RCS 23

RODINNÉ SPOLOČENSTVO 1989 / 3

Aby ste robili dobre,... ako slobodní,... Boží služobníci

/ 1Pt 2,15 - 16 /

samizdat.sk

O b s a h

1. Vstup 1
2. Cesta k slobode 2
3. Trojitá cesta k slobode 3
4. Sloboda kresťana 6
5. Dedičstvo otcov 9
6. Pápežova ofenzíva na obrodu viery 12
7. Z exkluzívneho interview 13
8. Manželstvo a rodina dnes: Nádej z kresťanstva /2. časť dokončenie/ 14
9. Sloboda v rodine 19
10. Zo života rodinných spoločenstiev 22
11. Otec rodiny, alebo apoštol? 24
12. Teofil Klas: Hľa, tu som, pošli mňa 25
13. Zjednodušenie alebo naprogramovaná demoralizácia? .. 25
14. O výstavbe kostola 31
15. Človek nie je ostrov - je tvor spoločenský 32
16. Kristus na kríži naozaj zomrel ! /II/ 33
17. Psychológ medzi nami. Meditácia 39
18. Preventívny systém dona Bosca 43
19. Kniha pre vás 45
20. Aj takto možno odhaliť tabu 47
21. Modlitby na začiatku dňa 49
22. Slávnosti v rodine a v cirkvi 50
23. Katechéza. Skupina S /snúbenci/. Prvá beseda: Boží plán s človekom a manželstvo /1. časť/ 52
24. Spravodajca 56
25. Spievame v rodine 59
26. Príloha. List otca biskupa J. Ch. Korca čs. televízii k relácii "Kríž v osídlach moci".

Ústredná téma tohto čísla: O vonkajšej slobode

samizdat.sk

A preto čujte, toto čujte, Slovieni:
dar tento drahý Boh vám z lásky daroval,
dar boží je dar spravodlivej čiastky,
dar dušiam vašim, čo sa nikdy neskazí,
dar všetkým dušiam, čo ho vďačne prijmú.
Marek i s Matúšom a s Lukášom i Ján
národy všetky takto učia hovoriac:
Všetci, čo chcete svoje duše krásnymi
uzrieť, a všetci po radosti túžiaci,
túžiaci temno hriechu navždy zapudiť,
a sveta tohto hniloby sa pozbaviť
a rajský život pre seba zas objaviť
a horiacemu ohňu navždy uniknúť,
nuž čujte, čo vám vlastný rozum hovorí,
nuž dobre počuj, celý národ sloviensky,
vypočuj Slovo od Boha ti zoslané,
Slovo, čo hladné ľudské duše nakŕmi,
Slovo, čo um aj srdce tvoje posilní,
Slovo, čo Boha poznávať ťa pripraví.
Tak ako radosť nezasvitne bez svetla,
by oko celý boží svet v ňom uzrelo,
bo všetko nie je krásne, ani zreteľné,
tak ani duša, žiadna duša bez písmen
vedomia nemá o tom božom zákone,
zákone knižnom o zákone duchovnom,
zákone, cezeň boží raj sa zjavuje.

/Z Predslovu /Proglasu/ k svätému Evanjeliu od sv. Cyrila/

BOŽSKÉ SRDCE BUĎ S NAMI,
KRAĽUJ, PANUJ NAD NAMI,
NECH SA V NAŠEJ RODINE
ŽIVOT VIERY ROZVINIE.

Mária pomocnica kresťanov, oroduj za nás !

sdbnitra.sk

CESTA K SLOBODE

Ako kresťania veríme, že Ježiš Kristus je cestou k spáse, k naplneniu života, k slobode. Nikdy o tom nepochybujeme. On sám nám to sľúbil a ukázal. Naši predkovia išli touto cestou, žili z viery, umierali vo viere a my vieme, že inej cesty niet. Zdalo by sa, že všetko je v najlepšom poriadku, lebo my ešte veríme. Ale ten "nešťastný"svet! Cítime sa jeho neoddeliteľnou časťou a pozorujeme, že nie je spasený, nežije podľa pravdy. A my si nemôžeme dovoliť opustiť ho, žiť si vo svojej vznešenej osamotenosti, veď aj cirkev nás robí zaň zodpovednými.

Stojíme pred základným problémom, ako uplatniť evanjelium v každodennom živote, ako byť poctivým voči jednej i druhej strane, nezradiť vieru a neopustiť tento svet. Boh rieši tento problém tým, že neodsúdil svet, ale poslal nám svojho Syna. Inkarnácia /vtelenie/ znamená eminentný záujem Boha o svet. Hoci sa nám dnes vesmír rozšíril takmer do nekonečna, doteraz nemáme nijajú informáciu o tom, že by aj inde vo vesmíre jestvovali bytosti podobné nám ľuďom, ktoré by boli hodné božieho záujmu. A tak naša planéta ostáva stále jediným duchovným centrom sveta.

Evanjelium je radostná zvesť o človeku. Ježiš túto radosť prežil a učí nás, že na tejto zemi nemusí byť peklo. Naopak, svet bude Božím kráľovstvom. Zlý nebude vládnuť a víťaziť tam, kde budeme my. Ježiš nám to určil za program. Ukázal nám jedinú cestu z tmy a hriechu a naučil nás, ako to máme robiť: Žiť uprostred ľudí ako príklad a svedok slobody. Niesť ju aj oproti svetu, ktorý pre ňu ešte nedozrel. Žiť tú slobodu s nasadením všetkých síl. Potom budeme za ňu aj umierať, a v tom postupnom veľkom procese nič z nášho príspevku nebude márne a nič nevyjde nazmar.

Naša prvoradá úloha, totožná s pojmom spásy, je žiť a niesť evanjelium v tomto modernom, neistom, stále sa meniacom svetskom svete. Musíme poznávať svet, jeho sily, hodnoty, ktorým verí a ktoré uznáva, jeho bolesti, sklamania i slabé stránky. Jednoduché odsudzovanie všetkého, radikálne odmietnutie a bezohľadná kritika nevedú k cieľu. Stojíme pred svetom, ako otec v evanjeliu pred mladším synom, alebo ako často stoja rodičia pred svojimi dospievajúcimi deťmi. Stojíme s bázňou, so strachom, s obavami o dedičstvo, ktoré sa nám tak jasne zdá ohrozené. Nie ako sudcovia, ale ako tí, čo veria alebo tušia v tom novom aj čosi dobré a udržujú dialóg, len aby sa nám ten svet, či v malom, alebo vo veľkom, nestratil z dohľadu.

Tento svet sa riadi zásadami osvietenstva, ktoré je oveľa staršie než to, čo poznáme z učebníc. Veľkí inteligenti hlboko ovplyvnili naše dejiny a naše myslenie. Už Mojžiš znamená víťazstvo Bohu verného rozumu nad mýtom a zbožštenou prírodou. Ježiš vynikajúco poznal Písmo a súčasne aj to, čo sa skrýva v srdci a v tele človeka. Cirkevní otcovia a veľkí svatci prežívali svoju vieru ako vernosť Bohu a Kristovi. Vyznač-ovali sa aj veľkou láskou ku konkrétnemu človeku a k svojej dobe. Okrem mučeníkov je málo kresťanských svatcov, ktorí by nemali v ruke knihu ako symbol a nástroj poznania. Poznať svoju dobu je dnes už povinnosťou všetkých detí a stáva sa povolaním mnohých z nás. Aj v tomto postoji je kresťanská cesta k slobode. Všetci ľudia dnes musia poznávať. My kresťania by sme sa mali usilovať o poznanie s ešte väčšou láskou, lebo vieme, že to nás usmerňuje na našej ceste k spáse.

Máme skúsenosti, že vedomosti znamenajú silu nielen pre neveriacich. Že akosi platí hlavne to, čo vieš, a keď porozumieš aj

vôľu Božiu a dostaneš milosť, aby si ju uskutočnil, tak tu niekde nachádzaš priestor pre mimoriadnu slobodu, ktorú ti nik nemôže zobrať.

Racionálna cesta sa nesmie absolutizovať, ako sa to prevažne deje v súčasnom povrchnom chápaní a vysvetľovaní sveta. V takomto chápaní ako keby nebolo miesta pre Boha, alebo sa mu ponecháva funkcia veľkého hodinára a nehybného hýbateľa. Od Židov sme zdedili obraz Boha, ktorý je so svojím ľudom, ktorý ho sprevádza ako "pastier svoje stádo" a ktorého stopy možno vidieť všade. O takú vieru ide, aby sme našli Boha a jeho pôsobenie aj v dnešnom svete aby k nám hovoril v rozličných situáciách, a nielen v tých krajných, kde tí druhí vravia: Keby Boh jestvoval... Ide o to, aby sme cítili a prežívali Božiu dobrotu a lásku a našli zrozumiteľné, pravdivé a účinné slová pre tú časť života, ktorá sa nám zdá podstatná a najhlbšia. V tom je naša vznešená úloha. Žiť a niesť evanjelium ako jedinú cestu k slobode.

/ask/

- -

TROJITÁ CESTA K SLOBODE

V súčasnosti si ľudia slobodu vysoko cenia a horlivo sa jej domáhajú. Je to celkom oprávnené, lebo človek sa môže prikloniť k dobrému a konať z lásky jedine slobodne. Druhý vatikánsky koncil však pripomína, že ľudia si často vysvetľujú slobodu nesprávnym spôsobom, akoby sa smelo robiť všetko, čo sa páči, aj keď je to zlé. Pravá sloboda však je vznešeným znakom Božieho obrazu v človeku. Boh totiž človeku "ponechal možnosť rozhodnúť sa", aby dobrovoľne hľadal svojho Stvoriteľa a slobodne sa ho pridržajúc dosiahol plnú a blaženú dokonalosť. Dôstojnosť človeka si teda vyžaduje, aby konal na základe vedomej a slobodnej voľby, to znamená podľa svojich osobných vnútorných pohnútok a rozhodnutí, a nie zo slepej impulzívnosti alebo len z vonkajšieho donútenia. Túto dôstojnosť človek nadobudne vtedy, keď sa oslobodí spod akéhokoľvek područia vášní a idúc za svojím cieľom slobodne si volí dobro a s vynachádzavou príčinlivosťou si zabezpečuje vhodné prostriedky. Slobodná vôľa človeka ranená hriechom - môže toto zameranie na Boha účinne docieliť jedine pomocou milosti Božej.

Ježiš Kristus ako pravý Boh a pravý človek bol skutočne slobodný ako Boh Otec, ktorý povolal všetko k jestvovaniu bez prinútenia, bez nátlaku, len zo svojho vnútorného rozhodnutia. Zo slobodného činu lásky Božej povstal celý vesmír, o ktorom kniha Genezis opakuje ako refrén "a bolo to dobré, a bolo to veľmi dobré". Ako veľmi dobré označuje stvorenie človeka, ktorý ako stvorený na obraz Boží dostal účasť i na Božej slobode. Človek teda dostal podiel na schopnosti konať dobro uvedomele, bez prinútenia, a teda z lásky. Sloboda je slobodou nie vtedy, keď prekračuje hranicu zákona a stáva sa svojvoľnosťou a zneužitím, ale vtedy, keď bez akéhokoľvek prinútenia koná poznané dobro. Teda sloboda nie je vrtošivosť. Nezvrhne sa však na ňu len vtedy, keď sa zameriava na pravdu, lebo "pravda vás vyslobodí" /Jn 8,32/, hovorí Kristus. Ako ukazuje jeho život, konať podľa pravdy môže byť v určitých okamihoch veľmi náročné, lebo to vlastne znamená konať vôľu nebeského Otca, ktorý má byť milovaný z celého srdca, z celej duše a zo všetkých síl.

Opravdivá sloboda je však dnes veľmi silne a sústavne ohrozovaná. Veľké množstvo ľudí akoby premenilo pojem "homo sapiens" na

"homo consumens". Už od detstva sú ľudia pretvárení na konzumentov-spotrebiteľov pomocou propagácie a reklamy, ktoré ľudia vdychujú ako zamorený vzduch. A keď je tento spotrebiteľ vyprodukovaný, on zas spätne ovplyvňuje hospodárstvo tým, že utvára a zdôvodňuje svoje stále narastajúce potreby: nadbytočné sa stáva primeraným a osožným, primerané sa mení na potrebné a potrebné sa javí ako nevyhnutné. Človek je takto formovaný nielen v oblasti spotreby hmotných dobier, ale aj duchovných.

Propaganda a reklama využíva poznatky o človeku na to, aby ho nebadane vyviedla z racionálnej a uvedomelej roviny do roviny neuvedomovania, aby tak usmerňoval svoje rozhodnutia. A tu je skutočne na mieste otázka, či ešte zostáva modernému človeku dosť slobody, aby mohol usmerňovať svoje správanie. Či tu nejde o určitú rafinovanú formu zotročenia? Koľko úsilia napríklad vynakladajú tvorcovia módy na to, aby sa šatníky už i tak plné ešte viac zapĺňali?

Neostáva však len pri formovaní spotrebiteľov; ide sa za tým, aby sa vytvorila "spotrebná spoločnosť" s vlastnými hodnotami, postojmi a zákonmi a aby sa sformovalo určité vedomie nadradenosti. V tejto spoločnosti sloboda znamená neobmedzené užívanie dobier, služieb peňazí... Rozvoj znamená mať vždy viac, mať stále sa zvyšujúce osobné príjmy. Úsilím tejto spoločnosti je otvoriť alebo rozšíriť trhy a zvýšiť príjmy. V stredobode toho všetkého je ľudské ja vybičované k závratnému egoizmu. Iní ľudia - to sú len veci pre mňa. Motiváciou sa tu stáva jedine zisk, zákonom efektívnosť, prostriedkami všetko, čo je účinné, bez ohľadu na prípadné dôsledky a škody.

V takejto spoločnosti je človek pod silným tlakom vlny panseXualizmu, ktorý odhodil všetky tradičné hodnoty usporiadanej rodiny a strhávaný ošiaľom bezuzdnej neviazanosti tvrdí, že všetko je dovolené. Sloboda sa tu chápe ako hrubozrnná svojvoľnosť. Často sa ponúka pod rúškom umenia, zdravia či návratu k prírode. Ďalšou nie menej dôležitou črtou konzumnej spoločnosti je extrémne vystupňovaný egoizmus a s tým súvisiaca kríza autority, ktorej príčiny sú ešte oveľa hlbšie.

Mnoho ľudí sa intuitívne búri proti tomuto stavu vecí a odmieta spotrebnú spoločnosť. Na všetkých stranách vyrastajú mládežnícke skupiny, ktoré protestujú proti kultúre, ktorá ich obklopuje. Často síce týmto protestom a snahám o oslobodenie chýba pozitívny program, a tak sa títo ľudia neskôr stávajú súčasťou konzumnej spoločnosti, ktorú kritizovali a odmietali. Sú však i skupiny, ktoré si osvojujú jednoduchší spôsob života a radikálne sa stavajú proti logike hojnosti. Vysoko si cenia vzájomnú solidaritu a význam spoločenstva. Uvedomujú si vážnosť konfliktov spôsobených nespravodlivým rozdelením hmotných dobier medzi osobami a národmi. Poukazujú však i na radikálnejší a hlbší konflikt, na konflikt človeka s prírodou v tom najširšom zmysle slova. Mnohí vidia, že riešiť tieto konflikty je možné len podľa programu Ježiša Krista. Chápu ho ako opravdivú cestu oslobodenia.

Utváranie konzumnej spoločnosti sa začínalo tak, že sa utváral a formoval "spotrebiteľ" a "konzument". Aj pri utváraní spravodlivej a vyrovnanej spoločnosti, civilizácie lásky, ktorá umožní dívať sa s perspektívou na budúcnosť človeka a sveta, treba začať s utváraním človeka "slúžiaceho" /Flp 2,7; porov. Mt 20,28/, ktorý by sa cítil bratom ostatných, solidárnym so všetkými. Voči egocentrickému a egoistickému spotrebiteľovi posadnutému myšlienkou skôr mať ako byť, otrokovi potrieb, ktoré si sám vyvolil, nespokojnému a závistlivému, ktorého jediným pravidlom správania sa je mať čo najviac výhod, proti tomuto spotrebiteľovi sa stavia človek

evanjelia, človek lásky a služby, ktorý netúži po tom, aby mal viac, ale aby bol lepším, aby rozvíjal svoje schopnosti slúžiť druhým a milovať ich, aby bol s nimi solidárny a pritom osobne skromný a nenáročný. Úlohou kresťanov je oslobodiť sa a stať sa ľuďmi pre službu a lásku v celej radikálnosti evanjelia.

Evanjelium popri láske, ukazuje vynikajúcu trojitú cestu k slobode: cestu čistoty, chudoby a poslušnosti v najširšom zmysle slova, ktorou ako prvý šiel sám Kristus.

Jeho čistota je čistota úmyslu /Mt 5,8/ a činu /Jn 4,34;6,38/ nezúžená iba na sexuálnu zdržanlivosť. Pre neho byť chudobný neznamená iba niečo nemať, ale predovšetkým niečo potrebovať - pociťovať potrebu Boha /Mt 5,3; Lk 6,20/ a žiť z tejto primknutosti k nemu /Mt 26,11; Mk 14,7; Jn 12,8/. A poslušnosť pre Krista neznamená nekritické vykonávanie príkazov, ale, hlavne, vyžaduje lásku /v službe Mt 23,11; Mk 10,43; Mt 20,28/ a poznanie od autority /Jn 10,14-15/ a učí vedomému a dobrovoľnému prijatiu a konaniu dobra - aj za cenu obety /Jn 10,11; 15/. A takáto slobodná poslušnosť neruší Božie zákony, ale všetkých vedie, aby podľa nich a v nich žili pre svoje a spoločné dobro.

Čím pevnejšie sa kresťan pripúta va ku Kristovi, tým viac sa mu sprostredkúva i účasť na jeho slobode, ktorá je opravdivou slobodou. Všetci, či už rehoľníci a Bohu zasvätené osoby alebo manželia, rodina, mládež a napokon ktokoľvek kto kráča po tejto trojitej ceste, oddávajú sa bezvýhradne milovanému Bohu. Tým sa radikálne viažu k službe Bohu a blížnym. Oslobodzujú sa od prekážok, ktoré by ich mohli odvádzať od lásky a úcty k Bohu i k človeku. A toto oslobodenie je svedectvom evanjelia v cirkvi i v súčasnej konzumnej spoločnosti.

Čistotou sa človek stáva slobodným, aby bol človekom pre druhých, v priateľstve a v spoločenstve so všetkými. Čistota totiž jedinečným spôsobom oslobodzuje ľudské srdce, aby sa zapálilo väčšou láskou k Bohu a k všetkým ľuďom, a preto je osobitným znamením nebeských dobier. Je vynikajúcim prostriedkom všeobecnej apoštolskej služby a horlivosti a tak je všetkým povzbudením k viere.

Chudobou vyjadrujúcou potrebu Boha nasledujeme Krista v jeho chudobe, ktorý, hoci bol bohatý, stal sa pre nás chudobným, aby sme sa jeho chudobou obohatili /pozri Kor 8,9/. Takto sa stávame slobodnými od zmýšľania konzumnej spoločnosti, aby sme mohli mať účasť na živote chudobných /pozri Jak 2,5/a aby sme používali všetky prostriedky, ktoré máme k dispozícii, nie pre vlastné zabezpečenie, pohodlie a rozkoš, ale pre službu blížnemu.

Poslušnosťou Kristovmu duchu sa stávame slobodnými a pripravenými priniesť seba samých ako obetu Bohu odovzdaním svojej vôle. Tak sa plnšie a pevnejšie spájame so spasiteľnou vôľou Božou. Podľa príkladu Ježiša Krista, ktorý prišiel plniť vôľu Otcovu a prijal prirodzenosť sluhu a v utrpení sa naučil poslušnosti, dávame sa do služby bratom a sestrám v Kristu, ako sám Kristus. Stávame sa slobodnými, aby sme veľkodušne odpovedali na Kristovu výzvu, ktorú prejavuje aj skrze toho, ktorého Duch Svätý postavil na čelo cirkvi. I tu v otázke slobody platí logika evanjelia: "Lebo kto by si chcel život zachrániť, stratí ho, ale kto stratí svoj život pre mňa a pre evanjelium, zachráni si ho" /Mk 8,35/.

Zachovávanie evanjeliových rád je znamením, ktoré môže a má účinne privádzať všetkých veriacich k horlivému kresťanskému životu. Oslobodenie od pozemských starostí a otvorenie sa pre službu všetkým ľuďom je znamením i pre dnešnú spoločnosť, že vlastnenie a spotreba pozemských dobier nie je najvyšším naplnením ľudského života.

Reholníci majú systematicky kráčať po tejto trojitej ceste oslobodenia; ale aj všetci veriaci sú povolaní k plnému uskutočňovaniu evanjelia. To znamená, že všetci sú svojím spôsobom povolaní, aby vstúpili na túto trojitú cestu oslobodenia, aby sa nepodávali diktátu propagandy a reklamy, diktátu pansexualizmu a konzumizmu, aby sa oslobodili od egoizmu a egocentrizmu a stali sa slobodnými a otvorenými pre Boha. Cirkev i svet potrebujú dnes svedectvo opravdivých kresťanov, reholníkov i veriacich laikov v rodinách, ktorí žijú evanjelium v celej jeho radikálnosti, i v radikálnosti čistoty, chudoby a poslušnosti.

Bohdan Plachta /čiastočne upravené: jt/

- -

SLOBODA KRESŤANA - 1. časť

Ďakujem Ti, drahý Ježiš,
za všetko, čo si mi dal,
za všetko, čo si mi vzal,
za všetko, čo si mi ponechal...
Sv.Tomáš Morus

1. Svätec v tomto svete

Podobá sa ten človek svätcovi? Pokojná, rozvážna tvár, kritické, skoro až skeptické, a predsa nie tvrdé, ale láskavé oči. Nos a tvár stvárnené sebaovládaním a striedmosťou, nenútenou istotou a pevnosťou. Črty prirodzené a priame, ktoré robia túto tvár sympatickú. Celá tvár jemná i tvrdá. Ale je to tvár svätca? V jeho tvári možno vyčítať skoro celú jeho minulosť. Keď mal 14 rokov, bol už študentom v Oxforde a potom v Londýne. Keď mal 19 rokov, už bol priateľom Erizma Rotterdamského a známym humanistom a právnikom.

Keď mal 26 rokov, bol už poslancom, tajomníkom mesta Londýn a asistentom na univerzite. Keď mal 27 rokov, stal sa diplomatom a vyslancom. Ako 43-ročný bol zástupcom lorda-strážcu pokladu, potom zástupcom Dolnej snemovne a správcom univerzít v Cambridge a v Oxforde. Ako 51-ročný sa stáva lordom kancelárom a prvým štátnikom ríše.

Je to Sir Tomáš Morus, ktorého obraz nám /nepomerne krajší ako všetky jeho reprodukcie /zanechal Hans Holbein. Ale ešte raz tá istá otázka. Je to obraz svätého?

Táto otázka nie je bezvýznamná pre kresťana, ktorý musí žiť vo svete podľa evanjelia. Keďže to nie je len teoretická, abstraktná, otázka, ale je viazaná na konkrétneho človeka, môže sa stať veľmi naliehavou a kritickou pre našu kresťanskú existenciu vo svete. Veľmi často sa totiž kladie kresťanovi otázka, či je pre neho vôbec možné žiť podľa evanjelia a ak už naozaj chce žiť podľa evanjelia, či by nemal radšej opustiť svet a utiahnuť sa na púšť alebo do kláštora. Tomáš Morus žil vo svete. Bol človekom, o ktorom možno povedať: muž tohto sveta. Civilne oblečený, sebaistý, rozhodný, s dokonalým vystupovaním /naučil sa to už ako chlapec v dome lorda kacelára Mortona/.

Osobne sa poznal s najväčšími veďcami nielen Anglicka /Colet, Grocyn, Linacre/, ale i celej Európy. Často si písal so španielskym Vivesom, s francúzskym Budé a s Holanďanom Erazmom. Holbein bol dlhý čas jeho hosťom. Jeho kniha "Dejiny Richarda III", ktorá hlboko ovplyvnila Shakespeara, je začiatkom modernej anglickej historickej vedy. Jeho "Utópia", ktorú sa pokúšalo realizovať veľa

"ideálnych štátov" a ktorá vyšla v tom istom roku ako Machiavelliho "Vladár", je najčítanejšia kniha o štáte v XVI. storočí. Tento mimoriadne inteligentný človek mal železnú vôľu, vysoký cit pre spravodlivosť a nebojácne vystupovanie. O tom dal prekrásne svedectvo už ako mladý poslanec v parlamente, keď bez ohľadu na následky tvrdo vystúpil vo finančnej debate proti lakomému Henrichovi VIII. Tomáš Morus bol súčasne opatrný, priateľský, láskavý, čo všetkých fascinovalo. Podľa svedectva súčasníkov sa vyznačoval prísnosťou a súčasne dobrotou a peknými spôsobmi. V tomto mužovi "na každé počasie" sa snúbila hlboká vážnosť s príslovečne známym humorom. Už ako malý páža bol vynikajúcim hercom. /Sám napísal niekoľko divadelných hier./ Po Sokratovi je jedným z najlepších majstrov irónie, takže mu Erazmus s narážkou na jeho menoMore venoval "Morie Enconium", "Chvála Bláznivosti", svoje najznámejšie dielo. Morus dokázal s takou slávnostnou tvárou deklamovať svoje žarty, že rozosmial celú spoločnosť a často bolo ťažké rozoznať uňho vtip od vážnosti.

Nečudo, že Sira Tomáša Morusa obdivovala celá Európa a v Anglicku mal veľa napodobovateľov. Istý muž, ktorý mu bol duchovne úplne nepodobný, sa mu chcel podobať aspoň v tom, že ako Morus nosil plášť prehodený cez plece.

"Tomáš Morus, Lord, kancelár anglický, ktorého duša bola čistejšia ako čerstvo napadaný sneh, ktorého génius bol veľký, akého Anglicko nikdy nemalo a nikdy nebude mať, hoci Anglicko je matkou veľkých duchov...", tak píše Erazmus, keď sa dozvedel o Morusovej smrti. Tomáš Morus, veľký humanista a génius. Tomáš Morus - aj veľký svätec? Evanjelium vyžaduje oveľa viac ako čiru, čistú humanitu. Nasledovanie Krista si žiada viac než len tvorivého génia.

2. Vlastníctvo, rodina, štát

Badať na tomto mužovi vplyv Ježišovej kázne na hore? Je to otázka namierená na Morusa, ale platí aj nám kresťanom vo svete. Možno ju objasniť vo svetle tradičných, často v zmysle dvojakej morálky nepochopených evanjeliových rád /chudoba, čistota, poslušnosť/. Isteže sú tieto tri evanjeliové rady v tomto chápaní výsledkom neskoršej systematickej teológie. Ale hlavne prvé dve majú svoje zdôvodnenie v Novom Zákone. Ak možno len podľa nich a len na nich merať život každého kresťana, potom môžu správne, to znamená biblicky chápané klásť veriacemu ostré kritické otázky vzhľadom na základnú voľbu, ktorú žiada evanjelium. Nemožno poprieť, že Tomáš Morus sa angažoval správnym smerom.

Kresťanskí sociológovia pokladajú rodinu, vlastníctvo a štát za tri hlavné stĺpy spoločenského života. Zdôvodňujú to nasledovne: Boh dal človeku poslanie, aby vo svojej ľudskej prirodzenosti uskutočnil svoju vlastnú osobu. Uskutočnenie ľudskej osoby má nastať najprv vnútorne - v manželskom spoločenstve, vo vzájomnom milujúcom odďaní seba a potom prijatím a výchovou detí. Tak sa stáva rodina spoločenskou ustanovizňou a dostáva funkciu poriadku v spoločnosti. Uskutočnenie ľudskej osoby má nastať súčasne aj navonok - smerom do sveta vecí, bez ktorých človek nemôže existovať. Tak vzniká spoločenská inštitúcia a spoločenská funkcia vlastníctva. Len tak môžu slúžiť hmotné dobrá plnému rozvitiu a uplatneniu sa slobodnej ľudskej osobnosti, ak pomáhajú zaistiť budúcnosť jednotlivcovi, jeho rodine a udržať všeobecný blahobyt, spoločenský poriadok a mier. Keďže sa vzťahy v rodine, v majetku a v ekonomike neustále a nezávisle od seba menia a sú voči sebe navzájom v dialektickom napätí a vo vývoji, je potrebný právny poriadok. Je potrebná moc, ktorá tomuto právnemu poriadku zaručuje trvanie. Odtiaľ pramení

spoločenská inštitúcia a poriadková funkcia štátu, ktorý sa stáva síce nie jediným, ale zato najvyšším garantom právneho poriadku. Jeho úlohou je chrániť práva a presadzovať povinnosti mnohých jednotlivcov a zaručiť im trvanie, aby sa ľudská osoba mohla plne realizovať v bezpečnosti a v mieri.

Takto nás učia sociológovia. Rodina, vlastníctvo a štát ako ručitelia právneho poriadku sú vnútorne nevyhnutné pre naplnenie úlohy človeka a na realizáciu ľudskej osoby. Človek môže existovať len ako spoločenská bytosť. Preto je nutné, aby bol poriadok v celom spoločenskom živote, v rodine, v spoločnosti i v politike. Rodina, vlastníctvo a štát sú tri stĺpy poriadku v spoločenskom živote.

Či to nie je zvláštne, keď veriaci, ktorý sa rozhodne nasledovať Krista, vidí problém práve v týchto troch hlavných stĺpoch? Nie je to nápadné, ako si tieto tri stĺpy poriadku a tri evanjeliové rady presne odporujú, ba priam protirečia? Dokonalosť kresťana má byť v chudobe, v celibáte a v poslušnosti. Slobodne volená chudoba protirečí vlastníctvu, slobodne volený celibát rodine a slobodne volená poslušnosť odmieta právo a moc poriadku, ktorý má zaručovať štát?

Tomáš Morus sa držal práve týchto troch základných stĺpov spoločenského poriadku.

Vlastníctvo. Sir Tomáš mal v Londýne na brehu Temže prekrásny dom s bohatou knižnicou, galériou, kaplnkou, parkom a ovocným sadom. Mal početné služobníctvo a domplný prekrásnych cenností. Čo pochádzalo z cudziny alebo čo bolo hod-notné, ihneď kúpil a tešilo ho, keď aj iní našli v tom potešenie. Osobitnú radosť mu robilo štúdium tvarov a vlastnosti zvierat. Mal celý zverinec, nespočetné množstvo vtákov, bobrov, lasice, líšky... Veľkej obľube sa tešila opica, ktorú Morus dal zvečniť s celou rodinou na veľkom obraze a ktorej múdrosť opisuje Erazmus, keď rozpráva ako sa hrala s lasicou. Tomáš Morus, ktorý mal osobitnú záľubu v šašoch a sám mal domáceho šaša, žil uprostred svojej rodiny a mnohých priateľov a návštevníkov šťastný život bez toho, žeby si odriekal "nevinné potešenia".

Rodina. Keď mal Sir Tomáš 27 alebo 28 rokov, oženil sa so 17-ročnou Jo-nou Coltovou, ktorú veľmi miloval a pokúšal sa vychovať si ju. Darovala mu tri dcéry, Margitu, Cecíliu a Alžbetu a syna Jána. Keď Jana zomrela, oženil sa po druhý raz s Alicou, staršou a menej priateľskou, ale veľmi dobrou domácou paňou. Svoje deti veľmi miloval. Svojim dcéram dal také isté humanistické vzdelanie ako svojmu synovi. Bol si vedomý, že presadzuje novotu, ktorú vtedajší súčasníci nemuseli pochopiť. Jeho obľúbená dcéra Margita dosiahla vysoký stupeň vzdelania v obdivovanej latinskej kultúre. Morus popri všetkých svojich štátnických povinnostiach myslel na svoje deti aj vtedy, keď bol mimo vlasti ako poslanec, alebo keď bol s kráľom na cestách. Každý deň čakal od nich list. Odpovedal im po latinsky, veršom alebo prózou; často písal premočený na chrbáte niektorého sluhu alebo na koňovi stojacom v blate. Rád si spomína, ako obdarúval svoje deti peknými hodvábnymi šatami, ako ich krmieval koláčmi a ovocím a keď to bolo nutné, potrestal ich tak, že ich vybil pávím perom. Možno sa potom čudovať, že ich zverenkyňa Meg rada urobila dačo zlého, len aby mala to potešenie, že ju Morus potresce?

Štát. Sir Tomáš venoval celý svoj život ochrane štátu a právneho poriadku. V Londýne sa stal povestným predovšetkým vďaka svojej sudcovskej činnosti. Nikdy pred ním, ani po ňom sa tak rýchle a súčasne tak spravodlivo nesúdilo. "Syn môj", tak píše svojmu synovcovi, "v tomto by som sa ti rád zdôveril. Keď stránky odo mňa

vyžadujú spravodlivosť, aj keby na jednej strane stál môj otec a na druhej strane sám diabol, ktorý je v práve, musel by som stáť na jeho strane." Morusovu šalamúnsku múdrosť nám pripomínajú mnohé anekdoty. Počas jeho predchodcu v úrade kancelára sa veľmi preťahovali súdne spory. Keď Morus prebral úrad, ihneď sa ukončili spory, ktoré sa predtým ťahali aj 20 rokov. Jeho hlboké právnické vedomosti, prekvapujúca schopnosť uvažovať mu prinášali úžasné výsledky. Ako najvyšší súdca riešil vždy len jeden prípad, potom prevzal druhý, ale ďalšie odmietal. Výsledky zverejňoval vo verejných právnych aktoch. Desaťročia po jeho smrti ho oslavovali epigramy, ako napríklad:

"nič nebolo lárom-fárom,
keď bol Morus kancelárom.
Len čo Mora popravili
súdy sa nám rozmnožili".

S rozvahou a múdro vybavoval Morus všetky štátne obchody. Na rozdiel od Erazma, ktorý mal vlasť všade a nikde, bol Morus presvedčeným anglickým a súčasne európskym vlastencom. Za svoju obhajobu anglickej vlasti sa s ktorýmsi francúzskym humanistom dokonca pohádal. Politicky činný Morus, ktorý vo svojej "Utópii" prejavil záujem o zaoceánske objavy a kolonizáciu celkom inakšie ako jeho predchodca Wolsey: pripravoval mier pre Anglicko a pre celú Európu. Takto sa celkom lojálne pokúšal slúžiť svojmu kráľovi, ktorého mocenské chúťky boli namierené proti pevnine. Nič nám jasnejšie nenaznačuje odvahu, s ktorou sa Morus ponoril do svetskej moci, ako obraz, ktorý nám zanechal jeho synovec Roper: Henrich VIII. príde ako nečakaný hosť do Chelsea a po obede sa celú hodinu s Morusom prechádza v záhrade a ruku má položenú na Morusovom ramene.

Tomáš Morus je svetský človek. Nezdá sa primálo na to, čo si predstavujeme pod obrazom "svätca"? Možno zo strany evanjelia ospravedlniť podobné angažovanie sa vo svete? Môže to byť nasledovaním Krista, kresťanskou dokonalosťou? Kňaz Linacre, Morusov učiteľ gréčtiny a priateľ, prírodovedec a zakladateľ lekárskej fakulty v Oxforde a v Cambridge, pri svojich mnohých cirkevných i svetských úradoch až neskoro v živote prišiel na to, aby si otvoril Nový Zákon. Náhodou natrafil na kázeň na hore, s veľkým začudovaním prečítal tri Matúšove kapitoly a potom zvolal: "Toto buď nie je evanjelium, alebo my nie sme kresťania!" Nebolo to prinajmenšom dôsledné, že tento muž odhodil Písmo a opäť sa ponoril do svojich lekárskych štúdií?

/Pokračovanie/

- -

DEDIČSTVO OTCOV

Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane.

Dedičstvo našich otcov symbolicky vyjadruje náš národný znak. Tí, ktorí tvorili symboly, vkladali do nich hĺbku myšlienok stvárnenú v obrazoch, podobách a farbách. Tri vrchy symbolizujú právo na územnú samosprávu národa a biely dvojkríž vieru prinesenú sv. Cyrilom a sv. Metodom, ktorá formuje kresťanský charakter vnútorného života nášho národa.

Dominantou tohto znaku je cyrilometodejský dvojkríž, symbolický výraz toho, že srdcom národa je viera prinesená sv. Cyrilom a Metodom. Ona svojou silou oživovala celý jeho spoločenský život.

Ňou posilnený začínal nový člen národa život. Ňou posväcoval svoju prácu. Cez ňu chápal zmysel utrpenia, ktoré považoval za skúšku zrelosti kresťana, človeka. Viera mu dávala nádej.

Z triadického zloženia nášho národného znaku vychádza aj zloženie troch farieb našej zástavy: biela - kríž, symbolizuje úprimnosť, prirodzenú čistotu života; modrá - tri vrchy, vyjadruje nádej vo víťazstvo pravdy; červená - pole, znamená boj spojený s obeťami lásky. Vznik slovenského národného znaku sa vkladá do 12. až 13. storočia.

Sloviensky kmeň prisťahovaný z pravlasti Slovanov sa osadil ako zjednocujúci sa etnický celok okolo rieky Moravy, Dyje, Váhu, Nitry, Hrona a v otvorených nížinách Dunajskej a Východoslovenskej. O jeho etnicite svedčí jeho spoločná reč slovienčina, ktorú pápež Hadrián II. zrovnoprávnil s latinčinou ako liturgickým jazykom. Bulu o tom poslal Hdrián II. trom slovienskym kniežatám, Rastislavovi, Svätoplukovi a Koceľovi. Hoci Koceľovo kniežatstvo nepatrilo do Veľkej Moravy, priznával sa k slovienskemu kmeňu. Sv. Metod cirkevne spravoval túto slovienskú provinciu.

Po rozpade Veľkej Moravy sa v 10. storočí Moravskí Slováci /pomenovanie si zachovali doteraz/ oddelení riekou Moravou a čiastočne karpatským pohorím, dostali pod české kniežatstvo, Slováci karpatských dolín pod nadvládu Maďarov. Obe časti slovienskeho kmeňa žili v tísícročnom odlišnom historickom vývoji, v ktorom dôležitými faktormi boli odlišný vplyv spoločenského zriadenia a odlišný vplyv kultúry. Moravskí Slováci sa dostali do slobodnejšieho česko-nemeckého spoločenského zriadenia s vyššou kultúrou remeselníckou a umeleckou. Nemecká kultúrna úroveň bola známa v celej Európe. Preto ruskí aj uhorskí panovníci pozývali Nemcov do svojich krajín a dávali im zvláštne výhody pre zriaďovanie remeselníckych osád. Slováci z karpatských dolín sa dostali do uhorsko-maďarského spoločenského zriadenia, ktoré bolo despotické, spojené s poddanstvom, otrokárstvom. V spoločenskom postavení boli ako "misera plebs contribuens" s nízkou poľnohospodárskou úrovňou, ktorá zaostávala pre útlak.

Útlak bol všestranný: sociálny, kultúrny aj národný. S úctou sa musí uznať, že si slovenský národ v takých ťažkých podmienkach udržal národnú identitu. Koľko národov väčších ako náš a pri menšom útlaku zmizlo z javiska dejín! Čo posilňovalo našich predkov, bolo kresťanstvo, ktoré hĺbkou viery dávalo zmysel rodinnému aj spoločenskému životu.

Pre silný národný a kultúrny útlak nemohli Slováci pestovať vyššie formy kultúrnej tvorby. Preto sa rozrástla do všetkých rovín folklórna tvorba. Bohatstvo piesní, rozprávok, porekadiel, pranostík, výšiviek, rezbárskych a iných umeleckých predmetov úžitkových aj okrasných vytvárali špecifickú národnú kultúru. Bol to vonkajší prejav duchovnej veľkosti malého národa. Spoločenským zriadením bol národ sputnaný, ale v srdciach vládla nesputnaná sloboda. Bohatstvo folklórnej tvorby nášho národa reprezentuje bohatstvo prirodzených, kolektívnych, intelektuálnych vlastností a talentov národa, ktoré prerážali aj cez útlak. Tým obdivuhodnejšia je, že nanucovaný etnický vplyv nebol mechanicky kopírovaný, ale udržal sa národný svojráz našej kultúry.

Podmienkou národného svojrázu je národné uvedomenie. Jeho nositeľom bol predovšetkým drobný ľud, ktorý svojim utlačovateľom slúžil len telom, ale duchom bol zjednotený v slobode. Hĺbku viery mu dávalo náboženstvo cez kňazov, ktorí popri pastoračnej činnosti boli aj kultúrno-osvetovými pracovníkmi. Organizovali kultúrne spolky, podporovali nadaných jednotlivcov vo vyššom vzdelaní. Tak dávali aj základ vyššej kultúrnej úrovni národa. Hoci si to mohli

dovoliť len skromne, malo to ďalekosiahly význam pre budúcnosť národa. Ich zásluhou počtom skromná, ale národne uvedomelá slovenská inteligencia v 17.storočí uvádza slovenský národ do kultúrneho diania.

Sila jednoty inteligencie s ľudom odolala vlnám národného útlaku, Koss-uthovmu zjednoteniu Uhorska pod jedným uhorským národom a tiež snahe českej reprezentácie o vytvorenie jedného československého národa. Pri každom útlaku namiesto národnej depresie vznikla silná vlna národného sebavedomie. Možno povedať, že v závažných rozhodnutiach dejín nášho národa spontánne rozhodoval ľud, i keď sa vyskytli snahy pomýlených jednotlivcov zvrátiť situáciu. Prirodzená zdravá logika národného povedomia ľudu sama zverila reprezentáciu tým, ktorým verila, že budú hájiť národné práva aj za cenu obetí.

Slovenské národné povedomie vyniká obzvlášť u vysťahovalcov amerických, kanadských a súčasne aj austrálskych, ktorí majú aj najlepšie podmienky pre národný rozvoj. Kvalitatívne možno hovoriť o dvoch vysťahovaleckých vlnách Slovákov.Prvá vlna vysťahovalcov Slovákov bola za Uhorska a za prvej Československej republiky; od roku 1920 do roku 1934 odišlo zo Slovenska za hranice 193 816 Slovákov. K tomu ešte možno pripočítať 269 460 slovenských sezónnych robotníkov, ktorí odchádzali v medzivojnovom období na práce do Čiech. /Údaje sú čerpané z literatúry Františka Bielika "Slováci vo svete", ktorú vydala Matica slovenská roku 1980./ Bola to vlna, ktorú vyvolalo macošské spoločenské zriadenie. Nútilo našich ľudí hľadať obživu mimo vlasti. V oboch spoločenských zriadeniach sa k menu Slovák pridávali ponižujúce tituly neschopnosti. K tomu sa vždy zdôrazňovala naša závislosť na chlebodarcoch, utlačovateľoch. Z týchto slovenských "neschopných" vysťahovalcov sa však v cudzine stávali uznávané osobnosti, ako vynálezci J. Murgaš, Š. Banič, finančníci P. V. Rovnianek, M. Bosák, Baran, J. Slovenský, multimilionár Š. Roman, americký generál Štachel spolupracovník Lincolna, kultúrni pracovníci Š. Furdek, V. S. Mamatey, M. Francisci, Ješko a iní.

Druhá vlna vysťahovalcov odišla po druhej svetovej vojne, v rokoch 1945 - 1949. Prevažná väčšina týchto Slovákov sa vysťahovala, aby sa vyhla politickému prenasledovaniu. Z nich menší počet boli politickí pracovníci Slovenského štátu a ostatní nesúhlasili so súčasnou politickou ideológiou. Boli to prevažne cenní slovenskí intelektu-áli, ktorí by sa neboli smeli doma realizovať. Vysoko ich ocenila cudzina, ako napríklad kardinála J. Tomka, biskupov D. Hrušovského a J. Hnilicu, V. Vnuka, Ant. Hlinku, Š. Romana, ktorý sa zaslúžil o zjednotenie Slovákov v zahraničí v organizácii Svetový kongres Slovákov /združujúci vo svete uznávaných vedcov, spisovateľov, básnikov, umelcov/. Spoločnou črtou všetkých utlačovateľov slovenského národa bolo, že v zárodkoch dusili rozvoj silnej slovenskej osobnosti alebo jej realizovanie, napríklad v prípade otca biskupa Koreca, mons. Trstenského, otca Beňa, otca Javorského, dr. Čarnogurského a viacerých iných. Národ si je vedomý, že oni významne rozmnožili dedičstvo otcov a ich úroveň ducha dvíha nielen vedomie slovenského národa, ale aj úroveň celej spoločnosti.

Tak ako v minulosti aj súčasne prameň sily nášho národa vychádza z náboženstva. Snahu o spravodlivé riešenie problémov vyjadruje národ v náboženských aktivitách, v modlitbách, v púťach. Je to prejav zodpovedajúci kresťanskému charakteru nášho národa, hĺbka viery bez okázalých senzácií a okázalých slov.

Z dedičstva otcov po hlbokej viere ako najcennejšie sú prinesené obety pracovitých rúk, duchovné a kultúrne hodnoty a obety za práva národa.

Preto sa s úctou skláňame nad tými, ktorí obetovali svoju osobnú slobodu za slobodu národa. S úctou sa skláňame nad hrobmi tých, ktorí dali za obeť to najcennejšie, svoj život, aby mohol národ žiť ďalej.

A toto dedičstvo otcov zaväzuje i nás.

Jozef Silný

- -

PÁPEŽOVA OFENZÍVA ZA OBRODU VIERY

/Anglický časopis The Economist uverejnil 6. 1. 1989 článok o pápežovej novej iniciatíve za posilnenie katolíckej viery v Európe./

Európu očarili r. 1988 tri myšlienky: jednotný vnútorný trh krajín EHS, nejasné zmienky Gorbačova o spoločnom európskom dome a pápežova iniciatíva. Dve prvé myšlienky sú motivované potrebami ekonomiky. Trh zabezpečujúci duchovné potreby však zostáva zatiaľ neobsadený. O to sa stará pápež svojimi plánmi oživenia viery v oboch poloviciach Európy. Skoro tretina z 820 miliónov Európanov je pokrstená a patrí ku katolíckej cirkvi, ale len malá čiastka z nich žije podľa zásad viery. Pápež chce priviesť katolíkov nielen späť do kostolov, ale tak isto vyzvať všetkých Európanov, aby sa vrátili ku svojim náboženským koreňom.

Ľudia vo Vatikáne hovoria, že pápežovi teraz leží na srdci najväčšmi Európa. Prvým znakom jeho kampane "za Európu bez duchovných hraníc" bolo jeho rozhodnutie prehovoriť v októbri 1988 v Európskom parlamente v Štrasburgu. Tam Ján Pavol II. vyslovil varovanie, že "budúca dôstojnosť Európanov bude ohrozená, keby bol z veľkolepých európskych projektov vylúčený Boh."

Keď Gorbačov hovorí o spoločnom európskom dome, používa ako metaforu maltu a tehlu. Pápež dáva prednosť biológii. Ako človek, ktorý pozná túžby slovanských národov, - oných druhých pľúc našej spoločnej európskej vlasti, - povedal svojim poslucháčom v Štrasburgu, že "slovanské národy si prajú, aby Európa vytvorením vlastných inštitúcií dokázala jedného dňa dospieť k dimenziám, ktoré jej zemepisne a predovšetkým historicky patria." Ide tu iba o bežné poľské prianie zvrátiť výsledky Jalty? Nie celkom tak. Pápež dúfa, že toto zvrátenie bude pôsobiť v oboch smeroch.

Práve nástup glasnosti v komunistickej polovici Európy otvára nové pole pôsobnosti pre pápežov európsky plán. Viera väčšiny východných Európanov v marxisticky materializmus už dávno vyhasla. Teraz hľadajú nové hodnoty a sú stále prístupnejší. Pápežovi poradcovia hovoria, že v hre je vytvorenie morálnych pravidiel pre postkomunistickú východnú Európu. Katolícka cirkev je toho názoru, že je relatívne vo výhode, lebo "sa otvára duchovný trh".

Pápež dúfa, že svoje "ťaženie" za obrodu náboženstva začne práve odtiaľ. Roku 1990 má cestovať do Maďarska, ktoré bude prvou východoeurópskou krajinou, ktorú navštívi /ak nepočítame Poľsko/. Rokuje sa o návšteve Juhoslávie, hoci pravoslávni Srbi si jeho návštevu neprajú. A čo Sovietsky zväz, kde by mal navštíviť neochvejne katolícku Litvu? Ťažkosť je v tom, že by mal prísť aj na Ukrajinu, aby bola znovu uzákonená ukrajinská katolícka cirkev, ktorú v r. 1946 Stalin zakázal.

Jeho východná kampaň vyžaduje ľudí a peniaze. Musia byť vyškolení kňazi a laickí aktivisti, treba rozširovať literatúru. Preto pomoc musí prísť zo západu.

Katolícka cirkev v západnej Európe prostredníctvom rozličných charitatívnych inštitúcií /Pomoc cirkvi v núdzi/ dlhé roky podporovala nemajetnú, živoriacu cirkev vo východnej Európe.

Pápež vychádza z toho, že "východné pľúca", zocelené nepriazňou osudu, môžu vdýchnuť nový život aj do západnej časti týchto pľúc /napr. kardinál J. Meisner, hlava katolíckej cirkvi v NDR, sa stal arcibiskupom v Kolíne nad Rýnom/.

Glasnosť otvára pápežovi na Východe široké pole pôsobnosti.

- - - -

interrupcií, pornografie, terorizmu! Cirkev jasne ukazuje rozdiel medzi dobrom a zlom, prináša trocha svetla - nie úplné svetlo, iba trocha svetla - do tejto temnoty. Keď náš svätý otec hovorí o slobode človeka a o jeho právach, hovorí tak múdro, tak ľudský, s toľkým pochopením a zaujíma jednoznačné stanovisko k týmto problémom. Kristus dnes medzi nami žije, musíme sa k nemu vrátiť! Pozrite na všetky tie teórie: marxizmus je mŕtvy a aj na Západe sú všetky teórie bez Boha mŕtve. Nechcem tým povedať, že človek nemôže byť dobrý aj bez Boha - ale to sú výnimočné prípady."

Biskup Korec pokračuje potom ďalej: "Pre nás nejestvuje delenie na oficiálnu cirkev a na cirkev, v ktorej kňazi a biskupi nesmú vykonávať svoj úrad. Prirodzene, pôsobenie štátom kontrolovanej cirkvi je silne obmedzené. Činnosť farárov je ohraničená na slúženie svätej omše a na istý počet hodín vyučovania náboženstva v škole. Prakticky nemôžu konať viac. Ale popri tom jestvuje aj cirkev malých skupín a spoločenstiev. Jestvujú modlitbové krúžky, rodinné spoločenstvá, číta sa Biblia v krúžkoch a sú pritom kňazi, ktorým štát zakazuje vykonávať kňazský úrad."

Biskupa Korca navštevujú kvôli duchovnému rozhovoru hlavne inžinieri, študenti, akademici - teda zväčša príslušníci inteligencie. Chodia k nemu na návštevu aj na modlitbu a pre hlboký duchovný zážitok zo stretnutia s ním sa stáva nepodstatným, že ich azda môže niekto spozorovať, odfotografovať, alebo odpočúvať. Veď vďaka biskupovi Korcovi mnohí spoznávajú, že "viera musí zostať spoločným základom a že sa musíme vrátiť k autentickému Kristovi".

- -

MANŽELSTVO A RODINA DNES: NÁDEJ Z KRESŤANSTVA

/Dokončenie štúdie z minulého čísla
Manželstvo a rodina dnes: Kríza/

3. Položenie kresťanskej rodiny

Zmena v pohľade na manželstvo a rodinu, ako aj v posudzovaní sexuality bola taká nečakaná a rýchla, že generáciu, čo vyrastala v tradičných názoroch, priviedla do pomykova. Tú časť kresťanov však, čo úprimne a vážne žili podľa viery a hlboko boli preniknutí kresťanským učením, táto premena slabo ovplyvnila. Väčšinu kresťanov však tieto premeny zaskočili a ocitli sa tak v mravnej neistote. Preto si mnohí začali klásť otázku: Dá sa aj naďalej udržať učenie cirkvi o sexualite, o premaritálnom x/ pôvlavnom živote či zdržanlivosti, o manželskej vernosti a nerozlučiteľnosti, keď sa už veľká väčšina ľudí riadi inými morálnymi zásadami? Neistotu stupňuje aj sebavedomé vystupovanie takých hlásateľov moderných mravov, čo svoje názory vydávajú za jedine spasiteľné a každý iný názor, aj kresťanský, vyhlasujú za zastaraný a prekonaný, ba dokonca za škodlivý. Bez vplyvu nie je ani skutočnosť, že mnohé kresťanské manželstvá neboli ani v minulosti bezchybné a dokonalé. Pod vplyvom týchto faktov veľa kresťanov kapitulovalo. A keď aj v hĺbke srdca nesúhlasia s takýmito názormi, predsa si myslia, že je zbytočné sa stavať proti nim a verejnej mienke, tým skôr, ak chcú zostať "modernými". Rodičia a v niektorých prípadoch aj sami kňazi stratili sebaistotu, takže sa neodvážia ani vysloviť svoj názor v týchto otázkach, ba dokonca niektorí aj podľahli vplyvu voľnej

x/ premaritálny - predmanželský

morálky. Mnohí mladí takto podliehajú vplyvu okolia. Vstupujú síce do manželstva z lásky, ale nie tej pravej, a tak ich manželstvo je potom krehké a nestabilné.

Na tomto pozadí lepšie pochopíme, prečo pápež Ján Pavol II. a V. biskupská synoda hovoria o tom, že kresťanskej rodine treba vrátiť sebavedomie.

4. Skutočnosť kresťanskej rodiny

Všetko, čo sa dnes hovorí a píše o kríze manželstiev a rodín, platí aj o kresťanských manželstvách a rodinách. Otázka potratov, plánovanie pôrodnosti, problém rozvodovosti, spochybnenie zásad kresťanskej morálky nachádza ozvenu aj v cirkvi a kresťanských rodinách. Touto problematikou sa zaoberala aj V. biskupská synoda. Hovorila nielen o problémoch, ale s radosťou aj konštatovala, že "na celom svete rastie počet takých rodín, ktoré kráčajú cestou vedomého nasledovania evanjelia" /Posolstvo kresťanským rodinám 2/. Aj pápež Ján Pavol II v apoštolskej exhortácii Familiaris consortio hneď v úvode konštatuje, že napriek týmto okolnostiam veľa rodín zostalo verných tým hodnotám, ktoré tvoria základ rodiny./Porov. FC 1/. Pri negatívnych javoch je dôležité zaregistrovať aj túto radostnú skutočnosť. Ide o jav, ktorý si musia všimnúť nielen kresťania, ale aj nekresťania a neveriaci. Tento jav čaká síce ešte len na sociologický prieskum, predsa by sme už vedeli poskytnúť niekoľko údajov.

Všeobecná pastoračná skúsenosť tak vo svete ako aj u nás potvrdzuje skutočnosť, že rodiny žijúce hlbokým kresťanským životom v pomere k priemeru ostatných rodín sa vyznačujú väčšou trvanlivosťou, stabilitou, manželskou vernosťou, vnútorným pokojom, väčším počtom detí a odmietaním potratu. Toto konštatovali aj na V. biskupskej synode predstavitelia hnutí za rodinu, akoEquippe Notre Dame, fokolarínov a charizmatických rodinných skupín. Optimistické konštatovanie synody sa vo veľkej miere opieralo o svedectvá z týchto hnutí.

Aj u nás jestvujú kresťanské rodiny, v ktorých manželia žijú hlboký život viery, sú vo vzájomnom hlbokom osobnom vzťahu a ktoré charakterizuje nízka rozvodovosť, vyššia pôrodnosť, pohlavná zdržanlivosť pred manželstvom a odmietanie potratu. Takáto kresťanská rodina je potom v prostredí, v ktorom žije, znamením, povzbudením pre iné manželstvá a rodiny.

Jestvovanie kresťanských rodín je teda skutočnosťou. A keďže ju charakterizuje práve to, čo dnešné rodiny potrebujú, ako stabilita, manželská vernosť, potom ideál kresťanského manželstva a rodiny je časový, moderný. Kresťanská rodina má takto svoje poslanie vo svete.

5. Manželstvo a rodina v učení cirkvi

Najnovší postoj cirkvi k problematike rodín a manželstiev vyjadrila V. biskupská synoda, ktorá sa obrátila na kresťanské rodiny s posolstvom. Ovocím synody je apoštolská exhortácia Familiaris consortio Jána Pavla II. Poukazuje v nej nielen na problémy okolo rodín a manželstiev, ale aj na to, čo ich môže držať dovedna a vytvoriť z nich skutočné rodinné spoločenstvo.

Kresťanské manželstvo a rodina žije z Krista, to znamená zo sily Kristovej lásky a sviatostného manželstva.

a/ Sila kresťanskej rodiny pramení z Kristovej lásky

Názory na lásku sú rôzne. Svedčia o subjektívnom prístupe k láske. Dokazuje to aj skutočnosť, že manželstvá tých, čo doň vstupujú z lásky, sú nestabilné, lebo každý si pod láskou predstavuje niečo iné.

Sú takí, čo tvrdia, že láska, čiže ochota obetovať sa za iného, patrí medzi najv"ačšie ľudské hodnoty. Hovoria, že človek podľa zvláštnej a vlastnej dialektiky lásky nájde seba samého iba vtedy,ak sa zrieknе seba a svojich záujmov /Hegel, Fromm/. Iní zasa zastávajú opačný názor, podľa ktorého nesebecká láska nejestvuje. Aj láska je sebecká. Človek všade hľadá iba svoje záujmy, svoje dobro, a preto aj v láske hľadá iba svoje ukojenie /Freud, Selye/. Toto dvojaké rozporné tvrdenie sa dá vysvetliť iba samotnou prirodzenosťou človeka, ktorého raz priťahuje ideál nezištnej lásky, inokedy je zasa náklonný k sebectvu.

Potvrdením nezištnej a nesebeckej lásky je Kristova láska. V jeho prejavoch lásky nebolo nič sebeckého. Celý jeho život,hlásanie evanjelia, smrť sa dajú zhrnúť do jedného výrazu:"Pre nás". Preto sa stal človekom, aby bol"pre nás". A tým určil aj základnú formu ľudského a kresťanského bytia. Nielen učil, že láskou dosahuje človek svoj cieľ, ale ju kladie pred nás ako ideál. "Toto je moje prikázanie: Aby ste sa najzájom milovali, ako som ja miloval vás. Nik nemiluje väčšmi ako ten, kto položí život za svojich priateľov" /Jn 15,13/. Kristova láska je pre kresťana ideálom a príkazom. Láska ochotná obetovať za iných aj svoj život je ideálom a základnou normou kresťanskej morálky a teda aj silou, ktorá dokáže rodinu držať dovedna a dať jej žiadanú stabilitu.

Základna norma Kristovej lásky je smerodajná tak pre premaritálny sexuálny vzťah, ako aj manželský vzťah a pre prijatie detí.

aa/ Premaritálny sexuálny vzťah

Mnohí vidia v kresťanskej sexuálnej morálke iba zákazy. Lenže základom tu nie je zákaz, ale veľmi pozitívny cieľ: láska a úcta k druhej osobe. Preto všetko, čo je proti osobe a láske kresťanská morálka hodnotí ako hriech. Odsudzuje odtrhnutie sexuality od osobnej lásky ako degradáciu druhej osoby na predmet sexuálneho pudu. Okrem toho, ak sexuálne spolužitie predpokladá a vyjadruje úplné a vzájomné odovzdanie sa dvoch osôb, potom sa takýto vzťah nemôže vytvoriť skôr, než je spečatený manželským sľubom vzájomného a úplného odovzdania sa. Zdržovanie sa premaritálneho sexuálneho pomeru nie je teda motivované zákazom, ale práve vysokým hodnotením druhej osoby v sexuálnom vzťahu. Na manželstvo sa dobre pripravuje ten, čo pohýňaný Kristovou láskou sa naučí pred manželstvom ovládať požiadavky sexuálneho pudu, totiž zmocniť sa druhej sooby, a prechovávať k druhej osobe úctu a lásku vo vedomí zodpovednosti za ňu. Takto bude vedieť neskôr zachovať aj manželskú vernosť ako jednu z podmienok stability manželstva.

bb/ Manželský vzťah

Hlavnou príčinou nestability mynželstiev je nedostatočné prehĺbenie osobného vzťahu medzi manželmi. Asymetrické manželstvo minulosti nezodpovedá Kristovmu učeniu o rovnosti ľudí, pretože v ňom muž využíval svoju nadradenosť; v mnohých kresťanských rodinách vládli takéto mocenské vzťahy. Podmienkou harmonického a trvalého manželského vzťahu je vzájomné prispôsobovanie sa partnerov v duchu Kristovej lásky. Kresťanskí manželia žijúci spolu v duchu Kristovej lásky sa nesnažia jeden druhého vlastniť, čo býva často príčinou napätia a žiarlivosti, ale jeden druhého obohatiť. Vedia, že pre

partnera je iba to dobre, čo ho vedie k dokonalej Láske a Slobode k Bohu. V kresťanskom manželstve sa riadia zásadou, ako ju vyjadril Saint-Exupéry, že nie tí sa stávajú naozaj jedno, čo sa dívajú na seba, ale tí, čo pozerajú jedným smerom. A týmto smerom je pre kresťanských manželov Boh-Láska. Iba v slobodnom rozvíjaní sa smerom k spoločnému ideálu, k Bohu, stávajú sa naozaj jedným,kým snaha o pripútanie si toho druhého, vlastniť ho, je koreňom mnohých rozvodov.

cc/ Dieťa v rodine

Častá príčina nízkej pôrodnosti popri iných je aj to, že manželia majú radšej svoje pohodlie a dávajú mu prednosť pred dieťaťom. Manželia, čo sa naučili v duchu Kristovej lásky prinášať kvôli inému obete, čo sa naučili zriecť sa svojho pohodlia, chcú mať dieťa aj za cenu obetí. Jednou spolupríčinou rozvodov je aj únava z opatrovania dieťaťa. Čím menej vie niekto prinášať obete kvôli druhému, tým ťažšie bude znášať ťarchu, ktorú prináša so sebou dieťa. Druhou zložkou manželskej krízy je aj zmena vzťahu medzi manželmi,ktorú prináša so sebou príchod dieťaťa do rodiny. Manžel často zisťuje, že v živote jeho manželky nie on je na prvom mieste,ale dieťa. Prieskumy ukazujú, že proti väčšiemu počtu detí v rodine je aj okolnosť,že sa žena dostáva do nevýhodného postavenia. Na poli odbornosti začne zaostávať, spomalí sa jej kariera a stáva sa závislejšou od manžela. Kristova láska však aj takýchto prípadoch uschopňuje manželov prinášať obete kvôli deťom a nehľadať kariéru na úkor inej osoby. V tomto prípade dieťaťa. Kresťanskí manželia odmietajú potrat. Kresťanská matka v duchu Kristovej lásky nežiada kvôli sebe smrť druhého, v tomto prípade svojho dieťaťa, ale radšej sa sama obetuje kvôli druhému.

b/ Kresťanská rodina a sviatosť manželstva

Kresťanská rodina stavia na Kristovej láske. Lenže kresťanské manželstvo nedrží dovedna iba učenie o Kristovej láske,ale Božia sila. Vzájomnou manželskou láskou sa sprítomňuje sám Boh /porov. 1 Jn 4,16/ a Boh je ten, kto dáva manželom vo sviatosti manželstva účasť na svojom živote. Ako každá sviatosť aj manželstvo naznačuje Boží život a ho aj sprítomňuje. Naznačuje Kristovu lásku, ktorá obetuje život za iných. Naznačuje lásku, ktorou Kristus miluje cirkev /porov Ef 5,21-33/. Naznačuje boží život tajomného spoločenstva Najsv. Trojice a jej tajomnej jednoty /rozdielnosť v osobách, a predsa jednota/ po ktorej každý človek túži /po samostatnosti v bytí, a predsa po jednote v láske/. Sviatosť manželstva však nielen naznačuje, ale aj sprítomňuje, uskutočňuje boží život čiže milosť. Manželia účasťou na božom živote, na jednote trojjediného Boha dostávajú silu k láske, k vernosti a obetavosti. Okrem toho sa touto sviatosťou podieľajú aj na Kristovom poslaní. Kristus mal poslanie ukázať svetu tajomstvo jednoty a lásky trojjediného Boha. Vo sviatosti manželstva uzatvárajú medzi sebou zmluvu, že chcu žiť jeden pre druhého a pre svoje deti a v jednote s cirkvou a v službe blížnym chcú plniť Kristovo poslanie. Toto chce vyjadrovať celý ich život. Ich vzájomnou láskou sa sprítomňuje medzi nimi sám Kristus. A ak vytrvajú v tejto vzájomnej láske, jeho prítomnosť bude medzi nimi trvalá. "Lebo kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v mojom mene, tam som ja medzi nimi" /Mt 18,20; porov RaN 48/.

c/ Kresťanská rodina je malá cirkev

Rodinu už v dobe cirkevných otcov nazývali /napr. sv.Ján Zlatoústy/ "malou cirkvou" /ecclesiola/ a tak ju nazval aj II. Vatikánsky koncil /SN 79/ a V. biskupská synoda /FC 49/. Toto pomeno-

vanie opravňuje k tvrdeniu, že v kresťanskej rodine sa uskutočňuje to isté tajomstvo čo v cirkvi. Kresťanské manželstvo nie je iba "sobáš v kostole", ale nová forma, nový spôsob spoločného života, ktorý sa v podstate zhoduje s formou života cirkvi. Život kresťanskej rodiny je preto neodmysliteľný od života cirkvi, ktorý je tajomstvom Krista a jeho nevesty. Životná sila a stabilita kresťanskej rodiny vyviera z tohto tajomstva.

6. Poslanie kresťanskej rodiny

Kresťanská rodina žijúca z Kristovej lásky disponuje takými zdrojmi sily, ktoré potrebuje práve súčasný svet. Znamená to teda, že ma poslanie v tomto svete. Kresťan a kresťanská rodina sa nesmie nechať odradiť a pomýliť takými mravnými postojmi, ktoré sa líšia od kresťanských postojov a sú medzi ľuďmi rozšírené. Vie, že rozšírenosť nejakých postojov a názorov ešte nevytvára správny mravný zákon. Otroctvo nebolo správne a mravné, hoci bolo v istej dobe rozšírené a všeobecne prijímané. Vie aj to, že cirkev pri svojom zrode vstúpila do takého sveta, ktorý jej bol cudzí a v ktorom vládla úplná sexuálna neviazanosť a voľnosť. A v takomto svete začala cirkev žiť Kristovo revolučné učenie o láske. Kresťan vie, že kresťanská sexuálna a manželská mravnosť je revolučnou požiadavkou. Práve tak je revolučnou, ako je revolučný Kristov príkaz láskym príkaz lásky k nepriateľom, lásky schopnej obetovať aj život za blížneho. Tých, čo popierajú prvú požiadavku, nie je viac než tých, čo popierajú druhú. A vie aj to, že celý svet čaká na Kristovu lásku a na také vyrovnané manželstvá, čo stoja na Kristovej láske. Takéto kresťanské rodiny sú schopné vyvoliť si taký spôsob spoločného života, ktorý zodpovedá najnovším výzvam V. biskupskej synody a ktorý sa líši od mentality a spôsobu života vo svete.

7. Rodinná pastorácia

II. Vatikánsky koncil a po ňom aj V. biskupská synoda zdôraznili, že pastoračná činnosť sa musí zameriavať aj na rodinu. Ak má totiž rodina plniť svoje poslanie v súčasnom svete, musí byť zo strany cirkvi evajnelizovaná. Všimnime si preto najskôr rodinu ako predmet evanjelizácie a potom ako jej nositeľku.

a/ Rodina ako predmet evanjelizácie

Ak je rodina základnou bunkou cirkvi, potom je len samozrejmé, že rodinná pastorácia má pre cirkev prvoradý význam. Prvoradou pastoračnou úlohou je venovať osobitnú starostlivosť manželom a rodičom /porov.Dekrét o kňazskom učinkovaní a živote,6/. II. Vatikánsky koncil to prikazuje aj v inom dokumente slovami: "Je úlohou kňazov.. napomáhať povolanie manželov v ich manželskom a rodinnom živote rozmanitým pastorálnymi prostriedkami" /RaN 52/. Podobne sa vyjadruje aj pápež Ján Pavol II. vo Familiaris consortio /bod 73/ Nový cirkevný zákonník prikazuje rodinnú pastoráciu v kán. 529§1: Kňaz sa má snažiť svojich veriacich poznať, navštevovať rodiny a byť s nimi pri ich ťažkostiach. Nariaďuje v kán. 851,20 predkrstovu náuku a v kánone 1063 predmanželskú. Zvlášť veľký význam majú tie snahy, ktoré smerujú k pokresťančeniu života rodiny, jej všedných dní. V tejto súvislosti možno spomenúť spoločnú modlitbu, ktorá je prirodzeným prvkom spoločného života kresťanskej rodiny, ďalej rodinné čítanie Svätého Písma, slávenie cirkevného roku v rodine, rodinnú liturgiu. Ide o veľmi širokú škálu prostriedkov, pomocou ktorých možno rodinu viesť k plneniu si svojho poslania vo svete. Pastoračná starostlivosť cirkvi o rodinu sa neobmedzuje iba na jej počiatočné obdobie, na novomanželov, ale sprevádza ju aj v ďalších fázach jej života.

b/ Rodina je nositeľkou evanjelizácie

Rodina ako malá cirkev je aj nositeľkou života a poslania cirkvi. Rodina žije v cirkvi a cirkev žije v rodine. Manželia sa podieľajú na kňazskom, prorockom a kráľovskom poslaní cirkvi. Ak chce rodina plniť poslanie ohlasovať evanjelium, musí ho najprv sama vedieť počúvať /porov. FC 51/.

Apoštolské poslanie rodičov sa zameriava v prvom rade na členov rodiny, a tak rodina je pre deti prvou školou kresťanskej viery a výchovy k apoštolátu /porov. Dekrét o laickom apoštoláte, 11/. "Manželia majú tu osobité poslanie, aby si boli navzájom ako aj deťom svedkami viery Kristovej lásky" /Svetlo národov, 35/. Deklarácia II. Vatikánskeho koncilu o kresťanskej výchove hovorí, že rodičov treba mať "za prvých a hlavných vychovávateľov svojich detí"/bod 3/. Rodina je školou viery, a preto sa dieťe v nej stretá po prvýkrát so živým Bohom, lebo v kresťanskej rodine ho vedia silou Kristovej láska sprítomniť. V rodine okusuje dieťa Kristovu lásku a odpúšťanie, ak sama rodina žije vo vzájomnej láske a ku každému, aj k nepriateľovi /porov. Mt 5,44/, sa obracia s láskou. V rodine sa stretá po prvýkrát aj s láskou cirkvi, ak rodičia žijú vo vedomí príslušnosti k cirkvi a jej predstaveným, ako si to vyžaduje jednota tajomného tela. Rodina, ktorá plní si takto svoje poslanie, je súčsne aj školou apoštolátu. Poslanie rodičov sa totiž neobmedzuje iba na svojich členov, ale má poslanie aj smerom k svetu. "Kresťanské rodiny, ktoré žijú dôsledne podľa evanjelia a sú vzorom kresťanského života, vydávajú svetu vždy a všade drahocenné svedectvo o Krostovi, najmä však v krajoch, kde sa začína rozsievať semeno evanjelia, alebo kde je cirkev v začiatkoch, alebo kde je vo vážnom nebezpečenstve /Dekrét o laickom apoštoláte 11 /. K tomu dodajme ešte slová Pavla VI. z apoštolskej exhotácie Evangelii nuntiandi: "takáto rodina sa stáva hlásateľkou evanjelia aj v mnohých iných rodinách a v celom svojom životnom prostredí" /bod 71/.

/nn/

SLOBODA V RODINE

"Ty si moja pomoc a môj vysloboditeľ - Pane, nemeškaj!"
Ž 90,5

Slovom sloboda označujeme širokú paletu úplne protichodných postojov od amorálnej slobody tela /zr. Gal 5,13/ až po slobodu dietok Božích, ktorá je vlastne iným slovom pre lásku. V tomto príspevku pod slobodou myslíme iba tú, ktorú máme v Kristovi /Gal 22,4/ skrze jeho Svätého Ducha /zr. 2 Kor.3,17/. V tomto zmysle slobodný je ten, koho toálna odovzdanosť Bohu oslobodila od závislosti od vecí, situácií aj od čiste pozemských viazaností na ľudí. Pravá sloboda je účasťou na Božej slobode, ktorej vrcholným zjavením je ukrižovaný a opustený Ježiš, ktorý sa vzdáva svojej matky /Hľa, tvoja matka," hovorí Jánovi /Jn 19,27/ a v istom zmysle stráca aj svojho otca: "Bože môj, prečo si ma opustil?"

Sloboda je darom Božím: "Pretože sa láskou vinie ku mne, vyslobodím ho" /Ž 91,14/ a z hľadiska vzájomných vzťahov v rodine znamená asi toľko:

Ohľad na ostatných členov rodiny má svoje hranice vyznačené slovami: "Ak niekto prichádza ku mne a nemá v nenávisti svojho

otca, matku, ženu, deti, bratov, sestry, ba aj svoj život, nemôže byť mojím učeníkom" /Lk 14,26/.Aj v rodine "viac treba poslúchať Boha ako ľudí."

- Rašpektovať slobodu detí: Vzorom detí je nielem poslušný "Ježiško",ale aj 12-ročný Ježiš v chráme. S akou samozrejmosťou hovorí rodičom, ktorým musel spôsobiť veľkú bolesť: "Nevedeli ste, že mám byť tam, kde ide o môjho Otca?" /Mk 15,34/.

- Rešpektovať slobodu, osobnú charizmu a osobnú angažovanosť manželského partnera v spoločnosti a cirkvi.

- Prikázanie "Cti otca svojho a matku svoju" treba interpretovať s ohľadom na Mt 19,5/Gn 2,24/: "Pretože muž opustí otca i matku a pripúta sa k svojej manželke a budú dvaja v jednom tel."

Namiesto teoretizovania pokúsme sa pochopiť tieto časti azda "pohoršlivé" výroky evanjelia na základe skúseností zo života.

- Čo je pravá sloboda, to mi vysvetlil môj otec svojím životom. Neprotestoval, keď povolanie a životné osudy nás deti oddelili od neho. Mal nás veľmi rád, nesmierne sa tešil z každého listu a z každej návštevy, ale ich nevynucoval. Svojím postojom nás učil, že láska ponecháva slobodu, že cieľom výchovy je, aby sa deti postavili na vlastné nohy a žili vlastným životom.

- Aj z tragédií sa možno učiť... Manželia N. majú okrem syna aj dcéru. Mala viac nápadníkov, ale rodičom sa ani jeden nezdal dosť dobrý. Nezapracovala tu žiarlivosť, strach o seba, možno neuvedomená túžba udržať si ju pre seba? Mala už vyše tridsať rokov, keď sa v úzkosti starnúcej dievčiny vzbúrila a ona, dcéra organistu, vzorného katolíka, vzala si rozvedeného. Pán N. mi raz povedal, že žije len svojim deťom. Rodičia, ktorí žijú len svojim deťom, sú na najlepšej ceste, aby im pokazili život.

- Prišiel ma navštíviť bývalý kolega X. Je sama sťažnosť: Má 17-ročnú dcéru, ktorá bola v detstve usmievavým anjelíkom, ale teraz neustále rebeluje, frfle, nechce sa učiť, odmieta pomáhať v domácnosti. X.je dobrý otec, ale je to autoritatívny, patriarchálny typ. Snažím sa mu vysvetliť, že v tomto veku človek musí "stratiť" svoje deti, aby ich znovu našiel ako partnerov. Asi o pol roka celý rozžiarený mi pripomenul náš rozhovor. Odvtedy, čo rešpektuje dcéru ako slobodné dieťa Božie, aj ona rešpektuje jeho ako otca.

- Kto pozná manželov Y.,nevie si predstaviť, ako mohli spojiť svoje životy ľudia takej odlišnej mentality. Obaja sú síce veriaci, ale každý celkom iným spôsobom. On je apoštol veľkého formátu, jej obzor je ohraničený rodinou a niekoľkými priateľkami. Na náboženskú aktivitu manžela, ktorá sa spravidla rozvíjala mimo rodiny, neraz negatívne reaguje výčitkami, scénami. Čo môže Y. robiť? Keby sa pre domáci pokoj vzdal práce pre Boha, neznamenalo by to dať prednosť manželke pred Bohom? Keby, naopak, tvrdo a nekompromisne trval na svojom, nemohlo by to viesť k rozvratu v rodine so všetkými negatívnymi následkami pre deti? Ostáva len jedna možnosť: Vynachádzavosť, takt a trpezlivosť lásky, ktorá čerpá vrúcnosť a silu z Ducha Svätého a môže preklenúť rozdielne postoje. Len Ježiš môže dať múdrosť, aby Y. rozpoznal, kedy má urobiť kompromis a kedy má pevne, ale bez tvrdosti ísť za povinnosťami mimo rodiny.

- Nie všetko, čo sa zdá činnosťou pre Boha, ňou skutočne aj je. Z. Všetok svoj čas venuje, aspoň si to myslí, duchovným veciam. Študuje teologické problémy, prekladá, vedie krúžky. Výchovu a

starosť o deti necháva úplne na manželku. Je nemilo prekvapený, keď jeho deti v puberte začnú vynechávať nedeľnú omšu a napriek rodičovským protestom časom úplne prestanú chodiť do kostola. Nepochopiteľná tragédia? Kto dobre pozná Z., môže tvrdiť, že jeho aktivita bola priveľmi ľudská. Jednoducho ho bavilo študovať teologické problémy a debatovať o nich. Bol to takpovediac jeho koníček. Modlím sa, aby pochopil, že evanjelium máme nielen študovať, ale aj žiť, že Boh nechce našu pracovnúx silu, ale naše srdce a lásku, ktorú máme prejavovať v prvom rade deťom a manželke.

- Manželia P. majú priestranný dom, kde môžu bez problémov žiť dve generácie a dve rodiny. Keď sa ich jediná dcéra vydala, mladá rodinka spočiatku žila s rodičmi. Po čase začínali narastať napätia: Mladí neznášali spôsob, akým sa matka /svokra/ starala o ich dobro... Mladí sa odsťahovali, nie aby prerušili styky, ale aby zachovali dobré vzťahy.Operácia bola úspešná: Napriek vzdialenosti 150 km sústavne sa navštevujú, veľký poloprázdny dom sa aspoň raz mesačne naplní detským smiechom. Rozišli sa, aby ostali v láske, a možno si ani neuvedomili, že za pokoj a hatmóniu v rodine môžu ďakovať tomu, že rešpektovali Boží zákon: "Preto opustí otca i matku..."

- Zásada "rešpektovať slobodu detí" platí aj vtedy, keď sa dieťa rozhodne žiť spôsobom, ktorý je v rozpore s presvedčením rodičov. Manželia R. majú päť detí. Jeden zo synov po období vlažnosti nadviaže vážnu známosť, potom sa jednoducho nasťahuje k dievčaťu, pre ktoré je viera naznámy svet a o cirkevnej svadbe nechce ani počuť. Pani R. múdrosťou viery vycíti: Ak je tu riešenie, tak jedine cestou lásky. Rozhodnú sa prijať nevestu celým srdcom a rešpektovať rozhodnutie syna, nenásilne a bez dotieravosti vyhľadávajúx každú príležitosť, aby mladým preukázali lásku. Nevesta je prekvapená: Ešte nikdy sa nestretla s takou nepredstieranou srdečnosťou, s takými harmonickými vzťahmi ako v tejto rodine! Je to ona, nie mladý manžel, ktorá prejaví záujem o duchovný svet svokrovcov a ona aj príde s návrhom korunovať mladé manželstvo svadbou, ale naozajstnou...

- Hlavou nazaretskej rodiny bol Jozef, jeho prostredníctvom oznamoval Boh svoju vôľu Svätej rodine /zr. Mt 2,13/ a Mária to rešpektovala. Ale jedinečné poslanie, výnimočnú charizmu dostala Mária, a nie Jozef. Jeho poslanie je podriadené poslaniu Márie, je odvodené od nej. -Láska, jednota a túžba po svätosti v našej rodine sa znásobili od toho času, čo sa snažím rešpektovať osobnú charizmu a osobné poslanie mojej manželky.

- M. po skončení vysokej školy a vojenskej služby napriek protestom rodičov odchádza,odchádza do vzdialeného mesta, aby žil v spoločenstve mladých ľudí,ktorí sa rozhodli vzdať sa manželstva, aby boli úplne slobodní pre lásku. Dramatické lúčenie, výčitky, tvrdé a zraňujúce slová: "Všetko sme ti dali -si nevďačný- vykašľal si sa nam nás - dali sme ťa vyštudovať, a len čo si skončil, odchádzaš..." Po niekoľkých týždňoch otec navštívil M. To, čo vidí, ho trochu uspokojí: Obával sa, že jeho syn zapadol medzi fanatikov na pokraji podsvetia, a nachádza usmievavých, vzdelaných mladých ľudí, v byte je vzorný poriadok, syn si našiel dobré miesto s výhľadom na vedeckú kariéru. -Prvé vianoce M. strávil doma. Len dva dni, ale tie patria úplne rodičom, dáva im celú lásku, akej len je schopný. Odoláva pokušeniu navštíviť aspoň jedného z desiatok priateľov zo študentských rokov. Zdá sa, že rodičia skutočne vycítili čosi z tajúplného pôsobenia Ježiša, ktoré priniesol vo svojom srdci. Boli to vari najkrajšie Vianoce, čo si pamatá. A lúčenie už bolo bez výčitiek, hoci možno nie celkom bez bolesti.

Z týchto skúseností zreteľne vystupuje jedno: Bohu treba dať všetko, aj to, čo je nám najdrahšie na svete, aj našich najbližších. Koľkokrát sa počas kresťanských dejín opakuje obeť Abraháma, príbeh 12-ročného Ježiša! Ale keď sa človek vzdá svojich najdrahších, nájde ich znovu, avšak v láske, ktorá je očistená, znásobená, v Bohu pretvorená.

Záverom možno povedať, že vzťahy v rodine potrebujú vykúpenie. Nielen od nelásky a tvrdosti, ale aj od prepiatých nárokov priveľmi ľudskej lásky, ktorá zbavuje seba aj ostatných členov rodiny slobody. Nielen príroda, ale aj rodina "túžobne očakáva, že sa zjavia Boží synovia" /Rim 8,19/, že sa zjaví sloboda pravá. Manželia musia dávať na prvé miesto Boha a jeho kráľovstvo a dopriať túto slobodu aj svojim deťom, svojmu partnerovi, chrániť ju pred nesprávnymi nárokmi svojich rodičov. Len tak sa rodina oslobodí "z otroctva skazy, aby mala účasť na slobode a sláve Božích detí" /Rim 8,21/.

/Lo/

ZO ŽIVOTA RODINNÝCH SPOLOČENSTIEV

Najkrajšie prázdniny

V nedeľu ma z kostola odviezol svojím wartburgom sused zo sídliska, ktorý je členom nášho rodinného spoločenstva. Jeho šesťročná dcérka mu celou cestou húdla za volantom: "Oci, a kedy sa už pôjde na prázdniny? Nezabudol si, že teraz budem bývať aj ja v stane, tak ako veľké deti?... A že tento rok musíme byť vkresťanskom pionierskom tábore oveľa dlhšie ako vlani! Aspoň tri týždne, alebo aj celý mesiac..." Na moju otázku, či sa jej tak veľmi páčilo v tom našom kresťanskom pionierskom tábore",mi odpovedala, že to boli najkrajšie prázdniny, Vzhľadom na to, že to boli iba druhé prázdniny, ktoré si malá Barborka mohla pamätať,nebolo jej hodnotenie vlaňajších spoločne prežitých chvíľ až také závažné. Avšak to isté povedala o spoločnom výlete aj Barborkina sedemnásťročná sestra a jej šesťnásťročný brat. A to isté si myslím o výlete aj ja.

Vďaka deťom sme si uvedomili, že je načase urobiť program letných prázdnin, objednať miesto v kempingu, pripraviť stany, spacáky, hrnce... a je hádam načase dať tip ďalším členom rodinných spoločenstiev na prežitie pekných /najkrajších/ prázdnin.

Na spoločný výlet sme sa vybrali hneď v prvý deň prázdnin. Bolo nás osem dospelých a dvadsaťpäť detí. Báli sme sa, že sa nám nepodarí zosúladiť záujmy detí pre ich príliš veľké vekové rozpätie /od piatich do sedemnástich rokov/. Báli sme sa však zbytočne. Deťom vôbec neprekážali vekové rozdielnosti, naopak, pridávalo to na atrakcii a zaujímavosti pobytu. Malí i veľkí, dospelí a deti boli vždy a všade spolu. A zakaždým rovnomerne rozdelení: malý a veľký, malý a veľký... Malé deti túžili byť v spoločnosti dospelých alebo v spoločnosti starších kamarátov, no a veľkí ich nechali, ani raz nikoho neodstrčili, naopak, lichotilo im, že ich tak obdivujú a uznávajú. A celkom radi sa zapojili aj do hier, ktoré boli "pod ich úroveň". pretože to boli krásne návraty do detstva /a pretože v každom z nás zostal veľký kus malého dieťaťa/.

Báli sme sa, či nám vyjde počasie, preto sme si objednali jednu päťmiestnu chatu pre najmenšie deti a pre chorých. Chata však nebola ani spolovice využitá, všetci chceli spať v stanoch. A nikto sa nesťažoval na jednostrannú stravu ani na biedne stolovanie, naopak, všetkým chutilo oveľa viac ako doma.

Nevedno, či sa tam zišli najvybranejší pedagógovia, alebo či to bola "a náhoda", že sa nám podarilo pripraviť také dobré podmienky [illegible]š pobyt. Vytvorili sme malé kráľovstvo - navonok rozprávkov[illegible] na čele s kráľom, kráľovnou, najvyšším ceremoniárom ... V skutočnosti to však bolo kráľovstvo priateľstva, lásky, radosti... slovom, vybudovali sme jedno malé Božie kráľovstvo /Božie napriek tomu, že tam bol i čert s jazykom až po pás, že anjel mal obuté kopačky a Jeho Veličenstvo kráľ Miroslav Veselý nemal ani na košeľu.../

Spočiatku sa od nás obyvatelia kompingu oddeľovali, asi ich zarazili naše spoločné modlitby pred jedlom a po jedle a naše piesne. Nechceli sme, aby sa kvôli nám uťahovali do kútov, aby sme sa len my kresťania rozťahovali po kempe, a tak sme pozvali ostatných rekreantov k nášmu táboráku. Spievali sme pri ňom svetské i náboženské piesne, nenútene sme sa zabávali. No a výsledok? Naši hostia nechceli ísť spať, stále nás vyzývali, aby sme spievali ďalej, že také niečo ešte nikdy nezažili. Doteraz sa u nich predstava veriaceho spájala s akýmsi svätuškárom, nepriro dzeným človekom, ktorý žije mimo doby a spoločnosti, a teraz mali pred sebou moderných a sympatických ľudí, ktorí sa vedia tešiť z krásnej prírody a zo svojich kamarátov.

No a celý kemping sme si úplne získali v deň nášho karnevalu. Všetci sme išli v slávnostnom sprievode po kempingu; neobišli sme ani jednu chatku, ani jeden stan, každého sme pozdravili, ponúkli koláčom a každému sme porozprávali o našom neobyčajnom kráľovstve. Všetci sa zabávali, smiali sa na našich veselých a vynachádzavých maskách. Iba jeden nemecký pár sa nezúčastnil na našej zábave - schovali sa pred nami do trabanta. Náš kráľovský sprievod podišiel k ich autu a pekne sme sa im predstavili. Naši nemeckí priatelia však zostali chladní a rezervovaní. Ale na druhé ráno už sedeli pri stoloch, kde sme jedávali a priateľsky sa zhovárali s naším "kráľovským ceremoniárom". Dokonca pozvali naše deti na prázdniny do NDR.

Získali sme si i dedinu, ktorá je asi kilometer od kempu. Skoro po každej svätej omši sme zahrali a zaspievali naše mládežnícke piesne a raz sme si zaspievali aj pred kostolom. Nikto z tých, ktorí boli s nami na svätej omši, neodišiel, naopak, ešte prišli aj ďalší dedinčania a so záujmom počúvali náš improvizovaný koncert. Jeden mladý bohoslovec vykríkol: "Decká, to je ono! Takto to má byť! Kresťania majú byť veselí a všade šíriť radosť. Ani neviete, ako ste ma potešili a ako ste nás všetkých povzbudili.

A mal pravdu. Deti vyžarovali takú intenzívnu radosť, že bola takmer hmatateľná. Každý deň bola výborná nálada, súdržnosť veľmi rýchlo prerastala v kamarátstvo, kamarátstvo v priateľstvo - a to medzi mladými i dospelými. A toto priateľstvo ďalej trvá. - Deti sa stretávajú každú nedeľu v kostole /celý týždeň sa tešia na stretnutie/; chodíme spolu na výlety, do divadla, do kina, boli sme na koncerte...

Hádam najväčším prínosom tohto prázdninového výletu bolo veľké posilnenie pocitu kresťanskej spolupatričnosti. Deti sa cítili rovnocenné, nediskriminované, neodstrčené, nie také, aké sú v škole. Všetkých nás to posilnilo vo viere, pozdvihlo to naše sebavedomie, potešilo srdce. Nikto z nás dospelých neľutoval vzácne dni

dovolenky, ktoré sme prežili spolu s deťmi. Preto ich chceme aj tento rok zopakovať.

/fa/

- -

OTEC RODINY, ALEBO APOŠTOL?

S touto otázkou sa často stretávame v rodinách a býva aj predmetom diskusií v rodinných spoločenstvách. "Čo si,otec rodiny, alebo apoštol?" V niektorých rodinách toto protirečenie vedie k nedorozumeniam a napätým situáciám.

Posúdme túto otázku globálne. Sv. František Saleský hovorí okrem iného o zbožnosti takto: "Ak by si niekedy videla človeka, ktorý pre svoju nábožnosť zanedbáva povinnosti svojho povolania, buď istá, že jeho nábožnosť je falošná."

Nemáme zanedbávať povinnosti svojho povolania. O aké povinnosti to vlastne ide? Ako zamestnanec si musím plniť povinnosti v zamestnaní. Ako rodič si musím plniť povinnosti rodičovské. Ako kresťan musím dbať o vlastné posvätenie, o posvätenie svojej rodiny a o posvätenie blížnych a ich rodín /apoštolát/. Tieto tri základné skupiny povinností sa vzájomne prelínajú a dopĺňajú. Pri takomto pohľade na plnenie povinností nemožno stavať otcovstvo do protikladu s apoštolátom. Sú to povinnosti súbežné a obohacujúce rodiča a jeho rodinu. Treba si však stanoviť mieru pre ich plnenie.

Prv než budeme hovoriť o miere plnenia povinnosti si uvedomme, že tri základné skupiny povinností z hľadiska ich plnenia sme postavili na jednu úroveň a ani jednu oblasť povinností nesmieme zanedbávať. A tu sa dostávame ku kameňu úrazu. Člen cirkvi si dostatočne neuvedomuje zodpovednosť za iného člena, rodina za inú rodinu. Čas delíme iba na povinnosti pracovné a rodičovské a na posvätenie svojej vlastnej rodiny. Na posvätenie iných rodín a ľudí si čas neplánujeme, a tak ho ani nemáme. Či to patrí tiež k povinnostiam rodiny a kresťanov? V Písme Svatom nájdeme veľa situácií, v ktorých nám to Kristus pripomína. Z pozície lásky sa treba spýtať: "Ako môžem užívať dobrá plynúce z viery a plného duchovného života bez toho, aby som ich doprial druhým?" Členovia Berlínskej biskupskej konferencie k tomu priam vyzývajú svojich veriacich /pozri Rodinné spoločenstvo č. 21, str. 10-14/.

Plnenie povinností v rodine má odlišný charakter ako plnenie povinností u slobodného človeka. V rodine je nutné rešpektovať členov vlastnej rodiny. Vzťah k plneniu menovaných základných povinností závisí od duchovnej úrovne jej členov. V rodine, kde jej členovia majú približne rovnakú duchovnú úroveň, majú aj rovnaký vzťah k plneniu povinností a môžu sa vzájomne zastúpiť, prípadne doplniť. Preto sa v spoločenstvách zdôrazňuje spoločný duchovný rast manželov. Venujme sa v rodine navzájom jeden druhému, vysvetľujme svoje postoje, aby sme sa zblížili a spolu rástli k zodpovednosti za plnenie všetkých povinností. Nestavajme svojho partnera do polohy, že nikto nebýva doma prorokom, ale snažme sa ho pochopiť. V rodine, v ktorej členovia cítia rovnakú zodpovednosť za plnenie pracovných rodinných a apoštolských povinností, už asi nenájde miesto otázka: "Čo si? Odborníkom v práci, alebo otcom rodiny?" alebo: "Čím si. Apoštolom, alebo otcom rodiny?" V takej rodine je skôr na mieste výzva: "Poďme si rozdeliť čas, aby sme

stihli všetko, čo nás v týždni čaká." Ak nám čas nestačí, postavme si správne hierarchiu hodnôt a uberajme ho odtiaľ, kde sú nižšie postavené hodnoty.

Ako si stanoviť mieru v plnení povinností? To si musí zodpovedať každý sám. Je to celoživotný proces závislý od našich prirodzených schopností a nadprirodzených darov, od nášho poznania a vôľového chcenia. Nezabudnime, že treba konať úprimne a v súlade so svedomím. A nezabudnime ani na potreby cirkvi a blížnych. Dnešná doba žiada od nás v tomto smere viac času, pozornosti a činov ako od našich predkov.

Nebuďme ako kresťania, ktorí nič nekonajú pre cirkev a posvätenie bratov, lebo sa nadovšetko angažujú v zamestnaní a pritom tvrdia, že starostlivosť o rodinu ich oberá o všetok čas. Ani ako tí rodičia, ktorí vysedávajú pri televízii a nemajú pre nikoho čas.

Aj od členov rodín závisí, či cirkev bude právom nosiť titul "apoštolská".

Ján Slovák

- -

Teofil Klas

HĽA, TU SOM, POŠLI MŇA

Som tvor len krehký, slabý,
strácham sa hoci závanu
a zmieram na úškľaby,
na vyplašenosť havraniu,
je pre mňa trestom pravým,
keď putovať mám v poryv dňa,
a predsa krotko vravím:
Hľa, tu som, Pane, pošli mňa...

Som nerozhodný v slove
a neznám blčať plameňom,
sny moje nahotove
sú tiecť v riečišti skalenom,
hŕsť v trasovisku našom -
ak niekto, tak len Boh ich zná-,
no vážim s Izaiášom:
Hľa tu som, Pane, pošli mňa...

Nečisté moje pery
a vinou poškvrnený dych-
ktože by lásku zveril
do úst a d-laní nečistých?
Lež nádej svedčí o mne,
čo ako zvláštna, podivná,
a preto prosím skromne:
Hľa, tu som, Pane, pošli mňa...

Anjel tvoj dotkol sa ma
žeravým uhľom z oltára
a moja slabosť sama
sa tvojej ruke otvára,
ruke, čo kráti rováš
a nový život počína -
nuž teda, veď ma voláš,
hľa, tu som, Pane, pošli mňa...

- -

ZJEDNODUŠENIE, ALEBO NAPROGRAMOVANÁ DEMORALIZÁCIA?

V súčasnosti jednou z vysoko aktuálnych, hoci nie veľmi zdôrazňovaných zložiek výchovy je sexuálna výchova detí a mládeže. Mnohí aj veriaci /alebo obzvlášť veriaci/ z rôznych dôvodov - z neznalosti, ostýchavosti, zaťaženosti predsudkami alebo vlastnými postojmi k problematike sexu - venujú tejto oblasti života malú alebo nijakú pozornosť. Kriticky priznávame, že sme sa týmto otázkam na stránkach nášho časopisu RoS venovali tiež iba sporadicky. Tak isto kňazská pas*-orácia u nás otázky sexuálneho života obchádza.

Sexuálny problém však nemôže obísť ľudí, a teda ani naše deti. Je bytostne spätý s človekom a človek musí k nemu periodicky, či už vedome alebo podvedome zaujímať stanovisko. Preto dnes bez primeranej a dobrej kresťanskej sexuálnej výchovy doslova hazardujeme s morálkou svojich detí. /Absenciu v tejto oblasti by chcela redakcia vyplniť v budúcom ročníku RoS pripravovaným seriálom článkov o sexuálnej výchove detí a mládeže./

Z tohto pohľadu nás a iste aj mnohých iných potešila správa o tom, že Československá televízia a Ministerstvo školstva ČSR pripravujú osvetovú a vzdelávaciu činnosť zameranú na "zdravú sexuálnu výchovu" mládeže. Cenná iniciatíva. Keď sme sa dozvedeli o náplni a formách tejto činnosti, ktoré celý problém sexuality zjednodušujú /až vulgarizujú/ alebo, s veľkou pravdepodobnosťou, využívajú na programovú demoralizáciu občanov /inak sa dá totiž ťažko vysvetliť renovovanie praktík u nás, ktoré po 20-ročnom západnom experimente zlyhali/, tak sme nemohli prejsť ponad túto skutočnosť mlčaním.

Nasledujúcimi dvoma príspevkami chceme na konkrétnych príkladoch ilustrovať, ako majú byť naše deti aj v rámci povinného školského vzdelávania vychovávané v najcitlivejšej oblasti. Zároveň chceme tým upozorniť rodičov na vysokú aktuálnosť primeranej, taktnej, a pritom hlboko pravdivej sexuálnej výchovy a poukázať na nutnosť zaujímať konštruktívne i obranné stanoviská proti degradácii ľudskej osobnosti i celej spoločnosti infiltráciou nebezpečných názorov i návykov na sexuálny život, ktorého Bohom posvätenou úlohou je rozmnožovať lásku a podieľať sa na zázraku neustálej tvorivej Božej aktivity.

1. Nájdu sa skutoční odborníci?

Tento prvý príspevok je reakciou na vysielanie Československej televízie v Bratislave z 11. októbra 1988 v rámci relácie Televízny klub mladých /TKM/.

Pred listom diváka k tejto relácii priblížime čitateľom RoSu jej náplň a atmosféru nasledujúcim krátkym úryvkom:

Redaktor /R/: Čo by ste potrebovali vedieť a čo vás trápilo tesne pred rozhodovaním sa o prvom sexuálnom styku..., čo prebiehalo vo vás?

Účastník A: Viacej vedieť o partnerke..., lebo ostatné technické veci človek už ovláda /smiech a veselosť medzi mladými účastníkmi relácie/..., viac vniknúť do "nejstva" /smiech/.

R: Povedali ste veľmi dôležitú vec, že technické veci človek ovláda... Áno, človek musí mať veľmi reálnu predstavu, čo sa týka antikoncepcie, pokiaľ nejde o sexuálny styk, ktorý by mal za cieľ splodiť dieťa. O to asi nejde v prvopočiatkoch. Preto predstava o technike sexuálneho styku by mala byť veľmi presná.. a zrealizovateľná...

Účastník B: Teoreticky sa to môže vedieť, ale v tej situácii... nad tým nerozmýšľam.

R: Mal by si povedať, čo ťa brzdilo v tej situácii

B: ... v tom ma nič nebrzdilo /smiech/...

Nasleduje list redakcii TKM, ktorý uverejňujeme v plnom znení

Bratislava 20. októbra 1988

Redakcia TKM, Československá televízia

Dna 11. októbra som náhodou sledoval program TKM. V programe bola zahrnutá diskusia na tému antikoncepcie.

O danej téme sa hovorilo, ako by sexuálny styk bol prejavom bežnej náklonnosti medzi dvoma ľuďmi a splnenie sexuálnej túžby bolo normálne bez akéhokoľvek hlbšieho vzájomného vzťahu. Z danej diskusie som mal dojem, ako keby sex k láske nepatril.

Skutočnosť, že je dnes situácia medzi ľuďmi taká, aká vyplynula z odpovedí mladých ľudí sediacich v štúdiu, vôbec neznamená, že ich konanie je normálne a ostatní sa im majú prispôsobiť. Ako dôkaz používam aj to, že hovorili zahalení do tmy, aby sme ich nepoznali. Za svoje správne názory sa predsa nikto hanbiť nemusí. To dnešné vysoké percento rozvedených a ešte vyššie nešťastných manželstiev tiež nehovorí v prospech správnosti podaných názorov. Keby sa mladí rozhovorili dlhšie, asi by sme mali možnosť vypočuť si aj iné názory vyplývajúce z ich sklamaní. Problémy mladých ľudí nemôže vyriešiť ani najlepšia a najspoľahlivejšia antikoncepcia. Antikoncepcia šťastie nenosí, skôr by som hájil názor, že ho berie. Šťastie môže dávať len skutočná láska. Bez skutočnej lásky, ktorá vedie človeka viac dávať ako prijímať, tvoriť, nielen konzumovať, vedieť sa zriecť svojich výhod v prospech iných nie je možný vzťah ani medzi dvoma mladými ľuďmi, ani vytvorenie normálnej zdravej rodiny.

Zo života vidíme, že ak človek žije usporiadaný rodinný život, odráža sa to na jeho vzťahu k práci, k priateľom i k spoločnosti. Všade, kde príde, je prínosom. Ak stretneme človeka podráždeného, nervózneho, hrubého, dlho nemusíme hľadať príčinu. Vo väčšine prípadov by vyplynula z nedobrého rodinného zázemia.

Nakoľko patrím do skupiny, ktorej je určené vysielanie TKM, vyslovujem nespokojnosť s uvedeným programom a žiadam o nápravu programom, z ktorého by bolo každému jasné, ako sa správne orientovať vo vzťahu medzi dvoma mladými ľuďmi, ako prísť k vytvoreniu šťastnej rodiny. Verím, že sa nájdu skutoční odborníci ochotní poradiť a pomôcť aj v tejto oblasti. TKM by mal prispievať svojimi programami k vytváraniu spokojnosti a šťastia mladých ľudí.

S pozdravom

Ľudovít Košík, Nezábudkova 12,
821 01 Bratislava

Autor horeuvedeného listu dostal nasledujúcu odpoveď:

Československá televízia v SSR 84545 Bratislava,
Mlynská dolina

Ľudovít Košík
Nezábudkova 12
821 01 Bratislava

Naša značka: HR PDM/3500 Bratislava 6. 1. 1989

Vážený súdruh /divák/

na základe Vášho listu, ktorý ste nám poslali, Vás pozývame do ďalšej relácie TKM
o sexuálnej výchove mladých ľudí, v dňoch 7.-8.2.1989, v ktorej chceme využiť Vaše znalosti a názory na túto tému.

Zostávame s pozdravom a čakáme na Vašu skorú odpoveď.

Pečiatka: Československá televízia v SSR, 845 45 Bratislava, Hlavná redakcia programov pre deti a mládež, 543

Ing. Vladimír Balko v.r.
redaktor TKM

Vybavuje/linka: č. t. 324 648

Ľudovít Košík na pozvanie Československej televízie SSR odpovedal svojou účasťou na najbližšom vysielaní TKM, z ktorého vyberáme:

R: Na chvíľočku sa vrátim k októbrovej relácii, lebo tu s nami sedí Ľ. Košík, ktorý ako jeden z dvoch nabral odvahu a prišiel sem k nám do štúdia. Ľudo, mal si konkrétne výhrady, môžeš ich teraz vysvetliť?

Ľ. Košík: Chcem, aby sa sexuálna výchova zobrala z toho správneho konca. Myslím si, že sex skutočne patrí do manželstva, že by mal prejsť cez manželskú lásku a cez obrad svadby. Len tak môže dôjsť k úplnému vzájomnému odovzdaniu sa. Sex človeka k láske môže priviesť, ale naopak, láska hľadá svoje telesné vyjadrenie... Ak sa neotvorí úplne sexualita jedného k druhému, tak človek zlyháva len preto, že sa nenaplnilo to hlavné v jeho živote, a takýto človek zlyháva obyčajne aj v spoločnosti.

R: Ak som to správne pochopil, tak predmaželskú sexualitu nie celkom uznávaš alebo si v zásade proti tomu. Pokiaľ je tvoj názor takýto, tak ho treba plne rešpektovať a treba si želať do života uskutočnenie tvojho plánu. Pokiaľ aj tvoja partnerka s tým bude súhlasiť...

Mladá účastníčka: Ja si myslím, že pohlavne by sa malo žiť ešte pred svadbou, lebo z čoho potom sa dá zistiť, že si mladí ľudia pohlavne nerozumejú?

R: Sexuálny styk až po svadbe má riziká a úskalia /partner môže druhom objaviť homosexualitu alebo impotenciu.../

Takto prispel k diskusii odborník: Spotřeba preservativů v Československu... je na úrovni rozvojových zemí... Ve většině evropských zemí je možné preservativ koupit v automatech na kterémkoliv pánskem záchode...

Potom sa redaktor sťažoval, že takáto systematická príprava mládeže u nás neexistuje a treba ju zavádzať už od materských a základných škôl. Veď zamestnaní rodičia majú iba 38 minút denne na to, aby sa mohli zhovárať s deťmi. Poukázal tiež na to, že zákazy sú neúčinné.

Niekoľko záverečných poznámok:

1. Redaktor nad názorom Ľ. Košíka vyjadril iba spochybnenú toleranciu. Taký názor u nás netreba, alebo skôr nemožno rozoberať hlbšie.

2. Názor, že pohlavným stykom pred manželstvom sa zistí sexuálna harmónia alebo disharmónia, je úplne nesprávny. Sexuálna harmónia je proces, a nie hotový stav. Buduje sa na harmónii názorovej, na pochopení druhého človeka, na vzájomnej dôvere... čo muža a ženu vedie až k úplnej odovzdanosti, ktorej jedným z vyjadrení je aj sexuálne poznanie /a nie iba vulgarizujúci styk/.

3. Zo stanoviska redaktora k predmanželskému pohlavnému životu vyplýva, ako keby hlavnou príčinou nezhody v manželstve bola sexuálna disharmónia, a nie egoizmus a nepochopenie toho druhého. Počet rozvodov a dôvodov apriornej sexuálnej nezhody nie je vonkoncom adekvátny počtu rozvodov z ostatných príčin.

Apriorná sexuálna nezhoda sa pri správnom /nesexuálnom/ vzájomnom poznávaní pred manželstvom prejaví v rôznych iných oblastiach /vo vzťahu k ľuďom, k blízkym, k veciam, k zodpovednosti, k morálke, k deťom, vo svetonázorovej oblasti.../.

4. Automaty na WC nepotrebujú komentár.

5. Manželom a rodičom treba dať vzdelanie, čas a naučiť ich zodpovednosti za výchovu detí. Oni najlepšie poznajú špecifické vlastnosti svojich detí.

6. Zákazy nevedú k cieľu. To je do určitej miery pravda /škoda, že redakciu TKM netrápi sloboda mládeže v iných oblastiach, napríklad v náboženskej oblasti/. Ale hovoriť o morálnych, psychických alebo duševných následkoch sexuality mladých alebo o zdržanlivosti ako najúčinnejšom prostriedku proti spomínaným ťažkostiam nie je predsa demagogia, ale pravdivé informovanie o skutočnosti.

2. O zakázaném ovocí

Tento druhý príspevok je reakciou na rovnako nazvaný článok v časopise VLASTA č. 48/1988, ktorý prinášame v slovenskom znení:

Socialistická akadémia v Brne usporiadala republikové školenie lektorov výchovy k manželstvu a zodpovednému rodičovstvu pod titulom "Sexuální zdraví - součást zdravého způsobu života". Poslucháči sa tam dozvedeli od PhDr. Podešvu, pracovníka ministerstva školstva, že bola schválená kúpa západných filmov zameraných na sexuálnu výchovu s tým úmyslom, že budú dodávané na základné školy pre p r e m i e t a n i e š k o l á k o m. Náš štát chce týmto rozhodnutím vyrovnať krok so západnými školami a štátmi, ktoré zasvacujú deti do techniky pohlavného styku v snahe zamedziť hrozivo sa zväčšujúci počet tehotenstiev dievčat pod 15. rokom a šírenie pohlavných chorôb u detí pod 14. rokom. /1/

Tento úmysel sa na západe nielen nepodaril, naopak celú situáciu ešte zhoršil. Najpresvedčivejším dôkazom toho je Švédsko /2/, ktoré zaviedlo, ako prvý štát, sexuálnu výchovu na základných školách. /Ukážku z tejto výchovy citujeme z uvádzanej reportáže Vlasty: "Sexuálna osveta v niektorých západných krajinách...,učí i deti zaobchádzať s prezervatívmi a dokonca dievčatká sú známkované za to, ako navlečú ochranu na model mužského pohlavného orgánu." /Po dvadsiatich rokoch praktizovania tejto výchovy zverejnilo švédske ministerstvo zdravotníctva štatistiku niektorých ukazovateľov: počet prerušených tehotenstiev u dievčat pod 15.rokom stúpol o 260 %, počet tehotenstiev u dievčat pod 14.rokom stúpol o 900 %. Zvýšil sa aj výskyt pohlavných chorôb pod 14. rokom veku a vzrástla kriminalita mládeže.

Máme oprávnené obavy, že morálny podtext týchto západných filmov bude zhodný s oficiálnym trendom svetových agentúr OSN /a to tak UNFPA, ktorá rieši svetové populačné otázky, ako aj UNESCO pre výchovu, vedu a kultúru /3/. Túto novú morálku možno zhrnúť názorne do niekoľkých stručných viet: "Neviazaný pohlavný život mladistvých je prirodzený prejav života. Máš naň nárok. Len musíš byť opatrný, aby nedošlo k otehotneniu a aby si nechytil pohlavnú chorobu."

Psychická úroveň dieťaťa v predpubertálnom a pubertálnom veku nie je ešte schopná pochopiť a osvojiť si etické formy sexuálnych a erotických vzťahov, prejavov zamilovanosti, lásky, úcty, ohľaduplnosti, priateľstva /4/.

"Naučiť sa reči tela už vdetstve", ako sa povedalo na tomto školení lektorom sexuálnej výchovy, znamená v týchto filmoch naučiť deti technike sebaukájania a sterilného partnerského súžitia. Bez solídneho morálneho základu, ktorý si tieto deti, aj pri najlepšej snahe rodičovskej výchovy ešte nemohli osvojiť, otvorí filmová inštruktáž pre ďalšie roky dospievania /a možno pre celý život /naplno bránu k poživačnému spôsobu života, k rekreačnému /t. j. ľahkomyselnému, nezodpovednému, len pre zábavu/ sexu, k promiskuite a k všeobecnému znemravneniu. Má azda vyrovnať tento zločin, spáchaný na celom národe, škodu ojedinelého prípadu tragického konca tehotenstva istého 16-ročného dievčaťa? Tento prípad uvádza totiž redaktorka Nimrichtová v úvode reportáže ako impulz pre celú akciu./

Socialistické štáty veľmi dobre vedia, prečo zakazujú pornografiu a prostitúciu. Pretože mravne narušený človek sa chová egoisticky, nezodpovedne, jeho personálne vzťahy a pracovná morálka sú zlé. Nie je schopný založiť a udržať prospievajúcu rodinu, ktorá je zárukou zdravej budúcnosti národa.

Európski demografovia sú znepokojení klesajúcou pôrodnosťou v posledných 10 rokoch. /5/ Nekrúťme hlavou nad NSR, kde už r. 1984 klesla pôrodnosť na podiel 1,32 dieťaťa na jednu ženu v plodnom veku, keď u nás sme r. 1987 už tiež boli pod 2,0, teda pod úrovňou, ktorá je nevyhnutná pre reprodukciu obyvateľstva.

Dovoľte nakoniec ešte jednu skeptickú poznámku:

Brnenské školenie lektorov sexuálnej výchovy malo optimistický názov "Sexuální zdraví - součást zdravého způsobu života". To nám pripomenulo pracovnú konferenciu Svetovej zdravotníckej organizácie /WHO/, ktorá sa konala r. 1987 v Kodani /6/. Jej úlohou bolo medziiným definovať pojem sexuálne zdravie, zistiť faktory, ktoré ho ovplyvňujú a navrhnúť ukazovatele, ktoré by vyhodnocovali jestvujúcu situáciu a spoločenské snahy na tomto poli v jednotlivých krajinách. Boli prítomní odborníci z 13 európskych krajín, z toho zo socialistických bolo zastúpené Poľsko, ČSSR, Bulharsko. Dohodli sa na tom, že nie je možné vytvoriť takú definíciu sexuálneho zdravia, ktorá by bola platná pre celý svet. Ako jeden z dôvodov nezdaru sa uviedlo, že pri vytváraní definície by bolo nutné vymedziť, ktoré sexuálne chovanie je teda "zdravé", a tým by bolo nutné vylúčiť ako "nezdravé" chovanie radu ľudí, čo by mohlo viesť k obmedzovaniu slobody. /Poznamenajme k tomu: Z toho vidieť, že v súčasnej liberálnej spoločnosti sa sloboda jednotlivca kladie nad nemenné princípy pravdy a dobra./

Táto kodanská konferencia jednoducho konštatovala - bez snahy o nápravu - nasledujúce tendencie vo väčšine krajín nášho kontinentu, ktoré vyjadrujú "prebiehajúce zmeny v oblasti sexuality v posledných 20 rokoch" /pre nás sú varovnými signálmi o pokračujúcom úpadku v oblasti sexuálnej morálky/:

- kladný postoj k sexualite dospievajúcich,
- súhlas s pohlavným životom pred manželstvom,
- akceptovanie sexuálnych prejavov na verejnosti,
- častejšia ekonomická nezávislosť žien,
- pohlavné sebavyjadrenie ženy ako v manželstve tak i mimo neho,
- páry, ktoré vytvárajú stabilnú rodinu bez uzavretia manželstva,

- častejšia diskusia na verejnosti o sexualite, antikoncepcii a potratoch /pod týmto posledným bodom - diskusia o antikoncepcii a potratoch - sa skrýva celosvetové zameranie proti ľudskému životu, dívajúce sa na dieťa ako na bremeno, ktoré obmedzuje slobodu ženy, znižuje životnú úroveň rodiny a vedie k preľudneniu sveta. Toto jedom zamorené myslenie sveta vedie pomaly, ale isto k vymieraniu tzv. západnej civilizácie./

Brno

Literatúra

/1/ J. N. Santamaria: The Social Effects of Contraception, I.Rev. of NFP, č. 3 roč. 9/1985/, str. 202-219.
/2/ Nachrichten der Europaischen Bürgerini-ciativen zum Schutze der Menschenwürde, č. 44/1988.
/3/ Příručka UNESCO pro přípravu učitelů k populační výchově. Citováno z článku: R. Gremina: "Education of Afric´s Youth for Marriage. Bull. of the NFP Council of Victoria, č. 1, roč. 13/1986, str. 5-8.
/4/ PhDr. H. Rozinajová, CSc.: Pedagogika pre rodičov Martin, Osveta 1988
/5/ Znepokojení demografové. Mladý svět č. 50/1988.
/6/ Praktický lékař, č. 7, roč. 68 /1988/, str. 279

Kresťanskí rodičia,

bráňte svoje právo na morálnu výchovu svojho dieťaťa! Pomôžte zamedziť premietanie filmov /o ktorých bola reč v citovanom článku/ na základných školách, napr. protestom zaslaným redakcii časopisu Vlasta odd. 2360279, Jindřišská 5, Praha, PSČ 116 08. Hovorte o týchto filmoch na schôdzach ZRPŠ i inde.

Výňatok z článku O zakázanem ovoci, VLASTA č. 48/1988:

Za závažné a moudré rozhodnutí považuji zatím schválení koupě a promítaní filmů zaměřených na sexuální výchovu. Jde nám o to, aby školáci kteří je uvidí, si v nich odvykli hledat zakázanou senzaci, ale uvedomili si vše, co souvisí v kladnem i záporném slova smyslu s erotikou. Ve filmu Chceš zabít jsou obrázky, na něž ještě nejsme zcela zvyklí - nahá těla žen i mužů, pohlavní styk a třeba i skupinový sex, homosexuáloví, střídaní partnerů. A jestli někto vztyčuje varovne prst, že mladým tím dáváme návod k nemravnostem, tvrdím, že opak je pravdou. Chceme jim skutečnosť ukázat s patričným komentářem dříve, než sami začnou pohlavně žít. Z dalších titulů chystáme např. Poznej a rozhodni se, AIDS, Řešení pro dva, Poločas rozpadu. Příští rok by měly být filmy školám k dispozici. Záleží už pak jen na vedení školy, zda rozhodne o jejich promítaní...

/jt/

O VÝSTAVBE KOSTOLA

Farský úrad v Bratislave - Petržalke prijal iniciatívu petržalských veriacich rodín a v spolupráci so stavebnými odborníkmi podal na Národný výbor žiadosť o výstavbu nového kostola. Kópia žiadosti bola zaslaná na vedomie aj arcibiskupskému úradu, ktorý v mene biskupa J. Sokola celú akciu podporil vyjadrením svojho pozitívneho stanoviska v odpovedi.

Žiadosť uverejňujeme v plnom znení:

Rímsko-katolícky farský úrad Bratislava - Petržalka, Daliborovo nám.

Národný výbor hl.mesta SSR
Bratislavy
Odbor územného plánovania a
architektúry
Primaciálne nám. č. 1
Bratislava

Vec: Rímsko-katolícky kostol v Petržalke
- žiadosť o územnoplánovaciu informáciu

Rímsko-katolícky farský úrad v Petržalke Vás týmto žiada o pridelenie lokality na výstavbu nového rímsko-katolíckeho kostola z týchto dôvodov:

Jestvujúci rímsko-katolícky kostol v Petržalke bol postavený v roku 1934 a jeho kapacita zodpovedala vtedajšiemu počtu obyvateľov Petržalky v počte cca 12 000 obyvateľov. Avšak nezodpovedá terajším potrebám. V súčasnej dobe má Petržalka cca 130 tis. obyvateľov z plánovaného celkového počtu obyvateľov Petržalky 200 tis. k roku 2010.

Podľa sociologických výskumov religiozity Bratislava patrí k nadpriemerne religioznym oblastiam republiky ČSSR /Miroslav Foret: Stav a vývoj religiozity v ČSSR ve světle vícenásobných výzkumů, Ateizmus 2/88; Miroslav Foret: Statistická analýza náboženskosti okresů ČSSR, Ateizmus 5/88/. Táto skutočnosť sa prejavuje v Petržalke tým, že veriaci sú nútení cestovať na bohoslužby do centrálnej mestskej oblasti, nakoľko poloha a veľkosť jestvujúceho petržalského kostola je nevyhovujúca. Kostoly v centre mesta sú i z týchto dôvodov preplnené, čo nezodpovedá požiadavkám bezpečnosti, hygieny návštevníkov a ochrany týchto objektov ako kultúrnych pamiatok.

Vyššie uvedené skutočnosti sú dôvodom k nespokojnosti veriacichobčanov so súčasným stavom, a preto sa obracajú na farský úrad s požiadavkou na výstavbu nových kostolov.

Požadovaný nový kostol plánujeme na kapacitu 5 000 miest, z čoho plynie potreba na zhromažďovací priestor 7 500 m^2. Okrem toho sú potrebné prevádzkové a obytné priestory duchovnej správy a technické zázemie hlavného objektu, ktoré vyžaduje plochu 7 500 m^2. Na stavbu kostola preto žiadame pozemok o celkovej výmere 15 000 m^2.

Predpokladné rozpočtové náklady sú 40 mil. Kčs. Plánovaná doba výstavby je 30 mesiacov s termínom začatia v r. 1991.

S pozdravom

Správca r.k. farského úradu
v Bratislave - Petržalke

V Bratislave 16. 3. 1989

ČLOVEK NIE JE OSTROV - JE TVOR SPOLOČENSKÝ

Naša spoločnosť sa nachádza v stave atomizácie. Každého jednotlivca, obzvlášť toho,ktorý sa dostáva do konfliktu so

štátnou mocou, obklopuje vákuum. Ak začne takto na seba upozorňovať, privoláva si ťažkosti. Brániť sa zvôli je ešte nebezpečnejšie, než zvôľu znášať, pretože to je proti programu rozdeľovania a panovania. Brániť však druhého je ešte nebezpečnejšie a vyžaduje mimoriadnu odvahu, vynachádzavosť a právne znalosti, pretože obyčajne chýba akákoľvek východisková platforma k takému činu.

Cirkev je jedna z mála existujúcich základní tohto typu konania. A preto je štátnou mocou kontrolovaná a obmedzovaná.

V tejto situácii sa ukazuje, že púť je jednou z najvhodnejších príležitostí k vytváraniu silných kresťanských spoločenstiev. zážitok slobody na púťach je reálny, i keď dočasný. Je magnetom, ktorý priťahuje obzvlášť mladých ľudí.

Zážitok slobody je doplnený zážitkom spolupatričnosti k cirkevnému spoločenstvu, ktorého obdobu človek inde nenájde. V tomto zmysle sú púte drahocennou spoločenskou, občianskou skúsenosťou. A preto priťahujú i ľudí bez viery.

Náboženstvo sa tu ukazuje vo svojej konštruktívnej, užitočnej podobe.

Moc vyhlasuje púte za agentov cudzích mocností a náboženstvo za trójskeho koňa cudzích politických záujmov.

Púte sú dôležitým nástrojom a miestom duchovného a ľudského obrodenia, individuálneho i celospoločenského.

Preto nezabudnite na púte 13. - 14. mája a 16. a 17. septembra v Šaštíne, 1. - 2. júla v Levoči a v auguste v Lutine /dátum do uzávierky tohto čísla nebol upresnený/.

- -

KRISTUS NA KRÍŽI NAOZAJ ZOMREL! /II/

/Pokračovanie článku o fyzickej smrti Ježiša Krista z časopisu Journal of the American Medical Association/

Ukrižovanie

Praktiky križovania

Prví používali ukrižovanie pravdepodobne Peržania. Alexander Veľký ho zaviedol v Egypte a v Kartágu a Rimania ho prevzali od Kartágincov. Rimania teda ukrižovanie nevymysleli, ale ho zdokonalili do takej podoby mučenia a najstrašnejšieho trestu, že viedlo k pomalému umieraniu s čo najväčšou bolesťou a utrpením. Bol to jeden z najpotupnejších a najkrutejších spôsobov popravy, vyhradený iba pre otrokov, cudzincov, odbojníkov a najhorších zločincov. Pred týmto trestom boli podľa rímskeho zákona zvyčajne chránení rímski občania, azda s výnimkou vojakov dezertérov.

Pri ranej perzskej forme obeť priviazali k stromu alebo k nejekému stĺpu, prípadne narazili na stĺp, a to tak, aby sa jej nohy nedotýkali posvätnej zeme. Len neskôr sa začal používať skutočný kríž. Charakterizovalo ho vzpriamené brvno /stipes/ a horizontálne priečne brvno /patibulum/. Vyskytoval sa v niekoľkých obmenách /pozri tabuľku/. Archeologické a historické svedectvá zjavne dosvedčujú, že v Kristovom čase Rimania v Palestíne uprednostňovali kríž tvaru T, no praktiky križovania sa v jednotlivých geografických oblastiach často menili, a to aj v závislosti od predstáv vykonávateľov rozsudku, a používal sa aj latinský kríž a iné formy

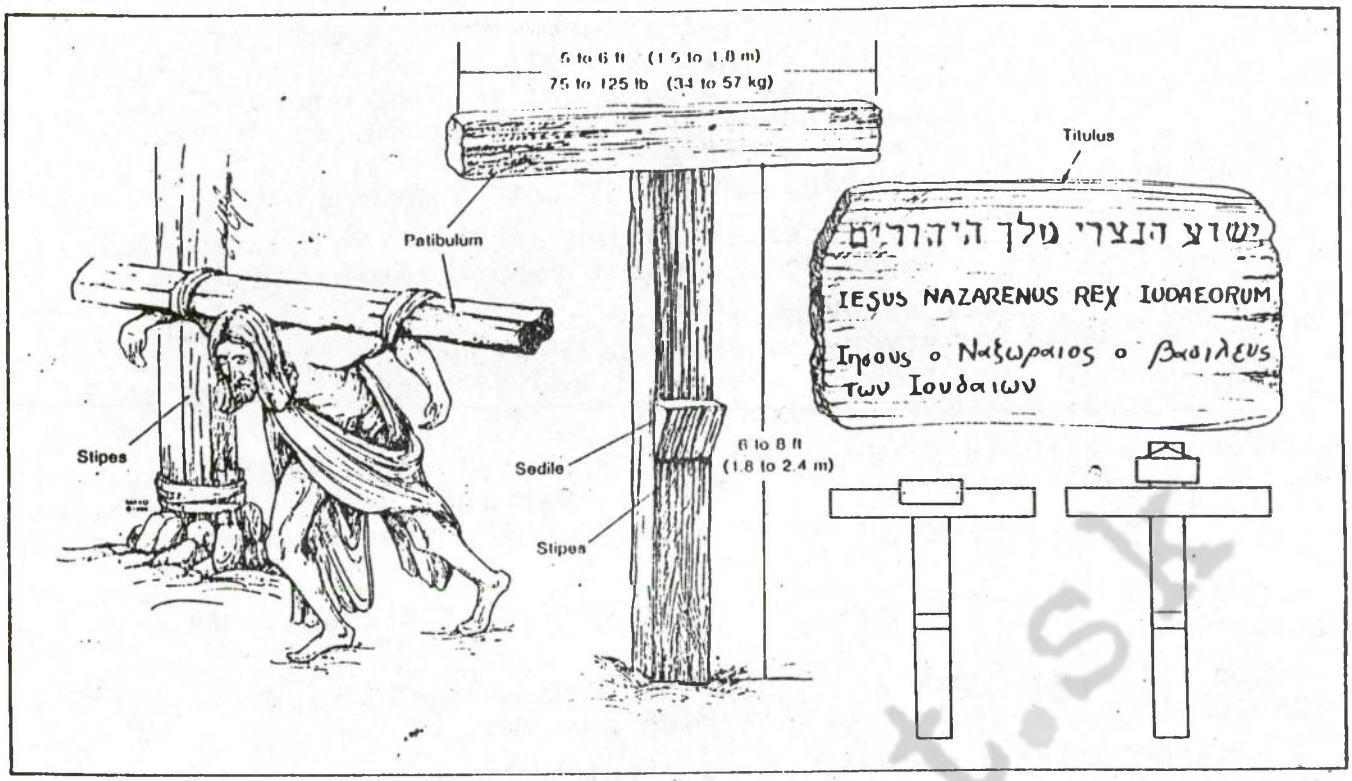

Obr. 3 Kríž a titulus

Vľavo je obeť nesúca priečne brvno /patibulum/ k miestu vzpriameného brvna /stipes/. V strede je nízky kríž tvaru T /crux commissa/, aký Rimania bežne používali v Kristových časoch. V pravo hore je znázornený Ježišov titulus s uvedením mena a zločinu /Ježiš Nazaretský, kráľ židovský/, napísaný po hebrejsky, po latinsky a po grécky. Vpravo dole sú naznačené možnosti pripevnenia titulu na kríž tvaru T /vľavo/ a na latinský kríž /vpravo/.

Preklady textov v obr. 3

Stipes - vzpriamené brvno
Patibulum - priečne brvno
Sedile - sedadlo
Titulus - nápis
5 to 6 ft /1.5 to 1.8 m/ - 1,5 až 1,8 m
75 to 125 lb/34 to 57 kg/ - 34 až 57 kg
6 to 8 ft /1.8 to 2.4 m/- 1,8 až 2,4 m

Bolo zvykom, že si odsúdenec niesol vlastný kríž z miesta bičovania na miesto ukrižovania za mestskými hradbami. Zvyčajne bol nahý, ak sa to neprotivilo miestnym zvyklostiam. Keďže hmotnosť celého kríža bola pravdepodobne väčšia ako 136 kg /prvotný údaj autorov je 300 libier, druhotný je nimi prerátaný - pozn. red./, odsúdenec niesol iba patibulum čiže priečne brvno /obr. 3/. Patibulum mohlo mať 34 až 57 kg /prvotný údaj autorov je 75 až 125 libier, druhotný je nimi prerátaný - pozn. red./. Uložili ho priečne na zátylie obete a balansovalo medzi plecami. Spravidla k nemu priviazali vystreté ruky. Sprievod na miesto ukrižovania viedla kompletná rímska vojenská stráž na čele so stotníkom. Jeden z vojakov niesol tabuľku s nápisom /titulus/, na ktorej bolo meno odsúdenca a jeho zločin /obr. 3/. Neskôr tabuľku pripevnili na vrchol kríža. Rímska stráž od obete neodišla, kým nebolo isté, že je mŕtva.

samizdat.sk

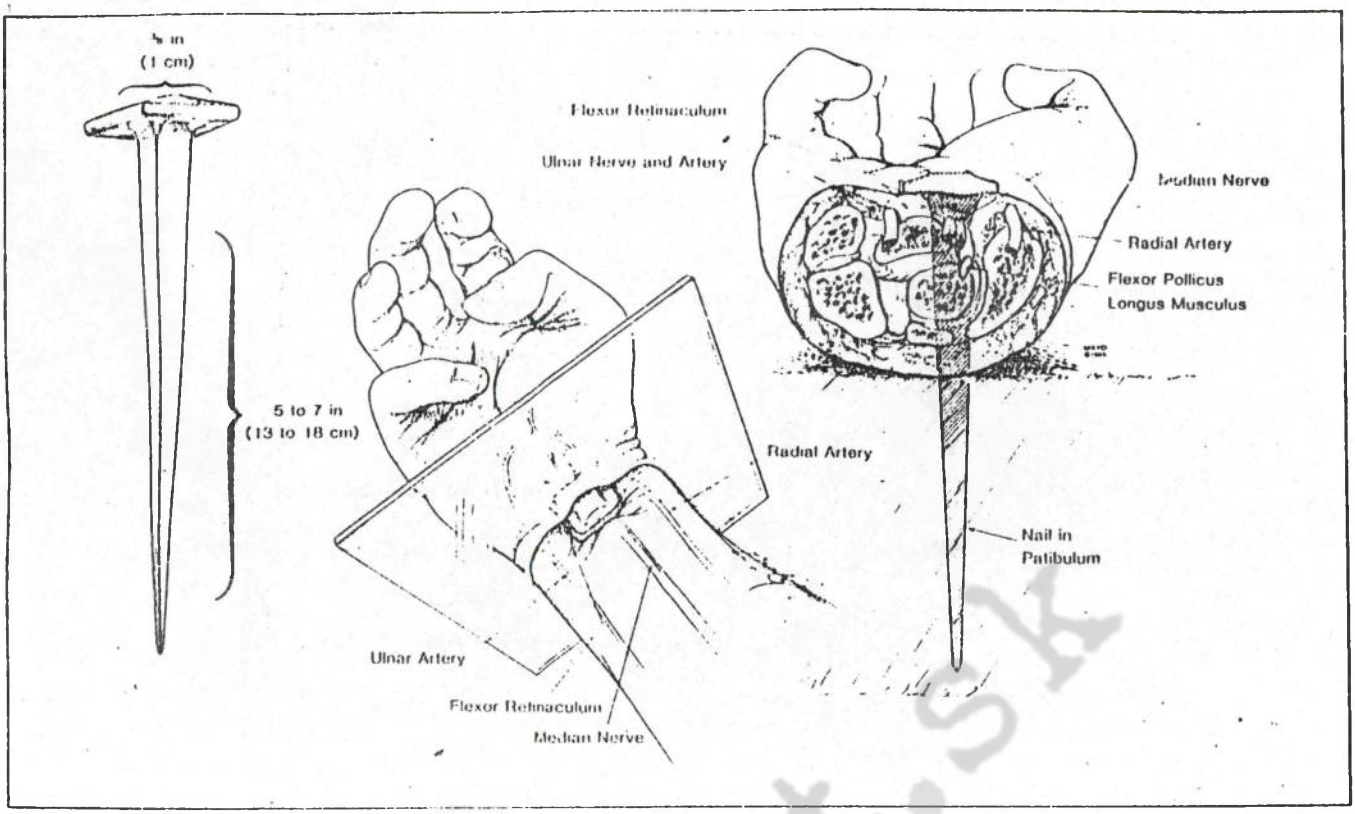

Obr. 4 Klincovanie zápästia

Vľavo sú znázornené rozmery železného klinca. Uprostred vidieť umiestnenie klinca medzi zápästnými kosťami a vretennou kosťou predlaktia. Vpravo je priečny rez zápästím /rovina rezu je naznačená vľavo/, na ktorom vidieť, ako klinec pravdepodobne presekáva nervus medianus a prepichuje dlhý ohýbač palca, ale nespôsobuje poškodenie väčších hlavných tepien ani zlomenie kostí.

Preklady textov v obr. 4

3/8 in /1 cm/ - 1 cm
5 to 7 in /13 to 18 cm/ - 13 až 18 cm
Ulnar Artery - lakťová tepna
Flexor Retinaculum - ohýbač šľachového väzu
Median Nerve - nerv ležiaci v strede
Radial Artery - vretenná tepna
Ulnar Nerve and Artery - lakťový nerv a tepna
Flexor Pollicus Longus Musculus - dlhý ohýbač palca
Nail in Patibulum - klinec v patibule

Za mestskými hradbami boli natrvalo umiestnené vzpriamené brvná, na ktoré sa potom kládli patibulá. Kríž tvar T skompletizovali pomocou čapu s pripevnením povrazmi alebo len tak. Často, aby predĺžili ukrižovanie, založili na stipes poniže jeho stredu vodorovný klátik alebo dosku, ktorá slúžila ako drsné sedadlo /sedile alebo sedulum/. Len veľmi zriedka, a pravdepodobne až po období Kristovho pôsobenia, používali ďalší klátik /suppedaneum/ na pribitie nôh.

Na mieste vykonania rozsudku podali obeti podľa zákona horký nápoj - víno zmiešané s myrhou /so žlčou/, ako mierne analgetikum /prostriedok na utíšenie bolestí/. Zločinca potom hodili na chrbát s rukami vystretými na patibulum. Ruky mu priklincovali alebo priviazali na priečne brvno. Rimania zjavne dávali prednosť klincovaniu. Archeologický nález ostatkov ukrižovaného tela v kostnici neďaleko Jeruzalema, datovaný do Kristových čias, ukázal, že klince

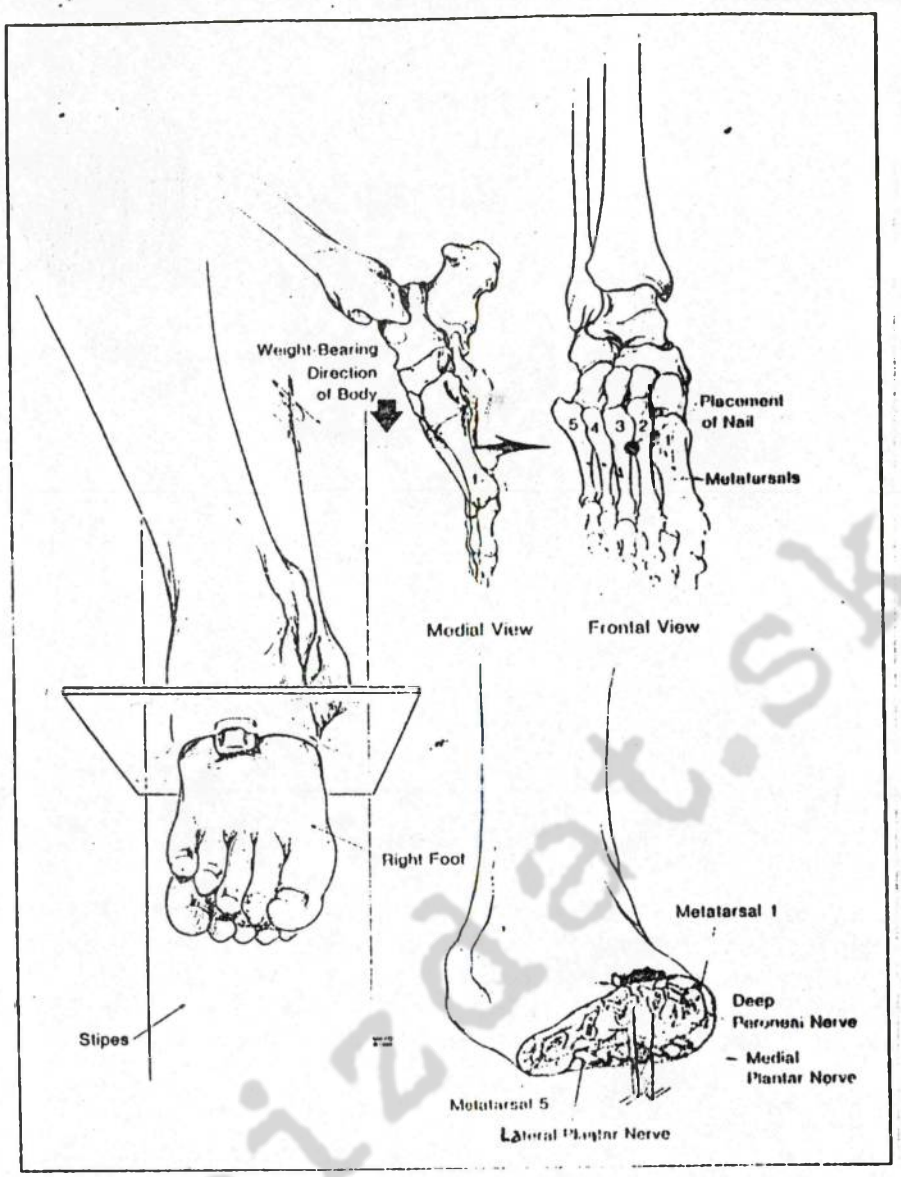

Obr. 5 Klincovanie nôh

Vľavo je znázornená poloha nôh na vzpriamenom brvne /stipes/ - nohy sú položené na sebe. Vpravo hore vidieť umiestenie klinca v druhom priestore medzi priehlavkovými kosťami. Vpravo dole je priečny rez nohou /rovina rezu je naznačená vľavo/, na ktorom vidieť priechod klinca.

Preklady textov v obr. 5

Stipes - vzpriamené brvno
Right Foot - pravá noha
Weight-Bearing Direction of Body - smer pôsobenia ťarchy tela
Placement of Nail - umiestenie klinca
Metatarsals - priehlavkové kosti
Medial View - pohľad z vnútornej strany nohy
Frontal View - pohľad spredu
Metatarsal 1 - prvá priehlavková kosť
Metatarsal 5 - piata priehlavková kosť
Deep Peroneal Nerve - hlboký lýtkový nerv
Medial Plantar Nerve - stredný chodidlový nerv
Lateral Plantar Nerve - bočný chodidlový nerv

smizdat.sk

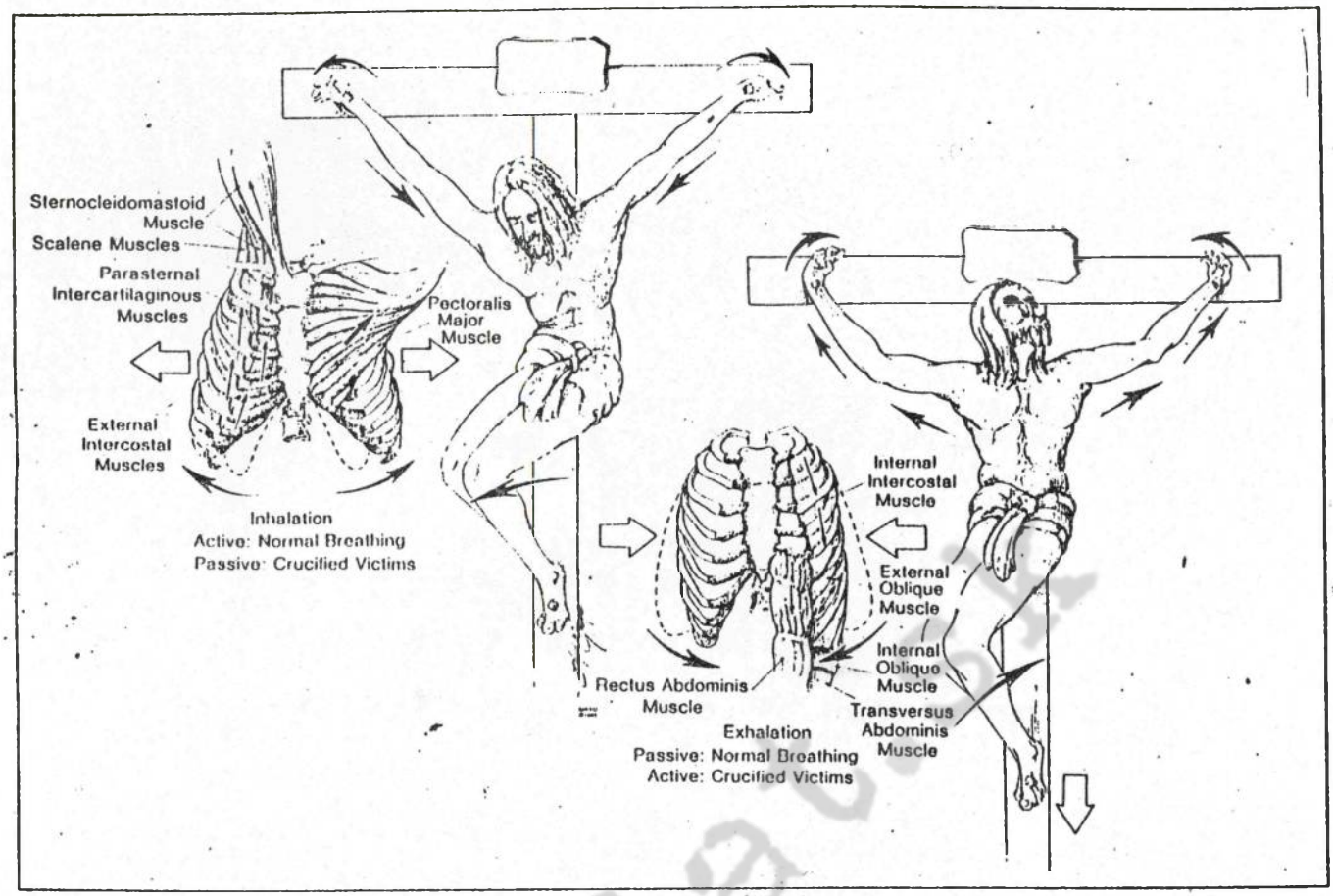

Obr. 6 Dýchanie pri ukrižovaní

Vľavo je znázornený vdych. S rukami vzpriamenými v lakťoch a vytiahnutými v pleciach sú dýchacie svaly pri vdychu pasívne vystreté a hrudník sa rozpína. Vpravo je znázornený výdych. S rukami ohnutými v lakťoch a pritiahnutými plecami a s ťarchou tela spočívajúcou na priklincovaných nohách je výdych skôr aktívnym než pasívnym procesom. Pri skrčení nôh pod kolenami by sa preniesla ťarcha výdychu iba na svaly pliec a rúk a čoskoro by to malo za následok udusenie sa vyčerpaním. vyčerpaním.

Preklady textov v obr. 6

Sternocleidomastoid Muscle - kývač, sval spájajúci kosť hrudnú a kľúčnu s bradavkovitým výbežkom
Scalene Muscles - nepravidelné trojhranné svaly
Parasternal Intercartilaginous Muscles - medzichrupkové svaly ležiace vedľa hrudnej kosti
External Intercostal Muscles - vonkajšie medzirebrové svaly
Pectoralis Major Muscle - veľký prsný sval
Inhalation - vdych
Active: Normal Breathing - aktívny: pri normálnom dýchaní
Passive: Crucified Victims - pasívny: u ukrižovaného
Exhalation - výdych
Passive: Normal Breathing - pasívny: pri normálnom dýchaní
Active: Crucified Victims - aktívny: u ukrižovaného
Rectus Abdominis Muscle - priamy brušný sval
Internal Intercostal Muscle - vnútorný medzirebrový sval
External Oblique Muscle - vonkajší šikmý sval
Internal Oblique Muscle - vnútorný šikmý sval
Transversus ABdominis Muscle - priečny brušný sval

boli úzke železné hroty dlhé približne od 13 do 18 cm, so štvorcovou hlavičkou s hranou dĺžky 1 cm. Okrem toho nálezy v kostnici ako aj Turínske plátno dokladajú, že klince sa zatĺkali skôr cez zápästie než cez dlaň /obr. 4/. Po pripevnení oboch rúk na priečne brvno vyzdvihli patibulum s obeťou na stipes. Ak bol kríž nízky, štyria vojaci to urobili pomerne ľahko. Pri vysokom kríži použili vojaci drevené rozsochy alebo rebríky.

Potom na kríž klincami alebo povrazom pripevnili nohy. Nálezy v kostnici a Turínske plátno naznačujú, že Rimania radšej klincovali. Nohy mohli byť pripevnené k brvnu z bokov alebo k drevenej podnožke /suppedaneu/, no obyčajne ich pribíjali rovno spredu k brvnu /obr. 5/. Po tomto úkone kolená vyčnievali prehnuté a nohy sa skrúcali nabok /obr. 6/.

Po skončení klincovania pripevnili na kríž klincami alebo povrázkom titulus, a to rovno nad hlavu obete. Vojaci aj civili sa často odsúdenému posmievali a bolo zvykom, že vojaci si delili jeho šaty medzi sebou. Prežitie obete na kríži sa pohybovalo spravidla od troch-štyroch hodín do troch-štyroch dní a možno povedať, že nepriamo úmerne záviselo od krutosti bičovania. Pravda, keď bolo bičovanie pomerne mierne, mohli rímski vojaci urýchliť smrť prerazením nôh pod kolenami /crurifragium alebo skelokopia/.

Nebolo zvláštnosťou, že sa do otvorených rán a do očí, uší, nosa bezmocnej obete dostával hmyz a poslúžili si tu aj dravé vtáky. Navyše bolo zvykom ponechať telá na kríži napospas dravej zveri. No podľa rímskeho zákona rodina odsúdenca, ak dostala povolenie od rímskeho sudcu, mohla telo pochovať.

Keďže ukrižovanie nemohol nik prežiť, rodina dostala telo až vtedy, keď sa vojaci presvedčili, že je obeť mŕtva. Podľa zvyklostí jeden z rímskych strážcov prebodol telo mečom alebo kopijou. Spravidla sa kopija viedla do srdca z pravej strany hrudníka, čo bolo smrteľné poranenie, pravdepodobne známe väčšine rímskych vojakov. Turínske plátno tento druh poranenia dokumentuje. U človeka ukrižovaného na bežnom nízkom kríži mohla štandardná pešiacka kopija dlhá od 1,5 do 1,8 m ľahko dosiahnuť hrudník.

Tabuľka. Kríže používané pri ukrižovaní

Latinské pomenovanie	Charakteristika
infelix lignum	strom
crux simplex, crux acuta	vzpriamené brvno
crux composita	vzpriamené brvno /stipes/ a priečne brvno /patibulum/
crux humilis	nízky kríž
crux sublimis	vysoký kríž
crux immissa	kríž tvaru ┼ /latinský/
crux commissa	kríž tvaru T /tau/
crux capitata	kríž tvaru ┼ /latinský/
crux decussata	kríž tvaru X

/pokračovanie/

PSYCHOLÓG MEDZI NAMI

Meditácia

Dnešný svet, trpiaci praktickým materializmom, strachom o vlastnú existenciu, devalváciou duchovných hodnôt, odcudzením, zhonom, nenávisťou, zlými medziľudskými vzťahmi a mnohými inými neduhmi si kladie otázku: Kde nájsť východisko z jestvujúceho stavu? Kde je pravda? V čom hľadať hodnoty?

Ľudia na základe vlastných trpkých skúseností prichádzajú k uzáveru, že nie je možné uprieť sa na hmotu ani na vlastné telo či rozum. Všetky tieto hodnoty sú pominuteľnéjšie, ako sa na prvý pohľad zdá. A tak sa do popredia záujmu dostáva hľadanie pravdy a podstaty. Človek nehľadá len rozumové uchopenie tejto skutočnosti vo filozofii, ale stáva sa pre neho stále príťažlivejšia oblasť zážitku, skúsenosti, spirituality. Na Západe v posledných rokoch rýchlym tempom narastá počet meditačných centier východnej mystiky rôzneho druhu. Napriek tomu, že Európa i Amerika sú kresťanské, že rozjímanie a meditácia majú v kresťanskej tradícii hlboké korene. Jestvujú mnohé mužské i ženské tzv. kontemplačné rehole, kde meditácia je hlavnou náplňou mnížskeho života. Okrem toho kresťanská asketika odporúča meditáciu a rozjímanie každému, kto chce duchovne žiť a vzrastať.

Považujeme preto za potrebné oboznámiť našich čitateľov s teoretickými a praktickými otázkami meditácie. Ako východisko nám poslúžia kniha V. Šaturu, S. J., Psychológia meditácie a jeho článok Zážitok Boha v biblickej meditácii.

Pre pochopenie potreby meditácie, ponorenia sa v živote človeka nám poslúži model, ktorý vystihuje tri základné rozmery prežívania: výkon, extázu a vhĺbenie.

1. V ý k o n

Potreba výkonu, aktivity v civilizovaných krajinách rastie. Všetci sme zasiahnutí ošiaľom výkonu - i malé deti v škole: ich výsledky závisia od tohto faktoru. Nároky na výkon neustále rastú. Tým rastie aj počet prepracovaných ľudí, ktorí nestačia plniť požiadavky spoločnosti, a tak narastá množstvo neuróz, psychosomatických ochorení, ľudia žijú v strachu, strácajú city, vnútorne sa vyprázdňujú. Už sv. Bernard z Clairveaux /mystik 12. storočia/ poznal následky prehnanej aktivity a hyperaktívnych ľudí označoval za ľudí s tvrdým srdcom, srdcom bezcitným, nechápajúcim druhého, egocentrickým, so srdcom, ktoré "stratilo úctu pred Bohom a jemnosť pre ľudí." /V. Šatura, str. 14./

Orientácia na výkon je jednostranná, pretože sa v nej uplatňujú len periférne funkcie: vnímanie, pozornosť, praktické myslenie a vôľa zameraná navonok. Aby človek dosiahol svoj cieľ, musí vedome potláčať svoje city, želania, osobné a spontánne pohnútky. V rozume a vôli, vlastnostiach, ktoré odlišujú človeka od iných živočíchov, nemožno vidieť centrum alebo jadro človeka. Treba zdôrazniť, že škodlivé následky nepochádzajú z úsilia o výkon, ale z jednostranného zdôrazňovania jeho dôležitosti. Výkonu sa nemožno vzdať, pretože formuje a rozvíja človeka, treba ho však uplatňovať v harmonickom celku spolu s ostatnými dvoma rozmermi.

2. E x t á z a

Slovo extáza /gr. zmena miesta/ sa v prekladoch uvádza aj ako vytrženie, opojenie, tranz. Definícia tohto pojmu je dodnes nejednotná.

Na rozdiel od výkonu extázu nemožno dosiahnuť vôľovým úsilím. Len primeraná situácia môže u človeka vyvolať zážitok, v ktorom je "uchvátený" fyzicky i psychicky. Sú rôzne stupne extázy. Každá extáza potrebuje určité množstvo energie, a preto človek nemôže žiť neustále v extáze, rýchlo by sa vyčerpal. Všedný deň prináša tiež zážitky, ktoré majú v sebe prvky extázy /športové podujatia, tanečné zábavy, filmy a pod./. Prinášajú človeku vybitie energie s následným príjemným pocitom uvoľnenia. Je známe, že mladý človek potrebuje extázu častejšie a v intenzívnejšej forme než starší. Je to dané väčšou vitalitou a "prebytkom energie" mladých ľudí.

V dnešnom svete sa potreba extatického opojenia odráža i v negatívnych javoch: v prehnanej sexualite, toxikománii, alkoholizme. Tieto javy možno chápať ako potrebu intenzívneho zážitku v dobe všetných dní. Z toho vyplýva, že naliehavou potrebou našej kultúry je ponúknuť k dispozícii viac extatických zážitkov /napr. pri kultových obradoch: bakchanálie, kult Dionýza, šamanizmus/, v kresťanstve pri niektorých obradoch, ktoré nemali taký triezvy charakter ako dnes. Extáza a náboženstvo patrili dovedna. V neskorších obdobiach sa cirkev postavila k niektorým úkonom odmietavo a volila pozíciu triezveho rozumu. Dnes sa nemôže utiekať k stredovekým formám extázy, ktoré nezodpovedajú mysleniu a cíteniu moderného človeka. Treba hľadať nové a praktické formy extázy.

3. P o n o r

Enstáza, meditácia, vhĺbenie je treťou dimenziou ľudských zážitkov. Je to "stav plne integrovaného, veľmi jasného a vyprázdneného vedomia, prebieha spomalene, prevláda v ňom pokoj, receptívnosť, vnútorné vnímanie" /Stokvis in: V. Šatura, str. 20-21/. K ponoru dochádza aj spontánne: Uchváti nás prírodná scenéria, umelecké dielo, hudba, spomienka. Pri takejto spontánnej meditácii sa "vhĺbime" do seba, nevnímame vonkajšie podnety, nevšímame si okolie.

Dnešný život nás o tento druh meditácie oberá, a preto sa snažíme pestovať meditáciu úmyselne, ako protiklad aktivity, napätia, činorodosti.

Čo je meditácia?

Tento pojem nie je jasný mnohým ľuďom, ktorí ho používajú, pretože ho chápu v rôznych významoch /napr. hovorí sa o meditatívnom rozhovore, tanci/. Jednotlivé definície meditácie sú poznačené filozofickými smermi, z ktorých vychádzajú ich autori.

Pre pochopenie meditácie - v zmysle uznania rôznych meditačných smerov - treba zdôrazniť nasledovné znaky meditácie:

- Meditácia je stav telesného a duševného pokoja. Pri meditácii sú všetky rušivé podnety vylúčené, človek je uvoľnený, a tak zážitok prebieha plynule, spontánne, bez vôľového úsilia.

Komunikácia s vonkajším svetom sprostredkovaná zmyslovým vnímaním je obmedzená alebo prerušená. Cesta "do vnútra" môže nastať len vtedy, ak nevnímame vonkajšie podnety; čím lepšie sa podarí odpútať od vonkajšieho sveta, tým hlbší je ponor.

- Naše "ja" je pasívne. "Ja" ako inštancia riadiaca a kontrolná ostáva počas meditácie pasívne, sleduje vnútorný dej ako pozorovateľ, ale nekoordinuje ho. Tým sa môže do vedomia dostať tie obsahy, ktoré za normálnych okolností ostávajú v hlbších štruktúrach.

Z povedaného možno vyvodiť definíciu: "Meditácia je stav dlhšie trvajúceho pokoja, v ktorom vedomé "ja" je pasívne, styk s okolitým svetom prerušený a ťažisko zážitku prenesené zvonku do vnútra človeka" /V. Šatura, str. 28/.

Na dosiahnutie meditácie treba najmenej 10-15 minút, lepšie je 20-30 minút; skúsení meditujú dlhšie.

Aký je účinok meditácie?

1. L e p š i e z o t a v e n i e

Stav pokoja a psychickej i fyzickej uvoľnenosti prináša regeneráciu a zotavenie organizmu.

2. V n ú t o r n é o s l o b o d e n i e

Vieme, že nie všetky obsahy psychiky sú uvedomované; väčšia časť nášho psychického života sa nenachádza vo vedomí, ale v podvedomí. Rozsah podvedomia sa zdá väčší než rozsah vedomia. V podvedomí sa nachádzajú mnohé významnejšie obsahy. Tieto človek nevie presne opísať, ale pociťuje ich - často až ťaživo. Prepnutie z výkonnosti na ponorenie nám pomáha započúvať sa do svojho vnútra, ktoré nie je pod kontrolou "ja". Uvedomenie si týchto obsahov prináša oslobodenie, prípadne porozumenie niektorým problémom. Tu sa stretáva meditácia s psychoterapiou, presnejšie s psychoanalýzou. Psychoterapia pomáha zbaviť sa rušivých komplexov a robí človeka životaschopným v celkovom životnom zameraní. Asketika - kresťanská aj iná - vidí v očistení sa od neporiadku v citovom živote človeka prvý krok na ceste hlbšej viery v Boha. Efekt tohto očistného procesu závisí od našej schopnosti pripustiť a uznať si tieniste stránky našej osobnosti. Meditácia takto ponímaná vedie k hlbšiemu sebapoznaniu než spytovanie svedomia.

3. M o b i l i z á c i a t v o r i v ý c h s í l

V podvedomí vznikajú myšlienky celkom originálne, ktoré stúpajú do vedomia. Sú to "inšpirácie", šťastné nápady umelcov, vedcov i obyčajných ľudí. Skutočné tvorivé sily nepracujú na vedomej úrovni. Vieme, že hodnotné nápady prichádzajú práve vo chvíli, keď ich človek nehľadá.

V asketike sa cesta osvietenia pokladá za druhú fázu cesty k Bohu. Vnútorné svetlo dostáva človek najčastejšie počas meditácie. Takéto osvietenie nemusí byť svetobornou myšlienkou, ale môže byť dôležité na ceste k dokonalosti. Psychoterapeut ani spovedník nevie človeku povedať, akomá rásť, pretože spôsob rastu musí zodpovedať štruktúre osobnosti. Treba sa teda dať viesť vnútorným hlasom. V tomto prípade napodobňovanie cudzích vzorov nevedie k cieľu. Svojskosť osobnosti bude presvedčivá, ak podnety k správaniu sa človeka nebudú pochádzať zvonka, ale zvnútra, a to nielen ako plánované a chcené, ale aj spontánne, a ak sa človek nebude vyhýbať konfrontácii so sebou samým.

4. V z r a s t c i t o v e j j e m n o s t i

Dnešná civilizácia bohatá na podnety zvyšuje prahy citlivosti; človek vyhľadáva stále silnejšie podnety /vo všetkých oblastiach života/. Ak chceme zastaviť tento škodlivý vývin,

treba sa častejšie ponoriť do ticha. Uvoľnením a vnútorným tichom si človek cibrí jemnosť zmyslových orgánov. Stáva sa citlivejším na podnety okolia i vlastného vnútra. Jeho život sa obohacuje. Preto ten, kto medituje, má "viac zo života", žije intenzívnejšie. Je to tiež jeden z dôvodov, prečo je vhodné zaradiť meditáciu do života.

Ako sa sústrediť

Pre meditáciu je dôležitá poloha tela, najmä preto, že ju má podporovať, a nie rušiť. Napätie tela ruší pokoj ducha, nevhodná poloha môže nielen rušiť meditáciu, ale aj vytvárať negatívne postoje k nej. Je vhodné, aby si každý človek našiel vhodnú polohu podľa vlastných dispozícii.

Najmenej vhodná poloha je chôdza, hoci i pri nej sa môže spontánne vyskytnúť vhĺbenie. Pre meditáciu sa odporúča chôdza len v tom prípade, ak to pre zvláštnu náladu nejde inak.

Kľačanie vytvára pocity tlaku a napätie v kolenách. Je to výsostne náboženská poloha nielen v kresťanstve, ale aj v iných náboženstvách. Kľačať pri meditácii môžu tí, ktorí v tejto polohe vedia zotrvať bez problémov dlhší čas.

Na dosiahnutie uvoľnenia je najvhodnejšia ležiaca poloha; túto polohu spomína i sv. Ignác Loyolský. Má však tú nevýhodu, že sa pri nej často zaspí. Okrem toho človek je bedlivejší, ak je vo vertikálnej polohe. Sú však ľudia, ktorým táto poloha vyhovuje najlepšie.

Za najvýhodnejšiu polohu pre meditáciu sa považuje sedenie, a to v rôznych formách: v kresle, na stoličke, na zemi. Musí sa však pri ňom dbať na uvoľnenie svalstva.

Samotné sústredenie dosiahneme rôznymi spôsobmi. Techniky koncentrácie sa zakladajú na troch základných mechanizmoch:

a/ upretie pozornosti na predmet,
b/ zážitok rovnomerného pohybu,
c/ ideomatorika.

Upretie pozornosti na predmet zahŕňa techniky, čo napomáhajú sústrediť sa koncentráciou na obsah, ktorý vidíme, počujeme alebo si ho predstavujeme /svetlo sviece, hudba, bod na vlastnom tele/. Pri meditácii ide o upokojenie a spomalenie myšlienkových pochodov, čo zaručuje koncentrácia. V kresťanskej tradícii sa používa aj sústredenie na dych a predstavu srdca a opakovaním formulky /metóda Gregora Sinajského/. Meditácii napomáha večné svetlo pred bohostánkom, ale aj vyložená Sviatosť Oltárna.

Rytmický pohyb napomáha sústredeniu, bez ohľadu na to, akou cestou ho vnímame, Je to dané tým, že sa mu prispôsobí náš psychofyziologický rytmus. Pretože náš vnútorný život je v neustálom toku, rytmický pohyb je prirodzenejším prostriedkom navádzajúcim sústredenie než fixačná metóda. Ako príklad možno uviesť pozorovanie tečúcej vody, ohňa, tkania, pletenia.

Rozšírenou a užitočnou metódou je sústredenie sa na dýchanie, ktoré ako pravidelný a rytmický proces navodzuje sústredenie samo osebe. V ázijských meditačných technikách má podstatnú úlohu. V kresťanskej spiritualite nachádzame tento prvok v hnutí východnej spirituality, ktorá sa nazýva hesychazmus. Dýchacie cvičenia odporúča pustovník Nicefor ako prípravu na rozjímavú modlitbu. Aj sv. Ignác Loyolský odporúča túto techniku začiatočníkom.

Rovnomerný pohyb možno vytvoriť aj pomocou reči; známym príkladom sú sugestívne techniky v psychoterapii /hypnóza, auto-

génny tréning/. Patrí sem aj východný a kresťanský mantram. Záujemca o túto formu dostane od učiteľa slovo alebo vetu, ktorú má neustále opakovať, nechať ju v sebe znieť a rezonovať. Najznámejší kresťanský mantram je "Ježišova medlitba", "modlitba srdca". Venovali sa jej už v 5. - 7. storočí otcovia na púšti. Konkrétny priebeh opisuje "Ruský pútnik".

Takéto cvičenia ešte nemožno považovať za meditáciu. Privádzajú však človeka k pokoju a trvalému sústredeniu. Najpôsobivejšou a najľahšou formou mechanizmu pohybu je pokojná hudba a rovnomerný spev s textom, obmedzeným na minimum, prípadne s opakujúcimi sa slovami /pozri spevy z Taizé/.

Ideomotorika je tretí spôsob, ktorý tvorí základ viacerých techník sústredenia. "Ideomotorika /hybná idea/ je spoločný názov pre pohyby, ktoré mimovoľne vyvolávajú určité citovo zafarbené predstavy. Myšlienka /vlastne predstava ako vnem/ predstavujúca určitý telesný stav pôsobí, že sa mu telo prispôsobuje /V. Šaturá, str. 65/. Tento mechanizmus vysvetľuje mnohé psychopatologické javy, ale aj javy z oblasti psychoterapie, psychologie učenia vývinovej psychológie. Najznámejšou metódou zakladajúcou sa na ideomotorike je autogénny tréning, ktorý sa používa na uvoľnenie, zotavenie, nadobudnutie rovnováhy vegetatívnych funkcií. Pre meditáciu však nie je vhodné, aby sa z autogénneho tréningu používalo napríklad cvičenie tiaže. Pocit tiaže v tele sa prenáša na psychický stav, a tak človek stráca duševnú sviežosť potrebnú pre meditáciu. Napriek tomu, že autogénny tréning má za úlohu telesné a duševné uvoľnenie, nedarí sa to jednoznačne. Autor uvádza, že duševné a telesné uvoľnenie sa nedá dosiahnúť tým istým cvičením. Preto u všetkých metód, ktoré chceme použiť na uľahčenie vstupu do meditácie odporúča poznať ich mechanizmus, hranice a účinnosť.

/Pokračovanie/

- -

PREVENTÍVNY SYSTÉM DONA BOSCA

Chválime sa mimoriadne vyspelou a úspešnou výrobou, ktorú máme vďaka vyspelej technike. Dokonca sme prinútili aj živú prírodu, aby nám vyrábala a uspokojovala naše potreby. Horšie je to však s človekom, najmä s jeho výchovou, tá sa nám už až tak nedarí. A výchova človeka je predsa najdôležitejšia /ale i najcitlivejšia spoločenská oblasť, kde žiaľ vyspelá technika môže len málo urobiť a pomôcť.

Výchova každého človeka začína v rodine, lebo všetci /až na nepatrné výnimky/ začíname svoj život v rodinnom prostredí. Vplyv rodiny je najširší i najdlhší - jeho dôsledky trvajú prakticky po celý život. Vplyv rodiny je zároveň najhlbší, lebo rodina zasahuje skutočné jadro človeka, pôsobí na jeho charakter a vývin osobnosti. Aj keď je rodinná výchova nutne odkázaná na doplnenie výchovou v spoločenských inštitúciách, najmä v škole, rodine i naďalej ostáva najdôležitejšie pole výchovnej pôsobnosti.

Avšak dnešná rodina je vystavovaná stále väčším tlakom a zásahom zvonka, ktoré sú pre ňu najčastejšie veľmi nepriaznivé. Rodina im nedokáže odolávať, a preto stráca stabilitu a kompaktnosť.

Dnes mnohé rodiny nemajú ďaleko k ubytovni, slobodárni, k stravovaciemu podniku a často ani ku kasárňam a k trestniciam. Je to na veľkú škodu a žiaľ rodičov a ešte viac na škodu a žiaľ detí. Ako zlepšiť situáciu, ako skvalitniť mravnú a charakterovú výchovu pri tomto veľkom ohrození?

Opýtajme sa na to kňaza Dona Bosca /v minulom roku sme si pripomenuli sté výročie jeho smrti/, ktorému cirkev i história priznali titul "otec a učiteľ mládeže" a ktorý vychoval z tisícov opustených a ohrozených detí tisíce dobrých kresťanov a čestných občanov. A niektorých priviedol až na vrchol ľudskej dokonalosti - k svätosti.

Jeho výchovný systém /ako sám hovorieval/ vyrastal z vnuknutia zhora a z jeho šľachetného srdca a pedagogického génia. Volá sa "preventívny systém", lebo sa usiluje zlu predísť, a nie ho iba dodatočne stíhať.

Preventívny systém sa celkom zákonite zrodil v rodine - - v takej rodine, kde boli jednoduché, bezprostredné vzťahy plné lásky a radosti. Jeho spolutvorkyňa bola don Boscova múdra a dobrá matka Margita. Čoskoro však tento systém prerástol rozmery rodiny, vypracoval sa i na pomery v ústavoch a v inštitúciách s trvalým alebo prechodným pobytom mládeže.

Don Bosco vždy a všade veľmi pozorne chránil rodinné prvky, rodinného ducha. Preto o svojich ústavoch zakaždým hovorí ako o "domoch". Vzťah k chlapcom vyjadruje rodinnými menami: otec, brat... Chlapcov nazýva "figlioli" - synáčikmi. A neboli to iba naučené formálne tituly - formu napĺňali skutočné rodinné vzťahy vo všetkých ústavoch dona Bosca.

Ak je teda don Boscov preventívny systém odvodený od rodiny, musí byť najaktuálnejší práve v nej, a preto načrime aspoň trochu do jeho výchovných metód a ak ich ešte nepoužívame, naučme sa ich aplikovať vo svojej rodičovskej /i v akejkoľvek inej/ výchove:

- Vždy je lepšie a užitočnejšie záporným výsledkom vo výchove predchádzať, ako ich potom dodatočne stíhať - i keď je to prvé namáhavejšie ako to druhé a aj keď predchádzanie vyžaduje stálu a sústredenú pozornosť a kontrolu.

- Rozum patrí k najdôležitejším prostriedkom preventívneho systému - a to rozum osvietený vierou. Uvažujme, predvídajme a najmä konajme s rozumom, nikdy nie s vášňou.

- Aj v rodinnej výchove potrebujeme odbornosť. Nestačí len /nech je akokoľvek dobromyselná/ improvizácia. Preto študujme, pýtajme sa, radme sa s druhými.

- Svojim deťom pomáhajme. Naša pomoc je dôležitejšia ako púhy dozor. Nech je však prispôsobená, odstupňovaná podľa veku, schopností a možností dieťaťa. Pomáhajme vo všetkých oblastiach - fyzickej, duchovnej, morálnej; pomáhajme radou, modlitbou, obetou...

- Napriek svojej povinnosti pomáhať deťom, neehcime všetko spraviť za deti. Tým im škodíme. Vedme ich čím skôr k primeranej a postupnej účasti na tvorení domáceho poriadku, k pomoci pri rozličných službách, vedme ich k pravidelnému a samostatnému plneniu domácich, školských a stavovských povinností.

- Prebúdzajme vo svojich deťoch svedomie a formujme ho. Svedomie má byť citlivé, ale nie úzkostné.

- Buďme vždy láskaví, lebo láskavosť je prejavom lásky a láska musí byť v rodine otvorené každé miesto. Bez lásky sa ani len nepokúsme vychovávať. Deti musia cítiť našu lásku, môžu sa kedykoľvek /aj pri svojom zlyhaní/ na ňu spoľahnúť a oprieť a musia ju aj vidieť a cítiť! Láskavosťou a vľúdnosťou sa rýchlejšie dosiahne cieľ ako namosúrenosťou a neúprosnos-

ťou. /Sv. František Saleský hovorí o "neúprosnej láskavosti"./

- To však neznamená, že nemáme byť nároční a dôslední, a že túto náročnosť a dôslednosť nebudeme požadovať aj od detí!

- Veďme deti k pracovitosti, nenechajme ich nikdy zaháľať a nudiť sa! My sami nikdy nezaháľajme, nemárnime čas.

- Doprajme svojim deťom - primerane ich veku - možnosť hry a zábavy. Buďme - najmä pri menších deťoch - ich spoločníkmi a spolutvorcami. /Pri hre sa najľahšie získava dôvera a ukážu sa dobré i zlé vlastnosti dieťaťa./ Nech nie sú naše deti len divákmi /konzumentmi, napr. pri TV/, ale aktívnymi spolutvorcami hier a zábav. Nech nie sú na tribúne, ale v hľadisku. A všetko s mierou! Nikdy nedopusťme, aby zábava prerástla v rozpustilosť alebo neviazanosť. Treba dbať na kritériá: nie hocijaká zábava a nie hocijakí spoločníci!

- Posilňujme vieru svojich detí. Veďme v rodine náboženský život. Čím viac sa potláča viera vo verejnosti, tým nech je náboženský život v rodine intenzívnejší. Teraz viac než inokedy platí: Rodina je malá cirkev; a tu sa viac než kdekoľvek inde uplatňuje živý osobný príklad.

- Rozširujme náboženské vedomosti. - Rodičia sú prvými katechétmi. Niekedy možno jediní.

- "Nepodplácajme" deti vecami a tým, že sa im všetko dovolí. Autorita rodičov sa získava a udržiava ich mravnou výškou, múdrosťou, pokojom, vyrovnanosťou, trpezlivosťou a samozrejme láskou - nikdy nie kupovaním detí!

- Je hriechom proti láske "nemať čas" pre deti pre množstvo iných záujmov a povinností. Čas pre deti si musíme za každých okolností nájsť! Ak sme sa stali rodičmi, je našou prvou a najdôležitejšou povinnosťou o deti sa starať a im sa venovať. Všetko ostatné, i neviem ako ušľachtilé, významné a dôležité sa stáva druhoradým a možno sa tomu venovať len vtedy, keď bude naplnená rodičovská starostlivosť.

Vyňali sme aspoň niekoľko "pravidiel" z don Boscovho preventívneho systému, v ktorého prospech svedčí jeho vyše storočné úspešné používanie.

/Voľne upravené: af/

KNIHA PRE VÁS

R. S. : Na ceste do večnosti

Akútny nedostatok odbornej náboženskej literatúry stavia súčasného kresťana vystaveného preferujúco ateistickému myšlienkovému vplyvu do neľahkého postavenia. V každodennej komunikácii s veriacimi i s neveriacimi bratmi s údivom zistí, že jeho viera má zvláštny, intuitívny, neartikulovateľný charakter. Zistí, že hoci verí v Boha, len s veľkou námahou dokáže svoje osobné stanovisko k jednotlivým článkom viery sformulovať, zaujať k nim osobný autentický postoj.

Na túto situáciu reagovala Slovenská duchovná služba, ktorá r. 1988 vydala pozoruhodnú publikáciu pod názvom Na ceste do večnosti od autora R.S. Táto rozsahom neveľká knižka sa pozastavuje nad tou časťou vyznania viery, v ktorej

sa hovorí: "Verím v život večný". I keď ide len o "rozličné pohľady na otázky večného života", ako podotýka sám autor vo svojom úvode, treba povedať, že sú to pohľady nanajvýš pozoruhodné a plodné.

Autor vo svojich úvahách o večnosti nemohol pochopiteľne obísť hraničné otázky ľudskej existencie - otázky života a smrti. Poukazuje na diametrálny rozdiel kresťanského a ateistického postoja. Kresťan nechápe život a smrť ako začiatok a koniec, ako dva rovnocenné pojmy; uznáva totiž existenciu tak biologického života a smrti, ako aj duchovného života, ktorý chápe ako život večný, život, ktorý nemôže ukončiť nijaká smrť. Pozoruhodné je aj autorove zistenie, že popieranie života po smrti sa uskutočňuje na základe povrchného vzťahu k životu "pred smrťou" a že nie sú zriedkavé prípady popierania samotnej existencie smrti aspoň tým, že sa "neberie dostatočne ľudsky na vedomie" /s.16/. To potvrdzuje už známu skutočnosť, že smrť je pre ateistu ontologicky neriešiteľný problém.

Ďalej autor hovorí, že pre život večný neexistujú síce materiálne, ale existujú duchovné dôkazy. V tejto súvislosti stojí za zmienku pozoruhodná teória o zachovaní energie vedomia, osobného vedomia, osobného života, snaha o trvalé ľudské šťastie, pričom prívlastok trvalé chápe autor ako na večnosť zamerané, k Bohu nasmerované. Z toho vyplýva ďalšia skutočnosť, ktorú autor implicitne vyjadril, totiž prirodzená zameranosť človeka na Boha. Zrieknuť sa Boha znamená potom stratiť najvyššiu univerzálnu konštantu, ktorou možno posudzovať všetky duchovné hodnoty, znamená stratiť záchytné orientačné, oporné body, ktorými môže človek riadiť, korigovať a usmerňovať svoj život; človek zostáva sám, stráca perspektívu a dôvod na ďalšiu existenciu.

Ak potom autor na s. 40 tvrdí, že večnosť má na svojej strane dobré a pevné /večné/ argumenty, možno s ním bez výhrad súhlasiť. Pochopenie večného života však predpokladá postupnú duchovnú zrelosť ako plod dôverného styku s Bohom /s.46/. Predpokladá pochopenie aj biologickej smrti, ktorá je ľudským údelom. Autor na tomto mieste tvrdí, "že smrťou sa podstatné hodnoty ľudského života spečatia" /s.58/ a že tu hrá podstatnú úlohu sloboda ako identifikačný ľudský znak. Sloboda, slobodná vôľa, slobodná voľba rozhoduje o charaktere večného života. "Sloboda je preto dar, ale i bremeno"/s.58/.

Autor priznáva, že otázky večného života sú pre nás tajomstvom. Pripomína však, že odhaľovanie tajomstva, poznávanie pravdy je poznaním radostným /s.31/. Pocit radosti pociťuje človek ako satisfakciu, zadosťučinenie za námahu, ktorú si ľudské poznanie nutné vyžaduje. Naproti tomu posmrtné poznanie je priamym nazeraním, je poznaním bezprostredným a osobným, ako je osobný aj posmrtný život /s.63/.

Ak autor tvrdí, že poznanie je proces, ktorý prináša radosť, môžeme tieto slová plne akceptovať aj v súvislosti s poznaním jeho knižky. Je písaná jednoduchým a prístupným štýlom. Kompozícia i výber jazykových prostriedkov poukazujú na hlbokú orientáciu autora v danej problematike, na jeho osobnú zanietenosť pri čítaní a interpretovaní Písma svätého - - Slova Božieho. Pochopiteľne, nerobí si nárok na konečné, jednoznačné a definitívne stanovisko. Naopak. Hodnota jeho výpovede sa realizuje hlavne tam, kde sa stretne s čitateľom tvorivým vnímavým a otvorením. Práca vyznieva ako podnetný a v dobrom zmysle slova provokujúci hlas.

I keď má knižka Na ceste do večnosti nespornú apologetickú hodnotu, zdá sa, že osloví v prvom rade človeka už veriaceho, čitateľa, ktorý úprimne a zodpovedne hľadá odpoveď na naliehavé otázky života v našom prostredí.

/ls/

AJ TAKTO MOŽNO ODHALIŤ TABU

Zenon Kosidowski: Čo rozprávali evanjelisti. Obzor , Bratislava 1988

Nie je jednoduché uchopiť pravdu. Vesmír , Zem, ľudstvo sú plné záhad, a to v prevažnej miere doteraz nepochopených. V histórii ľudstva boli a sú v podstate dva prístupy k hľadaniu odpovede na otázky, ktoré si človek kladie. Jeden reprezentuje veda. Je to rýdzo rozumová analýza sveta a jej výsledkom je dnes už pekný súbor pozitívnych výpovedí, ktoré sa dajú overiť. V histórii vedy omyly nie sú nešťastím. Sú nutným produktom hľadania a nesú znaky vývoja vedy samej a technického pokroku tej-ktorej etapy. Svetová verejnosť vedecké závery však sústavne preveruje a očisťuje od balastu. Neúprimné snahy vpašovať do vedy vlastné, často i nesprávne názory sa skôr či neskôr prejavia a veda na ne zabudne.

Vytvorila sa už móda /hlavne vo východoeurópskych krajinách/ hovoriť o vede tam, kde sa chce manifestovať odpor proti inému prístupu k hľadaniu odpovede na problémy okolo nás - proti náboženstvu. Už táto kategorizácia je nesprávna, lebo je veľký rozdiel medzi prístupom primitívnych kmeňov v pralese a napr. Einsteinovým nazeraním na svet. U prvých sa objavujú snahy zbožšťovať všetko neobvyklé v okolí, vytvárať povery a podriaďovať sa im, u špičkových vedcov sa na súčastnej úrovni myslenia formujú poznatky o existencii "Boha filozofov" /J. Ratzinger, Úvod do kresťanstva/. matematika objavuje matematiku kozmu, premyslené bytie vecí. Ale vo svete nachádzame i nemenej neslýchané a nevysvetliteľné divy krásy. Nie je teda správne veriacich ľudí postaviť apriori do tábora odporcov vedy.

Presne toto urobil autor recenzovanej knihy. Hneď v úvode sa nám dostáva poučenie: "Ľudstvo naďalej holduje rozličným poverám a mýtom a iba nepatrné percento ľudí drží krok so súčastnými ideami vedy a pokroku."Autor sa"pokladá za sprostredkovateľa medzi vedou a čitateľmi". Aby som mu nekrivdil, myslí na vedu o náboženstve a biblistiku. Ale veda má len jedny pravidlá a kto pristupuje k veci predpojate, musí slovo veda vynechať. Kosidowski, podľa môjho názoru, predpojatý je, a preto si myslím, že nie je schopný splniť svoje predsavzatie. Celým dielom sa prelína jeho osobné presvedčenie, že ak Ježiš vôbec žil, nebol mesiášom /Kristom/ a "že všetko, čo sa deje v reálnom svete, je výlučne výslednicou ľudských činov" /str.70/ A tak sa táto kniha stala miestom na hľadanie "dôkazov", že autori Nového zákona hovoria nezmysly, že Ján inscenuje vzkriesenie Lazara" /str. 85/, že správa, podľa ktorej "apoštoli sa stali akýmisi pomazanými vyvolencami, ktorých Duch Svatý pomazal" je legendou, inšpirovanou judaistiskou tradíciou /str. 108/, že "cirkev sa doktrinálne spútala s legendami, ktoré rozpráva Lukáš a Matúš" /str. 189/. Zdá sa mi, že autor sa stotožňuje s citovaným výrokom, že zmŕtvychvstanie je naivný a prostoduchý výmysel evanjelistov /str. 260/.

Keby autor chcel sprostredkovať vedu, uviedol by jej seriózne výsledky a mohol by pripojiť i svoj názor /sprostredkovateľa/. On je však viac. Jeho súdy sú od začiatku do konca knihy jednoznačné. Zázraky nie sú, Ježiš nie je Mesiáš, evanjeliá nenapísali apoštoli /autori evanjelií Ježiša nikdy nevideli/. A vôbec, nič z Nového zákona nie je spoľahlivé, lebo "údajne evanjeliá, listy či apokalypsy Jakuba, Matúša, Petra alebo Pavla boli v skutočnosti dielami neznámych kompilátorov" /str. 55/. A tak mu napr. vychádza, že Lukášovo evanjelium nemohlo byť napísané pred rokom 70, lebo sa v ňom hovorí o zborení Jeruzalema /str.73/. Lukáš o tom vedel /písal/, a tak to musel urobiť po udalosti. /Kresťanská exegéza tvrdí, že toto evanjelium vzniklo pred r. 70./

Nebudem ďalej uvádzať citáty na osvetlenie postojov autora voči predmetu štúdia, myslím si, že uvedené citáty ho dostatočne charakterizujú. Poznamenávam, že celé dielo je vedené takto tendenčne, a myslím, že pre získanie poznatkov o dobe, v ktorej Kristus žil, a o súčastnom stave bivlistiky bude treba vyhľadať inú literatúru. Kosidowského knihu považujem za zlý žart.

Dnes vieme, že príchod kresťanstva je revolučná /zlomová/ udalosť. Kristus neprišiel do doby všeobecne pripravenej prijať posolstvo lásky. Až dnes psychológia pochopila /aj to nie všade/, že láska je nevyhnutnou a postačujúcou podmienkou šťastia. Bez Krista by "potulní kazatelia" /ako ich autor označuje/ neboli napísali dielo s takým významným obsahom. To si mal autor uvedomiť. Potom by nezalamoval rukami nad tým, že Kristus synoptikov /prvé tri evanjeliá/ je iný ako Jánov. Potom by mu neprekážalo, že synoptici hovoria to isté /jemu prekáža tiež, že sa sem-tam odlišujú/, že si Ján všíma iné veci ako synoptici a pod. Ale Kosidowski je "racionalista" /str. 8/ a asi nechce študovať ducha Posolstva, a tak sa mu páči veta: "Zázrak vzkriesenia je priam protichodný Kristovmu učeniu". Prečo - to sa čitateľ nedozvie / a v takto koncipovanej knihe by sa to mal dozvedieť/. Ale keď už autor takto postavil celú vec, mohol by pokrpčiť ďalej a uznať, že potulní kazatelia by práve z tohto dôvodu nikdy nenechali vymysleného Krista ukrižovať.

F. Weizsacker v knihe Dejiny prírody hovorí, že náboženstvo nemôže pochopiť ten, kto ho posudzuje zvonku: "Nemôžem pochopiť podstatu božstva, v ktoré nemôžem veriť... Kto nie je nábožensky viazaný, môže síce celok náboženského sveta prehliadnuť zvonku ako objekt, jeho vnútrajšok však, a to znamená i podstata, mu zostane zvačša celkom neznámy". Z. Kosidowski podal krásny príklad pravdivosti tohto výroku. Duch Posolstva mu unikol celkom a slová sa mu stali nezrozumiteľnými; toto dokazuje vo svojej knihe a to je jeho odkaz čitateľom. Viac nemá čo povedať. Lebo kto si nevyjasnil základné pravdy a zle narába napr. s pojmom nepoškvrnené počatie /str. 199/, nevzbudzuje veľkú dôveru, že aj v iných otázkach sa nemýli.

E. Itoly v knihe "Čo znamená veriť" okrem iného hovorí: "Naša viera nie je podrobenie sa nezvratnému dôkazu, ale pričlenenie k osobe, ktorej úplne dôverujeme. Táto dôvera je rozumná, rozumne dokázaná, takže máme svoje dôvody veriť".

Zostáva mi ešte pozastaviť sa nad otázkou, ktorá sa vydaním tejto knihy u nás stala aktuálnou. Približne v tom čase, keď sa pulty prehýbali pod zvazkami pekne ilustrovanej knihy Kosidowského, sa na trhu objavili ďalšie dve knihy. Obidve /Gándhí a Veľký doktor/ boli vydané v takom skromnom náklade, že sa rozobrali okamžite. Bol to zámer ? Kto manipuluje s občanmi? Táto spoločnosť by mala mať záujem o zvyšovanie duchovného sebavedomia národa, a nie o jeho oslabovanie povedzme i týmto spôsobom. Zámer vyšiel. Kosidowski je ojedinelým autorom dostupným oficiálne. A prišiel

s problematikou, ktorá bola /a u nás stále je/ tabu. Nečudo, že po ňom siahli hlavne veriaci. Mnohí túto knihu kúpili ako dar pre svojich blízkych. Treba si však uvedomiť, že i jed sa dá zabaliť do pozlátka.

Škoda, že profesori teológie, ktorí by mali profesionálne posúdiť toto dielo a upozorniť veriacich v katolíckej tlači na jeho "hodnotu", mlčia. Tu nejako nebadať výsledky veľkolepých proklamácií organizácie PIT a veľkých slov o dialógu.

/t/

MODLITBY NA ZAČIATKU DŇA

- Pane, daj mi silu, aby som dnes žil tak, ako ty chceš, bez strachu, s radosťou a s láskou. Pomôž mi, aby som sa nerozčuľoval a nebol podráždený, keď sa mi niečo nepodarí a keď dôjde k zmätkom a napätiu. Daj mi svoj hlboký mier, aby som zostal pokojný, nech sa hocičo stane, a aby som tak pomáhal aj ostatným obrátiť sa k tebe o silu a pomoc.

- Pane, bojím sa dnešného dňa. Bude to veľmi nabitý deň a budem sa musieť stretnúť aj s takými ľuďmi, ktorí majú ťažkú povahu. Ak sa voči nim zachovám tak, ako sa mám zachovať, bude to veľmi nepríjemné. Prosím ťa, daj mi odvahu konať to, čo je správne, i keď ma to urobí neobľúbením. Pomôž mi zniesť akúkoľvek urážku, ktorej sa mi azda dostane, bez toho, že by ma to skľúčilo a žeby som sa poddal svojim útrapám. Buď mi príkladom a daj, aby som si uvedomil, že ty si so mnou vo všetkých mojich ťažkostiach, dnes i vždy.

- Žiť v tvojej blízkosti, Pane, znamená mať istý pocit pokojného očakávania, keď sa ráno zobudím; je to súhrn sviežosti a nádeje, vedomia toho, že milujem a som milovaný, a vzrušenia z očakávania, čo mi prinesie tento deň. Pravda, Pane, často je v tom aj plno obáv pred istými neľahkými situáciami. Ale dobre je žiť, môcť vstať a byť s tebou v modlitbe, môcť vyjsť do sveta, stretnúť sa s tvojím ľudom a vedieť, že nás miluješ. Nauč ma dnes plnšie milovať.

- Ježišu, som istý, že dnes ma moje denné povinnosti natoľko pohltia, že často zabudnem na teba. Ak sa tak stane, prosím ťa, ustavične ma upozorňuj na to a buď so mnou. Za svojho každodenného života tu na zemi si nikdy nezabudol na svojho Otca. Prosím ťa, pomôž mi v každom prípade žiť s ustavičným vedomím jeho prítomnosti tak, ako si to robil ty.

- Som rád, že sa môžem ráno zobudiť skôr, než je čas vstávať, Pane. Môžem tu ležať odpočinutý, neuponáhľaný a preciťovať tvoju prítomnosť v hlbokej a často až prekypujúcej radosti. Aký si obdivuhodný! Som rád, že sa teraz zobúdzam. Ďakujem ti.

/Michael Hollings, Etta Gullick:
"It´s me, o Lord" = To som ja, Pane./

Obdivuj to, čo ti Boh ukazuje, a budeš mať cestu k tomu, čo ti skrýva. /jt/

SLÁVNOSTI V RODINE A V CIRKVI

Najhlbšou túžbou ľudského srdca je milovať a byť milovaný, lebo zmyslom ľudského bytia je v plnom zmysle slova láska. Z lásky a pre lásku je človek stvorený a iba v láske sa môže rozvíjať. Ona je ústrednou myšlienkou i kresťanskej viery. Láska k blížnemu je i príkazom Krista: "Nové prikázanie vám dávam, aby ste sa navzájom milovali" /Jn 13,34/. Miera prejavovanej lásky medzi ľuďmi je mierou toho, o koľko sme sa priblížili ku Kristovi, alebo o koľko sme sa od neho vzdialili. Sme veľa dlžní tomuto Kristovmu príkazu. Preto pociťujeme nedostatok lásky všade - v zamestnaní, vo verejnosti, ba i v rodinách. Z nedostatku lásky vyplýva i neúcta človeka k človeku, ktorá nám často znepríjemňuje a strpčuje spolunažívanie. Preto by sme sa mali zamýšľať nad svojím osobným prínosom k naplneniu príkazu Krista. K tomu, aby sme sa vedeli viac oduševniť za ideál kresťanskej lásky a aby sme ju aj prejavovali, nám môžu vhodne poslúžiť životopisy svätých. Bola to práve láska, často i heroická, ku Kristovi a k blížnym, ktorá svätých vyzdvihla na oltár. Príklady z ich života podnecujú konať dobro v prospech naších bližných. Ich život môže robiť náš život plodnejším a radostnejším. Prečítajme si niečo z ich života pri slávení sviatku nášho patróna alebo patróna našich blízkych. Životopisy uverejňujeme podľa občianskeho i cirkevného kalendára.

20. mája: sv. Bernardín Sienský

Narodil sa r. 1380 v mestečku Massa Maritima neďaleko mesta Sieny v stredosevernom Taliansku. Ešte v detskom veku stratil obidvoch rodičov. V Siene študoval literatúru, právo, Sväté písmo a teológiu. Po skončení štúdia Bernardín vstúpil do kajúceho bratstva Panny Márie, ktoré sa usilovalo dosiahnúť kresťanskú dokonalosť službou núdznym a chorým. V tejto službe sa počas moru i sám nakazil, ale opäť sa uzdravil. R. 1402 vstúpil do františkánskej vetvy "observantov". Vo veku takmer 40 rokov začal kazateľskú a misionársku činnosť v strednom a severnom Taliansku. Mal veľké úspechy. Počet poslucháčov dosahoval až 30 000. Jednou z hlavných úloh jeho apoštolátu bolo zmierovanie nepriateľov a odstraňovanie nenávisti medzi prívržencami rôznych politických smerov. Tomuto cieľu slúžilo osobitným spôsobom šírenie úcty k Ježišovmu menu. Bernardín si zhotovil zvláštny erb - obraz žiariaceho slnka a v ňom prvé tri písmená mena Ježiš - IHS, Tento erb nahradzoval rôzne erby a znaky, ktoré rozdeľovali ľudí. Znak Ježišovho mena sa veľmi rozšíril a stal sa znamením kresťanského bratstva. Šírenie úcty k Ježišovmu menu sa však nepáčilo niektorým teológom; obžalovali Bernardína zo zavádzania podozrivých noviet. S týmto obvinením sa trikrát zaoberal cirkevný súd, ale vždy uznal Bernardínovu pravovernosť. Akoby na vyváženie mu trikrát ponúkli biskupstvo, Bernardín ho však neprijal. R. 1438 sa stal generálnym predstaveným františkánskych observantov. Po rokoch vyčerpávajúcej práce zomrel v Aquile r. 1444. Bernardína Sienského si veľmi ctili už za života a ešte viac po smrti, obzvlášť po viacerých zázrakoch, ktoré sa stali pri jeho hrobe. Preto pápež Mikuláš V. vyhlásil Bernardína Sienského za svätého už šesť rokov po jeho smrti.

Sv. Bernardín Sienský vynikol ako teológ, ľudový misionár, rehoľný reformátor a učiteľ kresťanského života. Patrí medzi veľké osobnosti frantiskánskej rehole.

6. júna : sv. Norbert

Pochádzal zo stredného Porýnia na území dnešnej Nemeckej spolkovej republiky. Narodil sa r. 1080 v šľachtickej rodine. V mladosti sa príliš nezaujímal o duchovné veci. Žil ľahkomyseľne ako feudálny dvoran na dvore cisára Henricha V. Svoj postoj k životu zmenil, keď cisár, ktorému bol Norbert sympatický, ponúkol biskupský úrad v Cambrai vo Francúzsku. Išlo o bežný prípad laickej investitúry, proti ktorej bojovali vtedajší pápeži. Norbert cisárovu ponuku odmietol. Bol síce ľhkomyseľný, ale napriek tomu si uvedomoval, že nie je možné prijať taký závažný cirkevný úrad len preto, že to vyhovuje cisárovi. Keď pápež Paschal II. r. 1115 exkomunikoval Henricha pre jeho zásahy do cirkevných vecí, Norbert odišiel z cisárskeho dvora. Zriekol sa pohodlia a svetských záujmov a vstúpil do kláštora sv. Benedikta v Siegburgu. Knazské svätenie prijal v Kolíne nad Rýnom. Potom podľa príkladu potulných kazateľov začal chodiť od mesta k mestu, kázal a nabádal svojich poslucháčov k mravnej čistote a poslušnosti voči cirkevným predstaveným. Keď ho pápež povzbudil v tejto činnosti, založil nový rád rehoľných kanonikov. Prvým sídlom nového rádu bolo údolie Prémontré vo Francúzsku, preto sa rehoľníci začali nazývať prémonštrátmi. Ich cieľom bola dušpastierska služba vo farnostiach s osobitným dôrazom na liturgickú výchovu veriacich. R. 1126 išiel Norbert do Ríma, kde dosiahol potvrdenie premonštrátskeho rádu. V tom istom roku prijal biskupskú vysviacku a bol menovaný za arcibiskupa v Magdeburgu. Ihneď sa dal do obnovy cirkevnej organizácia a do odstraňovania neporiadkov medzi duchovenstvom. V presadzovaní cirkevných reforiem mu pomáhali aj jeho duchovní synovia - premonštráti. Tvrdý život a nadmerná práca Norberta predčasne vyčerpali. Zomrel r. 1134 ako 50 ročný. V krajinách, kde Norbert pôsobil, si ho veriaci začali uctievať ako svätca už krátko po jeho smrti. Úradne mu tento titul priznal až pápež Gregor XIII.r. 1582. Telesné pozostatky sv. Norberta previezli r. 1627 do premonštrátskeho kláštora na pražskom Strahove.

V diele sv. Norberte pokračovali a pokračujú premonštráti i dnes. Na Slovensku bolo do r. 1950 jedno premonštrátske opátstvo v Jasove pri Košiciach.

Originálnosť diela sv. Norberta spočíva hlavne v úsilí o zblíženie prísneho rehoľného života s praktickým apoštolátom.

7. júna: sv. Róbert Bellarmín

Svätý Róbert Bellarmín pochádzal zo stredného Talianska. Narodil sa r.1542 v mestečku Montepulciano. Ako osemnásťročný vstúpil do jezuitskej rehole. Po ukončení noviciátu začal študovať filozófiu a teológiu v Padove. R. 1570 bol vysvätený za kňaza. Stal sa profesorom teológie v Louvaine, v Belgicku. Róbert Bellarmín žil v období veľkých teologických polemík, ktoré veľmi ovplyvnili jeho myslenie a neskoršiu teologicko-literárnu činnosť. Považovali ho za najvýznamnejšieho obrancu vtedajšej cirkvi. R.1597 povolal pápež Klement VIII. Róberta Bellarmína do služieb rímskeho cirkevného ústredia. Vymenoval ho za pápežského teológa a za poradcu Svätého ofícia, ktoré bolo najvyšším cirkevným orgánom pre vieroučné otázky. O dva roky neskôr ho vymenoval za kardinála. Napriek tomu, že zastával vysoké cirkevné funkcie, zachoval si evanjeliovú chudobu a jednoduchosť a hlavne lásku k veriacemu ľudu. Hlavným poľom pôsobnosti kardinála Bellarmína boli teologické otázky. Preslávil sa spismi, v ktorých novou metódou

bránil katolícku náuku proti bludom. Takmer do konca života bol v službách rímskych kongregácií. Keď ho začali opúšťať životné sily, utiahol sa do jezuitského domu sv. Andreja v Kvirináli. Tu zomrel r.1621. Kardinála Bellarmína si mnohi ctili pre jeho učenosť a svätosť života. Preto sa proces jeho blahorečenia začal už rok po jeho smrti. Avšak za blahoslaveného ho vyhlásil až r. 1923 pápež Pius XI. Ten istý pápež ho r. 1930 vyhlásil za svätého a o rok neskôr za cirkevného učiteľa.

13.júla: sv. Margita Mária Alacoque

Svätá Margita Mária Alacoque sa narodila r. 1647 v burgundskej dedinke Lautecour vo východnom Francúzsku. Ako osemročná sa dostala do kolégia rehoľných sestier klarisiek v Charolles. Vážne ochorenie ju však prinútilo vrátiť sa domov. Vo veku 24 rokov vstúpila do kláštora rehole Navštívenia Panny Márie v Paray le Monial. Margita nevynikala prirodzenými schopnosťami, bola pomalá a ťarbavá, začo si často vyslúžila kritiku spolusestier i predstavených. Znášala však všetky výčitky ponížene a trpezlivo. Robila, čo mohla, a potom zostala pokojná a úprimne milá voči všetkým. Na vyváženie svojich prirodzených nedokonalostí bola obdarená mimoriadnymi milosťami. Mávala zjavenia, ktoré ju neskôr urobili známou v kresťanskom svete. V zjaveniach ju Kristus žiadal o rozšírenie úcty k jeho Božskému Srdcu. Sestra Margita Mária sa usilovala splniť želanie svojho božského Majstra. Vyzvala i francúzskeho kráľa, aby zasvätil krajinu Božskému Srdcu Ježišovmu. Zaviedla spoločné uctievanie Božského Srdca vo svojej rehoľnej komunite. Oficiálneho zavedenia sviatku Božského Srdca v cirkvi sa však už nedožila. Tento sviatok rozšíril za celú cirkev až pápež Pius IX. r. 1856.

Margita Mária Alacoque zomrela v Paray le Monial r.1690 vo veku 43 rokov. Za blahoslavenú ju vyhlásil pápež Pius IX. r. 1869 a za svätú pápež Benedikt XV. r. 1920.

KATECHÉZA

S k u p i n a S /s n ú b e n c i/

Prvá beseda:
BOŽI PLÁN S ČLOVEKOM A MANŽELSTVO /1. časť/

Ak máme hovoriť o poslaní manželstva, musíme začať vôbec od zmyslu a cieľa existencie človeka, od jeho úlohy vo svete. Manželstvo je totiž tá inštitúcia v človečenstve,ktorá slúži na prehlbovanie lásky vo svete, na udržiavanie ľudského rodu a jeho sústavné zveľaďovanie základnou starostlivosťou o jeho fyzický i duchovný rast. Ale ľudský rod, to nie je dajaká beztvárna, neprehľadná, splývavá masa ľudí, kde ažda na tom alebo na onom človeku nezáleží, lež historicky sa rozvíjajúce spoločenstvo všetkých ľudských osôb, konkrétnych jednotlivcov, z ktorých každý svojím nezameniteľným podielom má prispievať k rozvoju dobra celku, a to celkom svojským, neopakovateľným spôsobom.

Tým, že človek nestráca v celku svoju individualitu, že sa v nom nerozplýva, ajmanželstvo, v ktorom sa do akejsi bunky celko spájajú dve ľudské osoby, muž a žena, nadobúda ráz neopakovateľnosti, svojskosti. Aj táto bunka má do celku zapadať tak, aby bola jeho organickou a zdravo fungujúcou súčasťou. Mohli by sme povedať, že vlastne zobrazuje v sebe tento celok. A predsa je každé manželstvo iné, zo samej svojej existenčnej podstaty osobitné.

Človek jednotlivec, človek Adam, človek Eva, je osoba s veľmi konkrétnym osobitným poslaním vo svete, ale pritom je aj akýmsi atómom a zároveň prototypom človeka v celom jeho historickom poslaní ako jedného z Božích tvorov, ako tvora v prírode stvoreného na Boží obraz. Práve tak jednotlivé manželstvo, jednotlivá rodina je spoločenstvom ľudí s veľmi konkrétnym osobitným poslaním vo svete, ale je tak isto akýmsi atómom a zároveň prototypom celého ľudského spoločenstva v jeho dejinnom vývoji, povolaného vytvoriť jednotu na Boží obraz.

Leibniz by povedal, že tu máme do činenia s monádami, ktoré sa vzájomne jedna v druhej zobrazujú - že ľudská osoba je monádou, manželstvo je monádou, rodina je monádou, ľudské spoločenstvo je monádou...

Prepáč mi, milý priateľ, že som navodil dnešnú besedu takto špekulatívne. Nemám v úmysle skĺznuť do filozofovania, chcel som iba naznačiť v zhustenej forme, že už pri voľnom nazeraní javí sa nám manželstvo ako jedno z organizkých ohniviek reťaze skutočností, ktorých kľúčovým bodom je úloha človeka vo veľkom Božom pláne. A ak sa veci majú tak, je logické, že nás musí zaujímať najprv to, aké úmysly má vlastne Boh s človekom. Tak sa potom najkrajšou a najschodnejšou cestou dopracujeme vo svojich úvahách aj k poznaniu a pochopeniu úlohy a poslania manželstva.

Nuž všímajme si, čo nám tu hovorí Božie zjavenie.

Boh stvoril svet pre človeka

V Božom pláne človek nepochybne zaujíma vznešené miesto. Kráľ Dávid o tom spieva /Ž 8, 5-7/:

"Čože je človek, že naň pamätáš,
a človeka syn, že sa staráš oň?
A spravil si ho málo menším od anjelov,
slávou a počestnosťou korunoval si ho.
Dal si mu vládu nad dielami rúk svojich
a všetko si mu vložil pod nohy."

Katechizmus nás poúča, že Boh stvoril svet z lásky - preto, lebo sa chcel podeliť o svoju blaženosť, a tak Božím zámerom od počiatku stvorenia bolo stvoriť človeka, bytosť na Boží obraz, ktorá bude Boha poznávať, bude ho milovať a bude sa usilovať o večné spojenie s ním.

V prvej knihe Mojžišovej čítame, že v šiesty deň stvorenia "Boh riekol: Učiňme človeka na náš obraz, nám podobný! Nech vládne nad rybami mora i nad vtáctvom neba i nad dobytkom a divou zverou a nad všetkými plazmi, čo sa po zemi plazia! " /Gn 1,26./ Tohto človeka "Pán, Boh, utvoril z hliny zeme" /Gn 2,7/, čo znamená, že ho urobil súčasťou stvorenej prírody. A predsa mu celú prírodu podriadil.

Vláda nad prírodou má, pravda, pre človeka podobu správcovstva. Človek má totiž nielen využívať bohatstvá sveta pre svoje dobro, ale ja /a to najmä/ využívať ich zodpovedne. V tom je podstata ľudskej práce na zveľaďovaní sveta, ktorá je takto vlastne spoluprácou s Bohom na stvorení. Sama skúsenosť ľudských pokolení - a s celkom osobitným dôrazom neblahá technokratická skúsenosť dneška - jednoznačne dokladá, že kedykoľvek sa človek k prírode stavia iba pánovito, macošsky, nezodpovedne, bezohľadne exploatátorsky, príroda sa obracia proti nemu a neslúži mu na všeobecné dobro, ale na skazu.

Šalamú si zodpovednosť za vládu pred Bohom plne uvedomuje, a preto sa modlí /Múd 9,1-4/:

"Bože-otcov, Pane milosrdenstva,
ktorý slovom svojím učinil si všetko,
človeka si stvoril múdrosťou svojou,
aby vládol nad stvorenstvom,ktoré si ty povolal bol k jestvote,
aby spravoval svet v svätosti a spravodlivosti,
aby vládol v úprimnosti srdca,
daj mi múdrosť, prísediacu trónu tvojho,
a mňa nevylučuj z počtu dietok svojich."

Je zrejmé, že človek dostal od Boha nielen vznešené postavenie medzi tvormi, ale aj vznešené poslanie. "Lebo človek, stvorený na obraz Boží, dostal príkaz podrobiť si zem so všetkým, čo v sebe zahrňuje, spravovať svet v spravodlivosti a svätosti a zamerať seba samého a vesmír na Boha, uznávajúc ho za Stvoriteľa všetkých vecí, aby všetko bolo podriadené človekovi, a tak sa velebilo meno Božie všade na zemi." /Gaudium et spes, 34./ "Boh urobil človeka," formuluje myšlienku kardinál nášho rodu Jozef Tomko, "vrcholom stvorenia, pánom, staviteľom. Povolal ho za svojho spolupracovníka na stvorení, chápaným nie ako privolanie vecí z ničoho, ale ako rozvíjanie, pretváranie, objavovanie."

Boh teda, môžeme konštatovať, stvoril svet pre človeka, ale človeka samého stvoril pre seba. So svätým Augustínom by sme si mali dennodenne uvedomovať: "Bože, stvoril si nás pre seba, a nepokojné je naše srdce, kým nespočinie v tebe." Ten nepokoj srdca spočíva v túžbe a hľadaní, preto determinujúcim aspektom správcovstva človeka nad svetom je aspekt poznávací. Zračí sa to už v úlohe poznávať, na ktorú Boh človeka uschopnil a ktorú mu vo svojej veľkej láske k nemu i rovno predostrel.

Človek, to je muž i žena

Uschopnenie človeka poznávať... Akože sa o tom hovorí v knihe Genezis? Nájdime si to miesto: "Keď bol Pán, Boh, utvoril z hliny všetku zver poľnú a všetko vtáctvo nebeské, priviedol ho k Adamovi, aby videl, ako by ho nazval, pretože ako ho nazve, také bude jeho meno." /Gn 2,19/.

Celú prírodu Boh privádza k človekovi, ale ponecháva na človeka samého, aby si utváral o nej obraz a aby si tak aj skrze stvorené veci uvedomoval jestvovanie Boha, jeho veľkosť a múdrosť a aby aj skrze stvorené veci /teda nielen zo Zjavenia/ poznával Božie zámery a plány. Výnimočnosť postavenia človeka v Božích plánoch je zrejmá i z toho, že nijakému inému tvorovi z prírody takáto úloha zverená nebola. "Ako ho nazve, také bude jeho meno." Netreba iste zvlášť zdôrazňovať, že človek dáva veciam mená, keď ich poznáva, keď si vytvára pochop o nich, keď abstrahuje, keď tvorí pojmy.

A človek, uschopnený Bohom poznávať, skrze svoje rozumové poznanie si uvedomuje medziiným aj to, že on sám ako jednotlivec, i keď je ako osoba autonómny a "kompletný", nie je sám sebe ako človek dostačujúci. Sväté písmo to v uvedenej stati naznačuje takýmto konštatovaním: "A nazval Adam menom všetok dobytok,všetko vtáctvo nebeské a všetku zver poľnú. Pomocnicu však, čo by mu bola podobná, nenašiel." Je to konštatovanie vyslovené obrazne, nemusíme práve vidieť v ňom tvrdenie, že muž bol stvorený skôr ako žena /hoci aj podľa kontextu Písma by sme si to tak mohli predstavovať; ale vieme, že celá biblická správa o stvorení sa vyznačuje veľkolepou básnickou invenciou/. Toto miesto musí nám hovoriť predovšetkým toľko, že človek je tu aj ako muž, aj ako žena a že muž a žena podľa svojej prirodzenosti sú si určení navzájom sa dopĺňať.

Ak sa niečo týka človeka ako takého, týka sa to v jednakej miere muža i ženy, človek nie je tvor nepohlavný ani obojpohlavný. Všetko, čo nám Zjavenie hovorí o človeku /samo meno Adam v hebrejčine znamená človek a v mnohých prekladoch citovaných miest Písma nájdeme na jeho mieste jednoducho pomenovanie človek - a s ohľadom na zmysel zjavených právd je to i správne/, hovorí práve tak o mužovi ako aj o žene.

Už z toho, čo sme teraz povedali, je zrejmá rovnosť muža a ženy pred Bohom a teda aj ich vzájomná rovnoprávnosť. Ale samo Zjavenie nám priamo, bez uhýbania hovorí: "A stvoril Boh človeka na svoj obraz, na obraz Boží stvoril ho, muža a ženu stvoril ich." /Gn 1,27/ A to je dostatočný dôvod na to, aby sme striktne odmietali akékoľvek pokusy o diskrimináciu jedného alebo druhého pohlavia./tým diskriminovaným v jednotlivostiach nebýva vždy len žena, ako sa nám to zvyčajne javí/ v právach a povinnostiach zodpovedajúcich jeho prirodzenosti.

Ale nám tu momentálne nejde o to, aby sme sa bližšie zahľadeli do otázok rovnoprávnosti muža a ženy, lež o poukázanie na skutočnosť, že ak Boh stvoril človeka ako muža a ženu, musí to byť výrazom osobitného úmyslu v jeho pláne. Tým úmyslom je konštituovanie /ustanovenie/ manželstva a rodiny. "A požehnal ich Boh a riekol im: "Plodte sa a množte a naplňte zem!" /Gn 1,28/ a tiež "Preto muž...priľne k svojej žene..." /Gn 2,24/.

V manželstve a rodine ako prirodzenej ustanovizni má teda spravidla človek nachádzať cesty uskutočňovania svojho vzneseného poslania. Nič na tom nemení ani váţnosť, ktorú požíva v cirkvi panenstvo.

Svätý Otec Ján Pavol II. nám túto pravdu zdôrazňuje takto: "Panenstvo a bezženstvo pre Božie kráľovstvo nie sú v protiklade s dôstojnosťou manželstva, ale juskôr vyžadujú a podporujú. Keď sa neváži manželstvo, vtedy nemôže jestvovať ani Bohu zasvätené panenstvo. Keď sa sexuálna stránka nehodnotí vysoko ako dar od Stvoriteľa, vtedy stráca cenu aj jej zrieknutie sa pre nebeské kráľovstvo." /Familiaris consortio, 16./

Cez manželstvo a rodinu sa buduje a rozvíja ľudské spoločenstvo, a teda predovšetkým cez manželstvo a rodinu sa uskutočňuje i Boží zámer s človekom. Skrze človeka chce Boh zjednotiť všetko v sebe, a preto človek musí kráčať cestou zjednocovania, a nie rozkladu. A základnou spoločenskou bunkou na ceste zjednocovania je manželstvo a rodina. Nie nadarmo sa hovorí /a dnes sa to hovorí, po neblahých skúsenostiach s uvoľnením manžels-kých a rodinných vzťahov, aj v ateistických štátoch, ktorých ideológia s takýmto uvoľnením v počiatočnej eufórii z domnelého oslobodenia človeka rátala/, že rodina je základom spoločnosti.

Zopakujme si teda:

Človek, to je muž i žena. Tak Boh človeka stvoril. Táto polarita v pohlaví nachádza však svoj pravý zmysel iba v manželstve. Aj samo manželstvo ustanovil Boh. Je základným a nadväzným ohnivkom reťaze ľudských pokolení povolaných na jednotu - na jednotu vzájomnú a jednotu s Bohom.

Teofil

- - - - - - - - - - - - - - -

Sme odkázaní na milosť; ale nekonáme podľa Božej vôle, keď sa opovažujeme začínať od nej, a nie od seba

/Martin Buber/

V TOMTO ČÍSLE nášho časopisu - tak ako aj v ostatných číslach tohto ročníka - sa zamýšľame nad témou sloboda. Ale ako hovoriť o slobode a nespomenúť si pritom na tých, ktorí sú pravidelne prenasledovaní, ako biskup J. Ch. Korec, mons. V. Trstenský, J. Čarnogurský, alebo na tých, ktorí boli prenasledovaní a súdne stíhaní v nedávnej minulosti - I. Polanský, P. Čarnogurský, Š. Polák, F. Mikloško, Ľ. Heribanová, B. Otrubová a ďalší za to, že sa snažili urobiť niečo pre slobodu.

Aj v dňoch, keď vzniká toto číslo, mnohých odsudzujú na tresty odňatia slobody. Chceli by sme touto cestou vyjadriť svoju solidaritu, úctu a vďaku V. Havlovi, J. Petrovej, O. Veverkovi, D. Němcovi, J. Sternovej, S. Pencovi, P. Placákovu, A. Vondrovi, J. Fajmonovi, I. Jirousovi. V. Tichému a ďalším a ďalším za to, že dokázali premôcť strach a postaviť sa na stranu pravdy, nikomu neubližujúc nastaviť vlastný chrbát a neuhnúť preto, aby demonštrovali právo a túžbu človeka aj po vonkajšej slobode.

Rovnako si zasluhujú naše uznanie a modlitby všetci naši bratia a sestry, veriaci i neveriaci, známi i neznámi, Slováci, Moravčí aj Češi, ktorí za to, že nasledovali hlas svojho svedomie, boli akokoľvek prenasledovaní, alebo proti ktorým sa súdne stíhanie v nastupujúcej vlne politických procesov ešte len pripravuje.

KARDINÁL J. TOMKO navštívil v dňoch 16.-24.3.1989 svoju chorú matku. Pri svojom príchode na rodné Slovensko bol aj v seminári Bohosloveckej fakulty v Bratislave, kde si poslucháči vynútili od vedenia seminára, aby mohol mať k nim príhovor. Dopoludnia na Zelený štvrtok za účasti desaťtisícov veriacich slúžil kardinál Tomko v košickom Dóme eucharistickú obetu a viedol celé obrady tohto dňa. V homílii sa jednoznačne vyjadril, že tzv. tajná cirkev neexistuje, katolícka cirkev je jediná. Po prílete do Bratislavy ho pracovníci Ministerstva vnútra ihneď odviezli na Ministerstvo kultúry SSR, kde rokoval s ministrom kultúry Pavlom Koyšom a Vincentom Máčovským. Na otázku, prečo je Vatikán proti existencii organizácie PIT, kardinál Tomko odpovedal: PIT nie je cirkevná organizácia; je azda organizáciou spoločenskou? Na Veľký piatok ho na trnavskom arcibiskupstve pozdravili aj zástupcovia rodinného hnutia z Trnavy a okolia.

/ls/

NIEKTORÍ KŇAZI A VEREJNÍ ČINITELIA znemožňujú schválenie vydavateľského štatútu Spolku sv. Vojtecha, ktorým by táto cirkevná inštitúcia po mnohých rokoch opäť mohla nadobudnúť právo vydávať náboženskú literatúru. Doteraz sa zdá, že pri takejto "pomoci" aj naďalej bude musieť Spolok sv. Vojtecha o túto službu žiadať vydavateľstvo evanjelickej cirkvi alebo štátne vydavateľstvá. Týmto činiteľom prekáža, že nikto z funkcionárov /cirkvou zakázanej/ organizácie PIT nefiguruje v navrhovanej správnej rade spolku, hoci "niektorí z nich už takmer 40 rokov nastavujú chrbát a zápasia o miesto cirkvi v našich podmienkach./O štatút Spolku sv. Vojtecha sa cirkev usilovala bezúspešne už v rokoch 1967-68./

KŇAZI KOŠICKEJ DIECÉZY vyzývajú k 4. etape modlitieb za obsadenie košického biskupstva dobrým biskupom. Podľa rozpisu vždy traja-štyria kňazi sa zavazujú: slúžiť sv omše "za vyvolenie biskupa" - povedať homíliu o poslaní biskupov ako

nástupcov apoštolov v cirkvi, konať adorácie pred bohostánkom, do modlitieb zapojiť farské spoločenstvá a študovať koncilové dokumenty.

Náboženská sloboda vyžaduje aj hierarchické usporiadanie cirkvi v danej krajine. Nenormálny stav s neobsadenými biskupstvami v niektorých diecézach na Slovensku, Morave a v Čechách trvá už skoro 30 rokov.

/jt/

ZAČIATKOM APRÍLA 1989 biskupské úrady na Slovensku odoslali prihlášky uchádzačov o štúdium bohoslovia na Bohosloveckú fakultu v Bratislave. Po prerokovaní dekanát fakulty posiela návrh na sekretariát vlády SSR a odtiaľ idú prihlášky na ministerstvo vnútra SSR. Modlime sa za bohoslovcov a kňazov, aby boli hlbokí vo viere, ochotní v službe a v láske, verní cirkvi a odhodlaní k obetiam. Modlime sa, aby nepodľahli nijakému nátlaku ani sľubom z hocakej strany. "Radšej nebyť, ako Krista, cirkev a seba zradiť!"

/jt/

V BRATISLAVE zomrel 3. marca 1989 JUDr. Gejza Medrický narodený 12. 1. 1901 v Radvani nad Hronom /dnes časť B. Bystrice/. Právo študoval na univerzitách v Bratislave a v Brne. Bol spoluzakladateľom Ústredia slovenského katolíckeho študenstva, redaktorom rôznych časopisov /Roľník, Rodobrana,.../, poslancom autonómneho Slovenského snemu. Od 14. marca 1939 bol ministrom hospodárstva Slovenskej republiky. R. 1947 ho odsúdil národný súd na 7. rokov väzenia. Po prepustení pracoval ako robotník.

Zosnulý mal odvahu vniesť teplo evanjelia a kresťanské princípy do verejného, sociálneho a politického života dávno predtým, než podobne konali vo väčších krajinách muži takého veľkého formátu, ako Adenauer, de Gaule alebo Kennedyovci.

/jt/

KATOLÍCKI VERIACI V LUČENCI poslali ONV v Lučenci a redakcii týždenníku Ipeľ /orgán OV KSS a ONV v Lučenci/ list, v ktorom protestujú proti stanovisku tajomníčky OV KSS Viery Klimentovej, ktorá 29.11.1988 v rozhovore s redaktorom časopisu na otázku, čo podnecuje zvýšenú náboženskú aktivitu v okrese, doslova uviedla: "Je to nesprávne chápaný demokratizačný proces prebiehajúci v našej spoločnosti. Aktivizujú sa nepriatelia socializmu vo vnútri našej krajiny, podporovaní zo zahraničia, organizujú a vytvárajú opozičné skupiny a podnecujú ich k akciám s cieľom vyvolávať v našej spoločnosti konflikty a napätie." Čitatelia s oprávneným rozhorčením poukazujú na skutočnosť, že neskrývané nepriateľstvo voči náboženstvu okresných funkcionárov KSS v Lučenci sa vydáva za jediný správny - demokratický postoj.

K protestom sa, pochopiteľne, pripája i redakcia RoSu.

/ls/

Z EDIČNÉHO PLÁNU nakladateľstva Vyšehrad na rok 1989 upozorňujeme na Píseň o Bernadettě od Franza Werfela, Listy Nikodémovi od Jana Dobraczińského a na Písemnictví ruského středověku /pri príležitosti tisícročia trvania kresťanstva/.

/ls/

JÁN PAVOL II. prijal 6. 2. 1989 na zvláštnej, osemdesiatminútovej audiencii sovietskeho bojovníka za ľudské práva a laureáta Nobelovej ceny mieru fyzika Andreja Sacharova a jeho manželku Jelenu Bonerovú. Andrej Sacharov navštívil Taliansko na pozvanie Univerzity v BOLOGNI, ktorá mu 10. 2. 1989 udelila čestný doktorát.

/ls/

NOVÝ PREDMET, dejiny náboženstva, začali experimentálne vyučovať v niektorých gruzínskych školách. Žiaci vyšších ročníkov dostali komentovanú čítanku biblických textov, ktoré zostavil Ústav pedagogických vied Gruzínska. Do čítanky sú vybrané úryvky, ktoré odzkrad'ujú historické fakty, národnú múdrosť, mravné zásady a

princípy... Poznanie základov morálky má pomôcť žiakom lepšie pochopiť súvislosť medzi minulosťou a súčasnosťou.

/ls/

KONCOM MINULÉHO ROKU prebiehalo v juhoslovanskom Splite medzinárodné sympózium Láska-život-rodina pri príležitosti 20. výročia encykliky Humanae vitae. Popri juhoslovanských kňazoch a odborníkoch v príslušnej problematike prehovorili rečníci z Talianska, Belgicka, Holandska, Poľska a Rakúska. Všetky príspevky potvrdili oprávnenosť a múdrosť nekompromisnej požiadavky Pavla VI. o predmanželskej a manželskej čistote a zároveň konštatovali, že pevný postoj cirkvi je jedinou bariérou proti egoizmom vystupňovanej sexuálnej revolúcii materialistického sveta.

/ls/

V DŇOCH 2.-5.APRÍLA 1989 sa v Bonne v NSR konal 14. medzinárodný kongres o rodine, na ktorom sa okrem matky Terezy zúčastnili experti z celého sveta.

SLOVENSKÝ REŽISÉR Dušan Hanák získal osobitnú cenu v NSR za film Obraz starého sveta, ktorého námetom je úpadok ľudskosti. Film bol natočený v roku 1972 a v Československu bol dlhé roky zakázaný. Ide už o ôsmy podobne ocenený film tohto tvorcu.

/se/

PREDSEDA RADY PRE NÁBOŽENSKÉ záležitosti K. Charčev poskytol rozhovor sovietskemu týždeníku Ogoňok, v ktorom pripustil, že za Stalinovej éry milióny kresťanov poslali do pracovných táborov, zabili a utláčali. Vyzval k plnému prijatiu veriacich a naliehal na byrokratov, aby prestali stavať prekážky do cesty k slobode náboženstva. "Je načase, aby odluka cirkvi od štátu prestala znamenať odluku od spoločnosti. Som presvedčený, že osud prestavby do veľkej miery závisí od postoja veriacich k nej", povedal K. Charčov.

/ls/

PREDSEDA SOVIETSKEJ spoločenskej komisie pre medzinárodnú spoluprácu v humanitárnych otázkach a ľudských právach Fjodor Burlackij, označil za tri súčasné najväčšie problémy v oblasti ľudských práv v ZSSR rešpektovanie náboženskej slobody, právnu ochranu osobnosti a skutočnosť, že doteraz nejestvuje zákon, ktorý by upravoval činnosť neformálnych organizácií a hnutí.

F. Burlackij ďalej uviedol, že začiatkom minulého roku rozličné medzinárodné organizácie zaoberajúce sa ľudskými právami odovzdali spoločenskej komisii zoznamy osôb, ktorých podľa ich názoru v Sovietskom zväze väznia za tzv. náboženské trestné činy. Počet týchto osôb sa uvádza od 260 do 400.

/apn/

RUSKÁ PRAVOSLÁVNA CIRKEV V ZSSR podľa správy z 10.1.1989 vytvorila vyšetrovaciu komisiu, ktorá má odhaliť skutočné rozmery represií proti ruským duchovným za Stalinovej éry. Vyhlásil to v televíznej diskusii člen cirkevného vedenia metropolita Juvenalij. Povedal, že komisia bude zhromažďovať všetok významný materiál, aby mohla stanoviť metódy a rozsah Stalinovho prenasledovania sovietskeho kléru.

Správa agentúry TASS poukazuje na rozdiel medzi úmyslami cirkvi a strany; kým rezolúcia KSSS sa obmedzuje na roky Stalinovej éry, synoda hovorí o "sovietskom období", do ktorého spadajú aj 20. roky za V. I. Lenina. Podľa súhrnu ilegálne uverejneného roku 1970 bolo v rokoch 1918 až 1929 zabitých najmenej 111 pravoslávnych biskupov a ďalších 66 ich bolo zatknutých.

/apn/

SPIEVAME V RODINE

Ponúkame vám, milí čitatelia, ďalšie dve skladby z repertoáru náboženských piesní, ktorými by sme chceli obohatiť váš duchovný i každodenný život.

- . -

Spievajte Pánovi pieseň novú... / Ž 32(33), 3 /

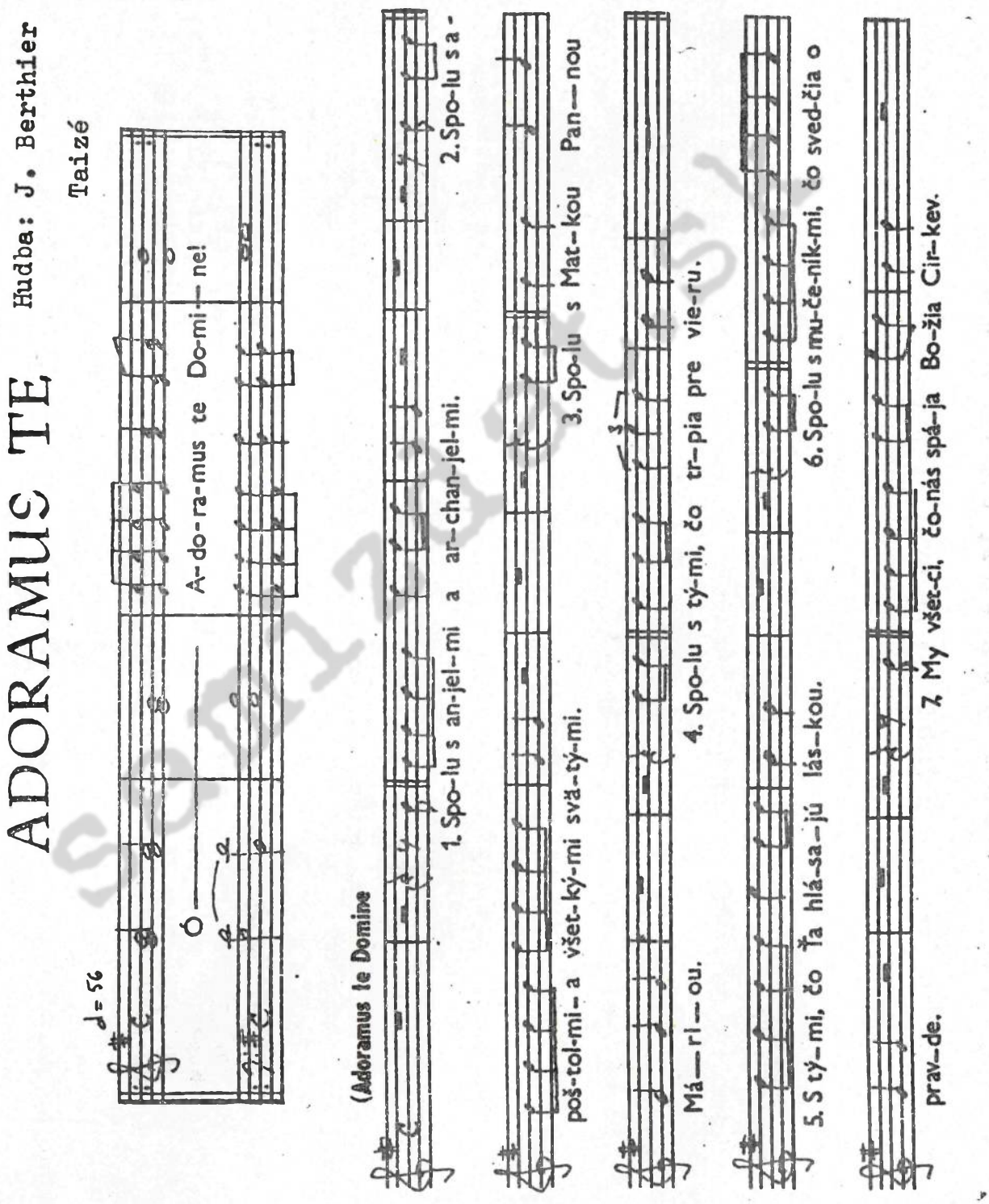

Pieseň možno spievať pri meditatívnych pobožnostiach; na konci prijímania. Sóla sa spievajú do tichého brumenda zboru.

M O C N Ý V L Á D C A, V E R N Ý B O Ž E

Hymnus na posvätenie času, na poludnie. V omšovej liturgii ho možno spievať ako ďakovný chválospev po prijímaní.

2. Vyhas oheň hnevu, spory,
odstráň úpal hriechov, zvody,
zachovaj nám telo v zdraví,
do srdc nám vlož pokoj pravý.

3. Vyslyš nás, Otče láskavý,
pomôž nám, Kriste, Kráľ slávy,
s Otcom i Duchom Boh pravý,
vládni a kráľuj nad nami.

Text: Hymnus na poludnie, vo vianočnom období pred Zjavením Pána. Liturgia hodín, Vatikán 1986, s.273.

Hudba: Kvl.

POZNÁMKA REDAKCIE. Po uzávierke 23. čísla Rodinného spoločenstva cirkev na Slovensku prežila nevšené udalosti, o ktorých chceme informovať čitateľov RoSu.

Biskup J. CH. Korec napísal dokument závažnej historickej ceny formou listu Čs. televízii v Bratislave k seriálu "Kríž v osídlach moci" a informáciu Úradu vlády SSR o udalostiach nasledujúcich po ňom. Tieto listy sú popri liste redaktorovi Rudého práva V. Doležalovi z r. 1987 /v ktorom opis-uje život cirkvi na Slovensku a v Čechách za posledných 40 rokov/ a popri liste šéfredaktorovi Mladých rozletov z r. 1988 /ktorý je apológiou - obranou kresťanského náboženstva/ najvýraznejším svedectvom zápasu b. Korca za náboženskú slobodu a historickú pravdu o živote u nás.

Oba materiály uverejňujeme v nasledujúcej prílohe:

- - - - - - -

samizdat.sk

- -

NETRADIČNÁ ODPOVEĎ?

Nasleduje informácia otca biskupa J.CH.Korca o udalostiach, ktoré sa odohrali krátko po odoslaní jeho listu Čs. televízii v Bratislave k seriálu "Kríž v osídlach moci".

Nechávame na posúdenie čitateľovi, či ide o odpoveď na jeho list alebo o akciu s inou motiváciou.

Úrad vlády SSR
Gottwaldovo nám. 1, Bratislava

V tomto liste podávam informáciu o tom, čo sa nám ako občanom v minulých dňoch stalo. Po viacročnej skúsenosti touto správou o nič nežiadam.

Na štvrtok 27. apríla 1989 som dostal predvolanie na VB v Petržalke, ulica Černého na 8.30 hod. Môj domáci 55-ročný ing. Ján Michal odišiel ako obvykle po 6. hodine ráno do zamestnania, ja som odišiel na VB o 8,30 hod., v našom byte zostala dospelá osoba - náš hosť.

Na VB ma prijal známy príslušník v civile za prítomnosti ďalšieho. Mená zatiaľ neuvádzam. Po prezretí môjho občianskeho preukazu sa začal rozhovor. Otázky boli rozličné - o tom, čo sa hovorí o mne v zahraničných rozhlasoch až po vyjednávania s Vatikánom. Príslušník mal často telefón a často vychádzal i na chodbu. Nakoniec mi hovoril o knihe "Kristov kňaz", ktorú som napísal a ukázal mi inú o atentáte na pápeža Jána Pavla II. Pýtal sa, či tieto knihy nerozmnožujem v byte ja alebo môj domáci. S údivom som povedal, či to myslí vážne. Nič nerozmnožujem, ani môj domáci. Oni si to zistia. Rozhovor bol rozvláčny, preskakovalo sa od témy k téme, boli ďalšie telefonáty a príslušník odchádzal znovu na chodbu.

Pýtal sa ma, či nemáme v byte podnájomníka, nejakého študenta či podobne. Keď mi povedal, že dvaja príslušníci išli za domácim do bytu vraj s predvolankou, začudoval som sa. Do bytu? Veď ten je v zamestnaní. A dvaja niesli predvolanku? Celá vec sa mi znevidela. Nemali sme už o čom hovoriť, ale sedeli sme ďalej. Asi pred 12. hodinou ma prepustili domov.

Doma som sa dozvedel mnoho vecí od našich susedov i od nášho hosťa, ktorý bol stále v našom byte. Od 9. hodiny stál vo vestibule neznámy muž. Vyšiel na naše poschodie, zvonil v našom byte a dlho klopal na dvere. Náš hosť ani neotváral, ani sa neozval. Vonku, ako si všimli susedia, stáli opodiaľ nášho vchodu ďalší dvaja muží - až asi do 11. hodiny.

Medzitým prišli dvaja príslušníci v civile za mojím domácim do zamestnania a odviezli ho z pracovnej porady na VB na Gagarinovej ulici. Tam mu stroho povedali: "Ste zaistený!"A kázali mu vyložiť všetky veci z vreciek. Vyložil i patentné kľúče od nášho bytu. Dali ich do obálky a jeho odviedli do druhej miestnosti. Asi o 10,30 hod. odišiel jeden z príslušníkov z Gagarinovej.

Asi o 11. hodine dvaja muží pred našim vchodom s tretím neznámym vyšli na naše poschodie a istý čas tam stáli. To si ich susedia už veľmi všimli. Keď poštárka odovzdala list pre nás susedom, pretože z nášho bytu sa jej nik nehlásil, po jej odchode

prišli traja muží k nášmu bytu a v jedinej chvíli otvorili patentný zámok. Dvere však neotvorili, lebo boli zadržaní rezervnou závorou zvnútra. Vo chvíli, ako traja muží odomkli náš byt, náš hosť uderil silno do dverí a skríkol: "Zlodeji!" Na to sa všetci traja vrhli na schody a utekali z tretieho poschodia dolu. Náš hosť vyšiel von a znovu skríkol: "Zlodeji". Vyšli susedia, počuli dupot po schodoch a cez oblok videli vyjsť troch mužov, z ktorých dvoch poznali z ich dvojhodinového vyčkávania na chodníku. Jeden mal aktovku, druhý dosť veľký kufor, ktorý vraj nebol ľahký. V tom čase bolo asi dvadsať minút po 11. hodine. Suseda ešte zakričala z obloka na zlodejov, ktorí sa rozišli na tri strany. Mňa medzitým držali na VB do 11,45. Môjho domáceho zaviedli naspäť do prvej miestnosti, kde bola obálka aj s kľúčami od nášho bytu. Príslušník, ktorý sa vrátil z mesta, povedal, že bol v Petržalke, že vec je vybavená a že môj domáci môže odísť - hoci mu povedali, že je zaistený.

Keď sme so známymi rozoberali všetky udalosti týchto hodín, vynorilo sa mnoho otázok. Prečo stál neznámy muž v našom vestibule od 9. do 11. hodiny? Prečo zvonil a klopal na dvere nášho bytu? Prečo opodiaľ stáli od 9. do 11. hodiny ďalší dvaja muži, ktorí sa dali vidieť susedom taký dlhý čas? Prečo sa k dvom mužom o 11. hod. pridal tretí, s ktorým otvorili náš byt? Načo bol zlodejom kufor, ktorý nebol prázdny? Ako poznamenal jeden známy, zlodeji obyčajne neprinášajú nič, len odnášajú. Chceli nám zlodeji niečo podhodiť? Prečo odišiel príslušník z VB na Gagarinovej o 10,30 hod. do Petržalky, ako sám povedal?

Na všetky tieto otázky nedávam odpoveď. Jedno ma však uspokojuje - zlodejom, ktorí tak dlho vyčkávali a tak dôkladne plánovali, sa nepodarilo vlámať do nášho bytu. A ja s mnohými veriacimi na Slovensku mám ďalší dôvod vzdávať úprimné vďaky Bohu.

S úctou

J. CH. Korec
Vilová 7, Bratislava

30. IV. 1989

samizdat

Pri týchto myšlienkach som si znova a ešte hlbšie uvedomil, čím je pre nás veriacich Cirkev, ktorá nás vychovávala tisíc rokov. Má modlitby, ktorým načúva pole i les. Vie, jak sa žehná voda i chlieb. Zatiaľ čo pokolenie mojich dní padá jak piesok do ničoty, Cirkev čnie jak Brala do večnosti. Objíma národy a kontinenty a jej dych vanie cez všetky pokolenia. Kiera jej vernosti nie je vernosť ľudské a mierne jej rokov napozná jesene. Všetko, čo ona nepremení, porozkladá smrť... Odpúšťa i nepriateľom, je ochotná im slúžiť a obväzovať rany. Cirkev je cestou všetkých našich ciest a po nej putujú tisícročia k Bohu. Kreto v nej žijem, preto ju bránim a preto som napísal aj tento dlhý list.

S úctou

J.Ch. Korec
Bratislava

7. apríla 1989

Príloha Rodinného spoločenstva č. 23 (3/1989)

List otca biskupa J. Ch. Korca

čs. televízii k relácii

"Kríž v osídlach moci"

samizdat.sk

Československá televízia,
riaditeľstvo,
Mlynská dolina,
Asmolovova 28,
841 04 Bratislava

Bratislavská televízia vysielala od 6. do 13. marca 1989 päťdielny seriál "Kríž v osídlach moci", zakončený 14. marca besedou - "o klerikalizme a klérofašizme na Slovensku". Seriál bol odvysielaný k 50. výročiu vyhlásenia Slovenského štátu, a to podľa slov účastníkov besedy hlavne pre mladú generáciu, aby bola informovaná o udalostiach spred pol storočia, ktorých účinky sa dodnes vraj prejavujú medzi veriacimi a v cirkvi na Slovensku v tzv. laickom apoštoláte a v nelegálnych cirkevných štruktúrach. V záhlaví Seriálu boli uvedené mená O. Dányi, J. Čelko, V. Hudečková, O. Vyhlídal, V. Nedbal a ďalší.

Seriál "Kríž v osídlach moci" už svojím názvom naznačoval, o čo v ňom ide - nie o osoby politikov, ani o dejiny jednej politickej strany, lež o katolícku cirkev, o biskupov, kňazov a veriacich na Slovensku, ba o celú Cirkev, na čele s pápežmi. Obsah zodpovedal zámeru - postaviť všetko do takého svetla, aby výsledkom bolo zosmiešnenie, irónia a sarkazmus. A tak v "Seriáli", ktorý bol kolážou fotografií, vytrhnutých úsekov starých filmov, časopisov a novín, sprevádzaných politickým jednostranným a útočným komentárom, čítaným často divadelne patetickým tónom, bolo takmer všetko, čo vyjadruje Katolícku cirkev - pápeži Pius XI. a XII., encykliky, biskupi Jantausch, Kmeťko, Vojtaššák, Čársky, Gojdič, Pécsey, Škrábik i Lazík, slovenské kostoly zvonka i s interiérmi, púte, prvé prijímania a omše, všetko vždy s patričným politickým zosmiešňujúcim komentárom. Obrazy zo Slovenska sa striedali so zábermi Hitlera od r. 1930, ba i prv, popretkávané masovými hrobmi, strieľaním, ľudskými kosťami, koníkmi s oráčom obďaleč poľného kríža, až po výsmech spovede, opätovné strieľanie ľudí, zakončené teatrálnym a rúhavým "ajchla baránok boží, ktorý sníma hriechy sveta". - Sedemnásťročná stredoškoláčka na to všetko povedala: "Satanské verše na slovenský spôsob". A študent, ktorý stál pri nej, pripojil: "Keby bolo na Slovensku sto moslimov, autori ‚Seriálu' by sa museli možno do smrti skrývať po horách." - Naozaj, Slovensko, a katolicizmus vôbec, bol podľa Seriálu žriedlom všetkého zla a len zla. Ani v štáte, ani v cirkvi nebolo nič ľudské, všetky zhromaždenia od birmovky, cez exercície, až po stretnutia biskupov v Prahe stáli v službách buržoázie, alebo priamo Hitlera. Podľa ‚Seriálu' to platilo o prvej ČSR, potom zvlášť o Slovensku. Chvíľami vznikal dojem, že keď slovenskí chlapci zazvonili na zvonici, Japonci sa ihneď vrhli na Mandžusko. A keď A. Hlinka prehovoril v Prahe v parlamente, Musolini okamžite zaútočil na Habeš.

Na zostavení seriálu "Kríž v osídlach moci" sa nezúčastnil nijaký slovenský historik. Hoci išlo o vyslovene historickú tému, zostavili ho pracovníci "Ústavu vedeckého ateizmu SAV". 15. marca 1989 vyšiel i v "Pravde" článok od pracovníka Ústavu historických vied o "Tragických dôsledkoch Mníchovského diktátu", tiež k 50. výročiu vzniku Slovenského štátu. Tento článok bol však písaný bez vášne, triezvo a nepomerne vecnejšie i zodpovednejšie.

V časopise Ogoňok v čísle 50 z decembra 1988 kritizoval spisovateľ a redaktor A. Nežnyj v rozhovore s K.M. Charčevom, predsedom Úradu pre veci cirkevné pri Rade ministrov ZSSR, bezduchý spôsob, akým sa roku 1933 písalo o náboženstve a cirkvi. V knihe "Pod maskou náboženstva" stálo, že všetci metropoliti, biskupi, kňazi, mnísi, cirkevní starší "podvádzajú veriacich a vykonávajú svoje hnusné fašistické kúsna vážnu otázku, či je únosné poloviciu občanov v štátnej televízii tri hodiny urážať. No podľa štatistiky z časopisu "Ateizmus" /5/88/, ktorý autori Seriálu vydávajú, nadpriemerná náboženskosť je v 11 okresoch na Slovensku. Výrazne nadpriemerná je v ďalších 14 slovenských okresoch - je v nich 78 % krstov, 58 % cirk. sobášov a cirk. pohrebov 89 %. A maximálne nadpriemerné je religiozita v ďalších 12 okresoch - v nich je 86 % krstov, sobášov 84 % a cirk. pohrebov 92 %. Autori Seriálu urazili podľa všetkého omnoho viac než 50 % obyvateľstva Slovenska, ktorí nám svedomito dorábajú po dedinách chlieb, mäso, mlieko a zeleninu s ovocím, v mestách zas šatstvo a obuv a stavajú nám byty.

Cirkev žila na Slovensku doteraz 1.100 rokov a prežila nejednu historickú pohromu. Dá Boh, že bude žiť ďalších tisíc rokov. Je škoda, že sa práve s menom ČSSR spája takýto boj proti nej a proti jej veriacim. Dnes sa vo svete šíri myšlienka spolupráce všetkých ľudí v duchu znášanlivosti, myšlienka pásiem dôvery a spoločného domu. Aj na Slovensku a v celej ČSSR by sa veľmi žiadalo, aby spolupracovali všetci obyvatelia - katolíci s evanjelikmi, kresťania s nekresťanmi, Slováci s Čechmi, všetci spoločne so susedmi. Po dlhé roky boli katolíci a cirkev u nás, na Slovensku zvlášť, ubíjaní a znova ubíjaní. Niektoré diecézy v Čechách, na Morave i na Slovensku nemohli dostať za 38 rokov, iné za 30 rokov biskupa, čo nemá obdobu v dejinách a dnes nikde na celom svete. V posledných rokoch sa katolíckej cirkvi a jej veriacich otvorene zastali v Čechách Charta 77 a VONS, za čo im patrí úprimná vďaka. Roku 1988 sa zastali katolíkov a kat. cirkvi v tejto republike aj veriaci iných kresťanských cirkví v Čechách v prípise vláde, za čo im patrí tiež úprimná vďaka. Zastali sa ich aj socialistickí myslitelia, ktorým veriaci za to tiež priateľsky ďakujú. Zrodila sa solidarita, sľubné čo do budúcnosti. Všetci tí, ktorí ubíjali slovenský katolicizmus, robili a robia zlú službu národu i republike. Podomieľajú vlastný spoločný dom, ako to už predtým robili ich predchodcovia. Útočia na cirkev a veriacich, a veriaci, teoreticky právne rovní neveriacim, nemajú po dlhé roky možnosť odpovedať a brániť sa.

K.M. Charčev, predseda Rady pre cirkevné veci v ZSSR napísal, že sa odstraňuje veľa nánosov na ceste zabezpečenia skutočnej slobody svedomia pre všetkých občanov. - Podľa neho "blahodarne sa to prejavuje na cítení veriacich aj ateistov..." /Týždeň, aktualit 11/88, s. 4-8/. Veriaci u nás čítajú takéto slová len s tichou závisťou. Alebo aj s nádejou?

Mali sme za posledných štyridsať rokov života mnoho tvrdení a názorov, ktoré sme neskôr odvolávali, mnoho rozsudkov, ktoré sme neskôr rehabilitáciami rušili. Mali sme mnoho tzv. veľkých ľudí, ktorých sláva pohasla a ktorí sa dnes vôbec nespomínajú. Pracovníci Ústavu vedeckého ateizmu nás veriacich po roky stavali do svetla podozrivých občanov. To trvé. Naposledy to urobili v seriáli "Kríž v osídlach moci". Ale veriaci tu napriek všetkému žijú a stále viac a viac mladých ľudí, ktorí hľadajú pravdu, sa pripája k Cirkvi. Nad všetkými slovami a obrazmi tohto Seriálu, zlepeného dohromady bez zodpovednosti za pravdu, za skutočné dejiny a za národnú budúcnosť, chcelo sa mi povzdychnúť slovami básnika: Kto zachráni moju dušu pred lavínou slov ľudí? Z diaľky znejú jak pozauny, zblízka sú to plechové zvonce. Sú jak divoké vody, vydávajú len svoj vlastný hukot. Dnes sú kolískou pravdy, zajtra sú jej hrobom. Siahajú po nás rukami - dušu však môže uchopiť len Boh.. Napájajú nás vínom, meneným na ocot, duši sa však má dať pravda a večnosť... Je mi stále jasnejšie, že všetko čisto ľudské, budované bez lásky, je vystavené zániku. Kde kvitne dnes záhrada, je zajtra divočina. A kde ráno hospodária ľudia, tam zhrmí cez noc skaza.

a Slovensko zničili... Tisov politický kurz udržal Slovensko nedotknuté... Biskup tiež poukázal na to, že za Tisovho režimu nevykonali ani jeden rozsudok smrti. Hlásim tieto mienky pre ich možnú hodnotu. Ruppeldta mi opísali ako "Niemöllera Slovenska" a on sám, ako viete, bol za Slovenského štátu vo väzení. Pretože jeho názor by mohol byť oveľa ostrejší, som náchylný počúvať, čo hovorí..."

Kardinál Faulhaber, jeden z najväčších odporcov nacizmu v Nemecku, v liste z 2. novembra 1951 napísal, že i keď bol dr. Tiso z politickej a dobovej nevyhnutnosti v okruhu Hitlera a v kontakte s ním, "vo svojich hovoroch s Hitlerom si uchoval svoju slobodu a nikdy sa neznížil na Hitlerovho zbrojnoša".

Seriál "Kríž v osídlach moci" doviedol veci až po rok 1948, ba 1958. V nasledujúcej besede štyria jej účastníci /O. Dányi, J. Čečko, J. Šíleš a Š. Dupkala/ hovorili už o prítomnosti - o katolíckej akcii, o nelegálnych štruktúrach cirkvi na Slovensku, v čom všetkom vraj dožíva klérofašizmus. Mnohí aktívni veriaci boli už predtým od tých istých autorov nazvaní "pohrobkami klérofašizmu". Tento výraz je podivný. Ja sám som mal pri vyhlásení Slovenského štátu 15 rokov. Dnešní veriaci päťdesiatnici mali 14. marca 1939 sotva desať týždňov života. A desaťtisíce mladších veriacich sotva môžu byť pohrobkami, keď o dávnych udalostiach takmer nič nevedia. Seriálu šlo zrejme o jedinú pointu - o dnešnú cirkev na Slovensku, o prebudený záujem o vieru a Cirkev v mladej generácii. To zviedlo autorov do slepej uličky, v ktorej zamenili históriu v mnohom za fantáziu. Cieľ bol jasný - vyvíjať tlak na dnešných veriacich. Vnútiť im myšlienku, že cirkev bola zriedlom všetkého zla na Slovensku, a že veriaci musia preto mlčať. Podľa Seriálu pápež Pius XII. podporil fašizmus na Slovensku tým, že menoval dr. Kmeťku arcibiskupom. Veriaci si mysleli a myslia niečo iné: Nemali sme slovenského arcibiskupa po stáročia, lebo nám ho ktosi neprial, nemáme ho na Slovensku ani dnes, Pius XII. nám ho vtedy dal. Ďalej podľa Seriálu "korunu všetkému spiatočníctvu" nasadil roku 1949 Vatikán - exkomunikoval vraj "každého, kto podporoval ľudovodemokratickú vládu". V skutočnosti Vatikán roku 1949 exkomunikoval členov schizmatickej tzv. katolíckej akcie, politického hnutia, ktoré sa hneď potom rozpadlo. A exkomunikoval tých veriacich, ktorí sa pridali k ateistickým organizáciám. Neskôr tieto organizácie samy zakázali svojim členom príslušnosť k cirkvi a účasť na bohoslužbách. Tak sa vyjasňovali stanoviská.

Seriál "Kríž v osídlach moci" chcel vysvetliť udalosti spred 50. rokov. Vysvetlil ich zle, tak ako zle sa neraz vysvetľujú niektoré skutočnosti, ktoré sa odohrávajú pred našimi očami. Slovenských katolíkov označil za klérofašistov a naznačil, že to bol dôvod, prečo cirkev stratila semináre, školy, časopisy a rehole, ba i gréckokatolíkov. V Čechách nebolo však „klérofašistov", a cirkev tam stratila takisto všetko. Biskupi Trochta a Zela išli z nemeckých koncentračných táborov do nových väzníc spolu so slovenskými biskupmi Vojtaššákom, Gojdičom, Hopkom, Buzalkom a Barnášom. Ďalší českí biskupi Hlouch a Skoupý a arcibiskup Beran boli po roky zas internovaní či konfinovaní spolu so slovenským dr. Pobožným, Nécseym a Lazíkom. Nešlo tu zrejme o klérofašizmus. Išlo o ateizmus a o otázku spravodlivosti a slobody. Taký čestný muž a spisovateľ, akým je V. Havel a jeho priatelia, nemal nič s klérofašizmom, a predsa sa dostal dvakrát do väzenia. Na jednu úroveň nepriateľov socializmu postavili postupne istí ľudia katolíkov, iných kresťanov, nekresťanov i zástancov socializmu.

V seriáli "Kríž v osídlach moci" 6-7 ľudí urážalo šesťkrát tridsať minút státisíce veriacich na Slovensku. Autori besedy stanovili počet veriacich na Slovensku na 50 % obyvateľstva. Aj to by stačilo

ky". K.M. Charčev v tomto rozhovore povedal: "Temer 70 rokov sa každým rokom opakovalo ako nejaké zaklínadlo, že cirkev je nositeľkou ideológie, nepriateľskej našej spoločnosti, v kňazoch je nutné vidieť cudzí element a vo veriacich - človeka ‚tretieho rádu'... Vo vedomí väčšiny štátnych a straníckych pracovníkov bol... vytvorený... nezmeniteľný stereotyp." - Do tretice - v tom istom čísle Ogoňka redaktor a spisovateľ A. Nežnyj ostro pranieruje novšiu historickú protináboženskú knihu, ktorej autor sa "nehanbí od základu oklieštiť fakty tak, aby sa dali vhodne umiestniť do jeho schémy".

Posledné slová sú priam uliate na bratislavský seriál "Kríž v osídlach moci". Sú to povytrhované obrazy, citáty, zábery filmov, zlepené podľa vytýčeného cieľa, bez ohľadu na skutočné historické okolnosti, bez zvažovania historických podmienok a možností, akoby odborníci na dialektiku boli úplne zabudli na jednotu a boj protikladov, na to, že jednotlivá osobnosť v dejinách nie je všemocná, že v Európe sa od roku 1938 utvorili otrasné pomery činnosťou Hitlera, pod ktorým boli bezradné i veľmoci, zabudli, čím je uprostred kolosov malý národ a štát a že politika je umenie možného. Autori abstrahovali od konkrétnych ľudských možností vo veľmi mnohých priam katastrofálnych situáciách, sledovali nechrozene svoj vlastný cieľ po naskrz priamej linke "klerikalizmu a klérofašizmu", sledovali svoj cieľ neúprosne a nemilosrdne, aj keď tento klerikalizmus im samým, ich otcom a tromi miliónom Slovákov zabezpečil cez najstrašnejšiu vojnu dejín na šesť rokov relatívny pokoj a prácu a mnohým zachránil i životy.

Televízny seriál z marca 1989 je ďalším mýtom, ktorý sa na Slovensku zrodil z domácich hláv, zaujatosti a fanatizmu. Nie je jediný. Súčasný spisovateľ a historik nedávno v rozhovore pre časopis povedal: "Mám 50 rokov a za ten čas som napríklad o Štefánikovi... počúval prinajmenšom na päť spôsobov a každý bol falošný a nehistorický. Našej historiografii sa dá skutočne všeličo vyčítať... Odriekla sa živých ľudí a nahradila ich schémami a zovšeobecneniami. Je hrôza čítať o červených nitiach vývoja, ako sa vinú dejinami" /Literárny týždenník 10/88/.

Našťastie seriál "Kríž v osídlach moci" nerobili kvalifikovaní odborníci historici. No schémy a červené nite vývoja akoby boli už prešli do krvi mnohých slovenských vzdelancov. Máloktorý národ si dnes tak vie mrzačiť a hanobiť svoje dejiny a tak ubíjať v nových generáciách národné sebavedomie, ako to vieme robiť my na Slovensku. Priemerný inteligent nie je vstave vyjadriť sa pokojne a s hrdosťou o Cyrilovi a Metodovi, o vzdelancoch prvého rádu, ktorí stáli na samom začiatku našich národných dejín, jazyka a kultúry. Nevie byť hrdý na to, že zo všetkých miest ich pôsobenia na Veľkej Morave sa najbezpečnejšie spomínajú v starých prameňoch naša Nitra, Devín a Zobor. Nevie byť hrdý na Trnavskú univerzitu, ktoré nás 150 rokov otvárala svetu. Priemerný Slovák za Uhorska začal hovoriť po maďarsky a za prvej republiky poprel v sebe Slováka a hlásal jednotný národ. Zabudol na Bernoláka, Hollého i Štúra a hanbí sa priznať k Moyzesovi a Štefánikovi. A zabudol, že tým najviac škodí nielen národu, ale i republike. Dnes sa jeho druhovia vysmievajú tým, ktorí - i keď s mnohými ľudskými chybami a slabosťami - za Uhorska i za prvej ČSR kriesili národ k životu, bránili jeho práva a slobody, reč a samobytnosť, či to už bol Škultéty, Hlinka, Rázus, alebo iní. Tak nám z našich dejín zostáva len veľmi málo toho, čím by sme nadchli mladé generácie k slovenskej národnej hrdosti. Potom aj naše miesto v republike je pre mnohých bez chuti a bez hrdosti a my sme bez chuti pre republiku.

Slovenské dejiny sa nedajú chápať bez kresťanstva, ani bez katolíckej cirkvi. Ak to nemôžeme obísť, najbežnejšie je to, že to očierňujeme. Všetko kresťanské a najmä katolícke je nám dnes podozrivé, na

smiech a pre iróniu. Keď to predsa chceme spomenúť po dobrom, obzerá-me sa okolo seba, akoby sme kradli.

Televízny seriál "Kríž v osídlach moci" vo výsmechu našich dejín dosiahol jeden z vrcholov. Neuspokojil sa kritikou jednotlivých politikov či politických strán - zosmiešnil náboženstvo, kresťanské obrady, symboly, tajomstvá a cirkev, a to počnúc od omší, prvého prijímania, cez veriacich pútnikov, kňazov, biskupov, až po pápežov.

Pred rokom nás bratislavská televízia "Na aktuálnu tému" presviedčala, že veriaci majú u nás naskrz tie isté práva ako neveriaci. Po seriáli "Kríž v osídlach moci" sa veriaci pýtali: "Kde by sme mohli odpovedať na 6-dielny obsiahly seriál výsmechu z cirkvi na Slovensku a vo svete?" - Nikde. Niet nijakej možnosti verejne odpovedať na verejné urážky - ani v tlači, ani v rozhlase, ani v televízii.

Ak som sa rozhodol napísať Vám tento list, urobil som to len veľmi nerád. Ide o historické udalosti, ktoré ktosi stále politizuje, hoci sú už pol storočia za nami. Ale urobil som to z povinnosti svedomia, lebo ide o veriacich, o viac než polovicu národa na Slovensku a o značnú časť veriacich obyvateľov v Čechách a na Morave, ktorým sa tiež hodne ušlo. A ide aj o nekatolíkov a neveriacich, ktorí z kresťanského či ľudského hľadiska mohli byť sotva nadšení udúšajúcimi blasfémiami Seriálu a jeho rozkladného pôsobenia v národe, štáte a vo svete. Keď som sa už rozhodol napísať, ľutujem len to, že nie som slovenským historikom, spisovateľom alebo básnikom, ktorého slovo by v tejto celonárodnej veci tak zaväžilo, že by prebudilo svedomie slovenského človeka, aby hľadal cesty dorozumenia a jednoty vo veciach pre národ a štát podstatných, aby prijímal rozmanitosti vo veciach ostatných, aby hľadal cesty spolupráce so všetkými, v úcte k vlastným dejinám, v úcte k odlišným presvedčeniam a v úcte k národnej a štátnej budúcnosti.

Toto všetko televízny seriál "Kríž v osídlach moci" nielen nesledoval, lež priam poprel prácou bez citu. Ukázalo sa to pri spracovaní všetkých tém - prvej ČSR, autonómii, v otázke Slovenského štátu a nakoniec v pripojenej besede autorov. Seriál takmer do všetkého zla zapájal pápežov, biskupov, kňazov, celú Cirkev s jej encyklikami, kostolmi, omšami, procesiami a krížmi. Zaujalo ma predovšetkým jedno hľadisko: Udalosti spred 50 rokov neboli ani zďaleka také jednoduché, ako si ich simplifikovali autori Seriálu. Tieto udalosti boli omnoho zložitejšie. Na túto zložitosť situácie a udalostí chcem poukázať. Ide o udalosti, ktoré už patria dejinám. Práve ako historické ich krátko spomeniem. Nie hodnotením, lež dokumentami doby. Rozvinúť podrobne kritické hodnotenie, vecne a objektívne, sa tiež očakáva. Máme nádej, že historici túto úlohu bez predpojatosti uskutočnia.

Časopis "Výber" /13/89/ začal písomnú verziu textu Seriálu takto: "Znejú veľebné tóny. Vynára sa klenba veľkolepého chrámu, ktorý napĺňa vznešené Te Deum. Mihajú sa čižmy. Čierne uniformy. Do obrazu hovorí komentátor: "Pochodovali... Pochodovali k 6. októbru 1938, k 14. marcu 1936 /?/, aby sa spolupodieľali na rozbití Československej republiky. V tomto seriáli pôjdeme po stopách faktov... Pochodovali k deportáciám, k vypaľovaniu partizánskych obcí, osád a samôt v zime 1944/45... Potláčali základné ľudské práva... Katolícka akcia Piusa XI. prišla ľudákom vhod. Z volieb vyšli v r. 1925 posilnení, zdvojnásobili počet poslancov v parlamente... Vzdali sa opozície a vstúpili do vlády panskej koalície..."

Už text týchto prvých viet je zmätený. Cieľom ľudákov bolo rozbiť republiku. Ale vstúpili do vlády. Boli proti republike, čo dosiahli to, "čo si kedysi želal Hlinka... byť štátotvornou stranou", ako znie v článku jeho citát. Aby sa to znehodnotilo, napíše a povie sa, že vstú-

Televízny seriál "Kríž v osídlach moci" si historické skutočnosti zjednodušil, mnohé z nich zmetvoril, postavil SNP výslovne do svojho boja proti Cirkvi a veriacim, tým ho postavil do falošného svetla a zle poslúžil nášmu spoločnému spolunažívaniu v prítomnosti i pre budúcnosť. Podľa Seriálu za Slovenského štátu bolo všetko zlé a všetko zločinné a vinu na tom mala a má cirkev. To je nepravdivé zjednodušovanie. Vážni činitelia vtedajšej opozície a odboja videli situáciu ináč. V správe V. ilegálneho vedenia KSS zo 7. júla 1944 "o vývine na Slovensku po 6. októbri 1938", ktorú odovzdal do Moskvy K. Šmidke, sa písalo o pomeroch v Slovenskom štáte: "Emigrácia, menovite londýnska, buď je zle informovaná o pomeroch, alebo ich úmyselne zle hodnotí. Fakt je, že tento štát má samostatnosť, a to takú, aká je možná pri maličkom národe a aká je možná vo vojne... Svoje vnútorné veci si vedie režim sám. Hospodárstvo riadia domáci ľudia. Zákonodarstvo, školy a pod., sú vedené domácimi ľuďmi. Vliv nemecký je veľký, ale pritom nie taký, aby samostatnosť bola hlúpou maskou. Napríklad gestapo na Slovensku za celých 5 rokov nezatklo ani jediného slovenského občana. Vilo Široký, ktorý bol z bratislavského väzenia odvedený na konfrontáciu do Brna, bol vrátený späť, hoci Nemci by mali sto chutí ho tam odpraviť. Nemecký nátlak sa deje vo forme medzištátnych rokovaní, či politických či hospodárskych, nejaví sa na ulici, u malého občana, vo verejnom živote. Hitler ešte rešpektuje samostatnosť a asi behom posledného roka sa ríšski Nemci zvlášť slušne chovajú... Keby mal tento štát iný obsah a bol vedený iným režimom, nehovoriac ani o zámene spojencov, nedalo by sa proti nemu nič namietať zo slovenského stanoviska. Nie je divu, že tu u poctivých ľudí vznikajú veľmi vážne hnutia vymeniť režim, dať štátu sociálnu náplň, ale štát ponechať. Uvádzame to kvôli úplnosti, aby bolo zrejmé, že Londýn, ktorý strieľa na štát, jeho samostatnosť, a myslí, že aj tým strieľa na režim, strieľa vedľa. Je vec konkrétneho úsudku a želania národa, v akej štátnej forme má istý národ žiť, ale štátna forma, územie, jazyk, a politický režim sú dve rôzne veci. Dnes má táto pomerná samostatnosť neoceniteľný význam pre všetky odbojové zložky, pre prípravu a vedenie boja, a to nielen pre Slovensko, ale i pre české krajiny, ako sa to ukáže, keď o istých veciach sa bude môcť otvorene hovoriť. Je nerozumné bagatelizovať /ako to robí Londýn/ štátne snaženie malého národa, i keď k tomu prišiel za stupídneho politického režimu a v dobe stratenia samostatnosti národov iných. Uráža to národnú hrdosť" /Dejiny slov. nár. povstania 1944, Dokumenty 3. zväzok, Bratislava 1984, dok. č. 228, s. 340-341/.

Existuje i ďalší historický dokument o rozhovore známeho evanjelického biskupa Fedora Ruppeldta s britským diplomatom. Je zaznačený v diplomatickej depeši britského konzula J.A. Granta z 18. júna 1947 pod č. 25.5.1/7-44, adresovanej ministrovi zahraničia V. Británie. Rozhovor sa konal dva mesiace po poprave dr. J. Tisu. Podstatná časť znela: "Pane, včera som mal rozhovor s luteránskym biskupom Ruppeldtom ... Ako viete, Ruppeldt je človek silného slovenského cítenia a dôrazných názorov, ale je dobre informovaný, má nemalý vplyv, a tak si myslím, že by Vás mohlo zaujímať, čo mi povedal. Tisovu popravu považuje za politický omyl prvého rádu... Zosilnila bariéry medzi Slovákmi a Čechmi... Biskup Ruppeldt mi povedal, že pred popravou celé dve hodiny sa snažil toto vysvetliť dr. Benešovi, a jeho kolegovia v Liptovskom Mikuláši vyvinuli podobné úsilie... Povedal, že Tisova obhajoba bola podobná ako maršála Pétaina, a to z dobrých dôvodov. Ustanovením Slovenského štátu bol slovenský národ nepochybne zachránený pred rozdelením medzi Nemecko, Maďarsko a Poľsko. A až do povstania Slovensko, bábkový či nebábkový štát, bolo naozaj ostrovom pokoja a blahobytu v nešťastnej Európe. Tisu obvinili, že sa nepridal k povstaniu. Ale keby sa bol pridal, Nemci by boli celkom iste prepadli krajinu, zmasakrovali ľudí

níka prezidenta: "Boli ste s dr. Tisom v Banskej Bystrici po povstaní?" - Dr. Murín: "Bol som". - Dr. Daxner: "Oslobodzoval dr. Tiso povstalcov alebo za nich intervenoval?" Dr. Murín: "Keď sme išli do biskupského paláca, išla práve vtedy kolóna našich zajatých vojakov. Dr. Tiso šiel medzi nich, rozprával sa s nimi a povedal im, že bude za nich robiť, čo je v jeho silách. Nemci tŕpli nad tým, že hovorí s partizánmi. Večer boli spolu dr. Tiso, dr. Ján Ďurčanský a vysoký nemecký dôstojník a vtedy som počul na vlastné uši, že pred Ďurčanským žiadal dr. Tiso nemeckého dôstojníka, aby prišli títo chlapci na Slovensko a aby ich prepustili na slobodu. Nemci to prisľúbili a Ďurčanský mal s nimi vyjednávať" /"Sloboda", 28. januára 1947/.

Jestvujú historické dokumenty, podľa ktorých na naliehanie prezidenta začali Nemci dopravovať niektorých odvlečených Slovákov späť z ríše. Ba začiatkom decembra 1944 sa obrátil dr. Tiso osobným listom priamo na Hitlera a sťažoval si, že nemecké úrady nedodržali uzavreté platobné dohody a na zaobchádzaní so slovenským štátnym a súkromným majetkom do takej miery, "ktorá je pre môj národ neznesiteľná a pre mňa a moju vládu politicky neúnosná". Hitler sa k tomuto listu vyjadril: "... bezočivosť. Na to niet iného slova..."/Slovenské národné povstanie, Nemci a Slovensko 1944. Dokumenty. Bratislava 1970, s. 619; dok. č. 223, s. 450; dok. č. 233, s. 474-5/.

Zd. Fierlinger hlásil v depeši do Londýna 25. novembra 1944: "Bratislavská vláda propouští všechny vojáky bývalé slovenské armády, kteří se vracejí"... /SNP. Dokumenty, Bratislava 1965, s. 849/. A v správe dr. J. Kopeckého zo Ženevy sa už 25. septembra 1944 hlásilo do Londýna: "Němci odzbrojili všude, kam přišli, slovenské v posádkách zbylé vojsko, kromě oddílů v kasárnách uvnitř města v Nitře a Trenčíně. Gestapo začalo ihned všude zatýkat a deportovat židy, kteří byli ještě na svobodě. Tiso prý intervenoval a má příslib, že židé budou sice soustředěni, ale nebudou vyvezeni z území Slovenska. Židé z Nitry byly... vyvezeni směrem na město Sereď. Arcibiskup Kmeťko se pokusil zakročit u velitele německé posádky, který mu řekl, že proti gestapu nic nezmůže. Kmeťko šel ke gestapu, které řeklo, že vykonává rozkazy a že se nemůže nic měnit. Ústředna židů v Bratislavě dále funguje" /Dokumenty 1965, s. 578/.

Možnosti všetkých tých, ktorí chceli našim ľuďom, vojakom, partizánom a židovským občanom v týchto otrasných týždňoch pomáhať, boli podľa toho veľmi obmedzované. Ale snaha pomáhať tu i na strane cirkvi určite bola. No tvrdosť na jednej strane a bezmocnosť na druhej bola chvíľami príliš veľká. Tak sa stalo, že jezuitom, o ktorých sa neskôr písalo, že mali v tých časoch veľký vplyv, v Ružomberku cez povstanie vzali nacistickí činitelia priamo z noviciátu konvertitu zo židovstva Tomáša Munka, ktorý po maturite vstúpil do Spoločnosti Ježišovej, odviekli ho aj s rodičmi a mladším bratom do Nemecka, kde všetci zahynuli.

pili do "panskej koalície". - Boli proti ľudu, ale ľud ich vo voľbách posilnil.

V prvej časti Seriálu sa hovorilo mnoho o A. Hlinkovi - od roku 1918 až po jeho smrť roku 1938. Podľa Seriálu A. Hlinka bol arogantný, bol proti ČSR a hral s priateľmi aj karty. A bol bezmála nepriateľom slovenského národa, slovom klerikál. Tento výraz sa kedysi z praktických príčin používal pre politické hnutie, v ktorom boli aj kňazi, alebo ktoré sa riadilo kresťanskými zásadami - asi tak, ako sa skrátene hovorilo agrárnik, národniar, socialista. Dnes sa dáva tomu výrazu výlučne hanlivý význam -"klerikalizmus a klérofašizmus".

Aký bol A. Hlinka v skutočnosti? V Slovenskom biografickom slovníku sa píše, že Andrej Hlinka /nar. 27.9.1864/ od roku 1895 sa angažoval v práci za slovenské veci v snahe "vymaniť ľud zo sociálneho útlaku... i získať ho pre národné hnutie". Písal do Národných novín, založil Ľudové noviny, zakladal gazdovské spolky, potravné družstvá, spolky miernosti a spolky čitateľské. Roku 1906 bol pre svoju činnosť odsúdený na dva roky do väzenia v Segedíne. "V lete 1917 sa prihlásil k idei spoločného štátu Čechov a Slovákov, čo potvrdil i v októbri 1918 ako člen SNR i signatár martinskej Deklarácie slovenského národa a na podporu nového štátu vyzval aj svoje klerikálne hnutie." /Zv. II., s. 338/.

Súčasný slovenský historik napísal: "Hlinka sa stal popri Šrobárovi jednou z najagilnejších osobností, bojujúcich za československú štátnosť" /Literárny týždenník, 2/88/. - Televízny Seriál - pateticky ironizuje dohodu "duchovných mocností" štátu a cirkvi o spolupráci, ako sa prejavila už roku 1919 v Žiline. V Seriáli sa spomínali i cirkevné majetky. Nepovedalo sa však, že tieto majetky vznikali postupne z donácií veriacich či panovníkov pre konkrétne služby, že cirkev od dávnych čias vydržiavala z týchto majetkov školy, sirotince, učiteľské ústavy, univerzity a nemocnice, o ktoré sa niekdajší štát ako taký nestaral. Cirkev to všetko vydržiavala z majetkov tak, ako to dnes robí ministerstvo financií z daní pracujúcich. Keď boli na Slovensku tieto majetky cirkvi zhabané, jeden z blízkych pred úradmi na otázku, čo bude robiť biskup Vojtaššák, odpovedal: "Doteraz jedával švábku s kýškou, odteraz bude jesť kýšku so švábkou".

Televízny Seriál hodnotil na mnohých miestach činnosť Ľudovej strany ako nepriateľskú voči prvej republike pre požiadavku autonómie. To je zjednodušovanie. Hlinka a jeho strana vychádzali z Pittsburskej dohody, podpísanej 31. mája 1918 predstaviteľmi Slovenskej ligy, Českého národného združenia, Zväzu českých katolíkov a predsedu Česko-slovenskej národnej rady prof. Masaryka. V dohode stálo: "Slovensko bude mať svoju vlastnú administratívu, svoj snem a súdy". - V tzv. Clevelandskej dohode z 22.-23. októbra 1915 sa dokonca hovorilo o "federatívnom zväzku štátov s úplnou národnou autonómiou Slovenska, s vlastným snemom, s vlastnou štátnou správou". - Na týchto základoch rozvíjala HSĽS obranu slovenských potrieb a národných požiadaviek. Keď sa oficiálne začal v ČSR hlásať názor o jednotnom československom národe a keď sa právo na autonómiu upieralo, dochádzalo k tvrdým politickým stretaniam v parlamente i v dennej tlači. Nie je však pravda, že "klerikáli" chceli rozbiť republiku. Chceli republiku s autonómiou Slovenska.

V určitých obdobiach nebola Ľudová strana v tomto zápase sama. Vodca KSČ B. Šmeral 18. decembra 1925 po všeobecných voľbách v parlamente povedal: "Každá národnosť má právo sama slobodne rozhodovať o svojom sebaurčení, až do odluky prostredníctvom svojich zastupiteľských zborov, volených pracujúcimi masami. Budeme podporovať aj požiadavku autonómie..."

Ako prijímal ľud politiku A. Hlinku, to sa ukázalo vo voľbách. Pri hlasovaní roku 1925 dostala ľudová strana 34,31 %, sociálni demokrati 4,25 %, agrárnici 20,90 %. KSČ 13,27 %. národná strana 2,49 %.

Opakované tvrdenia Seriálu, že "klerikáli a hierarchia" boli proti republike, neopierajú sa o historickú skutočnosť. Pri svedeckej výpovedi pred Národným súdom 6. januára 1947 dostal arcibiskup Dr.Kmeťko otázku: "Ako ste si vysvetľovali Tisovu umiernenosť po voľbách v roku 1925?" - Dr. Kmeťko odpovedal: "Tomu sme sa všetci tešili, hlavne z toho dôvodu, že aj československá vláda uznala ľudovú stranu za taký, ktorú treba pribrať do vlády".

Ak neskôr Ľudová strana vystúpila z vlády a znova prešla do opozície, nebolo to z nepriateľstva proti republike. Bolo to pokračovanie zápasu o uznanie samobytnosti slovenského národa a o dosiahnutie autonómie. Vo vtedajšej demokratickej atmosfére prejavy a články politikov boli istotne často útočné, tvrdé a bojovné. No taká bola slobodná atmosféra doby. Takým, ba i ostrejším tónom písali aj iní politici. V novembrovom čísle "Proletárky" roku 1926 sa autor článku pýtal: "Čo má vôbec proletariát spoločné s 28. októbrom? Má aspoň najmenšie nadšenie preň? Zaiste nie! Tento sviatok môže svätiť len buržoázia!..." - L. Novomeský roku 1931 v zápale kritiky písal, že vznik republiky bola hra "parížskych, londýnskych, newyorských a iných peňažných kapitánov, režírujúcich scénu kapitalistickej Európy"... Až potom vraj prišli "reči o staročných túžbach, legendy cyrilometodské, reči martinského deklarantstva", atď. /Slovenské pohľady, 11/88/. - Mladý 30-ročný Klement Gottwald roku 1926 v Žiline v zápale boja získaval Slovákov výkrikom: "Vypracte Slovensko od násilníckeho aparátu českej buržoázie!" /Hist. časopis, 4/1965, s. 510/ - To bolo približne v čase, keď sa 15. januára 1927 dr. Tiso stal ministrom zdravotníctva vo vládnej koalícii ČSR.

Život prvej ČSR sa však stále menil a A. Hlinka a jeho strana oscilovala medzi pozitívnym prijímaním republiky, a medzi zápasom o práva Slovákov. Po roku 1930 sa strana znova ocitla v opozícii. Dôvodov bolo mnoho. Roku 1931 vyšli nové Pravidlá slovenského pravopisu v duchu jednotného čs. národa a násilného zbližovania jazykov /láhev, nabídka, preca, dvacať/. Ministerstvo školstva nariadilo používať tieto Pravidlá všetkým školám a mali ich prijať aj všetky úrady. Tieto Pravidlá odmietol popri mnohých iných Slovákoch i Správca Matice J. Škultéty a samozrejme i ľudová strana. Ale i v tézach k VI. zjazdu KSČ sa hovorilo "o lúpežnom útoku buržoázie" a spomínal sa "ťažký politický a kultúrny". A stálo tam: "Žiadame právo na sebaurčenie pre slovenský národ" /Prehľad dejín KSČ na Slovensku, Bratislava 1971, s.174/. Televízny seriál "Kríž v osídlach moci" veľmi zjednodušil historickú skutočnosť, keď opätovne tvrdil, že "klerikáli" boli proti republike. Vidno to i z toho, že keď sa v duchu obrany slovenských práv 25.-26. júna 1932 zišlo v Trenčianskych Tepliciach asi 370 mladých slovenských inteligentov, popri Ďurčanskom tam bol aj Lettrich, Clementis, Okáli a Novomeský. Všetci sa hlásili z rozličných pohnútok k autonómii Slovenska. /DAV, 6/1932, s. 76/. Niektorí to robili s prestávkami a núteními mediacimi sa okolnosťami, zatiaľ čo A. Hlinka a dr. Tiso to robili zásadne. Konečne 16. októbra 1932 sa vo Zvolene spojila s ľudovou stranou Národná strana Martina Rázusa, vynikajúceho kultúrneho činiteľa Slovenska z radov slovenských evanjelikov. Rázus vo Zvolene povedal: "Slávime sviatok národného zjednotenia. Chceme pre svoj národ, čo mu patrí, chceme vládu našich vecí mať vo svojich rukách." /Slovák, 18. októbra 1932/.

V seriáli "Kríž v osídlach moci" sa znova a znova opakovali tvrdenia, že klerikáli, katolícka vysoká hierarchia a kňazi boli proti

kňaz. Kňaz A.H. bol na Štedrý večer na pozvanie v skupine HG a hovoril im o Vianociach. Niektorí obvinení pred súdom tvrdili, že ich "povzbudzoval zabíjať a že potom v spovedi dostali ľahko rozhrešenie za päť etčenášov". Kňaz to pred súdom energicky poprel. Obžalovaní sa priam pretekali v priznaniach. No štvrtý z nich ich rázne obvinil, že "vôbec nehovoria pravdu". Pripravili o život omnoho viac ľudí, on si to prepočítal. Viacerí obžalovaní hovorili podľa Seriálu pred súdom najmä o farároch. Jeden z nich dokonca zvýšeným hlasom rečnil a gestikuloval: "Mňa nevychovala za vraha matka, ale farári!" - To mal byť dôkaz, ako boli kňazi a cirkev proti povstaniu a ako kázali vraždiť ľudí. Pripomínalo to procesy z prvých rokov päťdesiatych, keď sa obvinení priam pretekali v priznaniach. Z výpovedí vyplývalo, že cirkev znevažovala povstanie. Bolo to roku 1958, v čase, keď ešte sedel vo väzení dr. G. Husák, jeden z vodcov povstania, zatiaľ čo iní vodcovia, L. Novomeský a D. Okáli sa vrátili z väzenia krátko predtým. Ďalšie vedúce postavy povstania ako R. Slánsky, major Žingor a spol., Trojan a spoločníci boli šesť rokov predtým odsúdení na smrť a hlavný činiteľ odboja generál L. Svoboda, do roku 1948 minister národnej obrany, bol degradovaný a pracoval v rokoch 1952-1955 na JZD ako účtovník. - Keď som sa po roku 1960 stretol s viacerými odsúdenými z procesov s POHG, aj s oboma kňazmi vo väzení vo Valdiciach, veci sa vyjasňovali. Odsúdení hovorili, že na prosby i hrozby podpísali protokoly a opakovali ich pri súde. Keď si tým neuľahčili a dostali vysoké tresty, pred Najvyšším súdom niektorí z nich mnohé z výpovedí odvolali, ale vtedy ich nikto už nepočúval. Vo väzení sa viacerí z nich ospravedlňovali nevinne odsúdeným a uväznením dvom kňazom.

Po záberoch zo súdnej siene s POHG nasledovali zábery streľby, mŕtvol a hrobov, záber kostolíka na vŕšku, potom sochy kostolných interiérov a kríž, ktorý rézia zvrtla dolu hlavou. A za tým všetkým nasledovala najsurovejšia blasfémia Seriálu: Nebolo vidno ani tvár ani postavu, len ruka držala v dvoch prstoch hostiu a hlas pateticky deklamoval: ‚Ajchla baránok boží, ktorý snímachriechy sveta'. Tak mali byť vraždy spojené s omšou, najsvätejším tajomstvom kresťanov. Práve tu si sedemnásťročná stredoškoláčka vzdychla: "Satanské verše na slovenský spôsob"... - Hoci Seriál mal v záhlaví "dokumentárny", tu nešlo zrejme o dokument, lež o divadlo. Ruka držala v prstoch malú hostiu, zatiaľ čo každý kňaz má veľkú. Okrem toho roku 1958 nijaký kňaz nehovoril pri omši po slovensky, lež po latinsky ‚Ecce Agnus Dei'. Po slovensky sa v katolíckej liturgii začalo hovoriť až po Koncile, dlho po roku 1963. Scéna bola teda nafilmovaným divadlom pre posmech.

Pokiaľ ide o postoj cirkevných kruhov, ba i samotného prezidenta, jestvujú historické dôkazy o tom, že sa nielen nestavali na stranu Hitlera a proti slovenským ľuďom v povstaní, ale že sa usilovali nešťastným pomáhať, kde to bolo možné. Pred Národným súdom v Bratislave 6. januára 1947 dr. Daxner hovoril arcibiskupovi Kmeťkovi: "Niečo ste povedali o istom nemeckom generálovi, s ktorým prišiel aj Tiso. Tento nemecký generál žiadal, aby bol vydaný pastiersky list proti komunistom. - Dr. Kmeťko: "Áno, aj Tiso prišiel s tým nemeckým generálom a mne bolo veľmi nápadné, že keď generál tlmočil žiadosť, Tiso sedel vedľa neho a ani slova nepovedal, len mlčal" /Katolícke noviny na jar 1947/.

O vzťahu prezidenta k partizánom bolo vyslovené pred Národným súdom i ďalšie svedectvo, ako ho uverejnil denník "Sloboda". Predseda senátu Dr. Daxner sa pýtal svedka dr. K. Murína, osobného tajom-

pri pokuse o odpor zastrelili... Ludin... oznámil, že vývoj partizánstva na Slovensku nedovoľuje, aby nemecká strana ďalej vyčkávala, že je nevyhnutné nasadiť vojsko" /Dejiny, s. 770/. - To boli vojnové udalosti a Seriál ich mohol ako také predostrieť - bez omší, bez krížov a bez postáv slovenských biskupov.

Zoči-voči ešte stále veľmi mocnej vojenskej mašinérii Hitlera boli aj slovenské úrady priam bezmocné. Nemecká armáda vo svojom tyle nestrpela odpor a udierila. Historik po štvrťstoročí o tom napísal: "Z historického odstupu je dnes zrejmé, že Tiso Nemcov na Slovensko nepriviedol, nemecké vojská by vtrhli k nám a zaútočili na povstanie tak či tak" /Ľ. Lipták, Slovensko v 20. storočí, Bratislava 1968, s. 248/. - Televízny Seriál neposlúžil menu SNP tým, že ho obklopil obrazmi sôch, chrámov a oltárov a zvukmi organov a že ho v mene bojovného ateizmu zameral takmer výlučne proti cirkvi a veriacim. To mohlo u veriacich vyvolať len rozhorčenie. U historikov a iných zas rozhodný nesúhlas. Bola to vojenská udalosť a tak ju bolo treba ukázať.

Boje boli potom nemilosrdné z obidvoch strán, mŕtvi padali pod výstrelmi oboch, hroby sa objavili v Sklenom a v Nemeckej Ľupči, potom na iných miestach. Bolo však trápne, keď Seriál ukázal odhrnanie tváre mŕtvemu s komentárom, že "tak ďaleko to dotiahol prezident kňaz". Ak boli nemeckí vojaci v tejto vojnovej situácii bezohľadne tvrdí, akože boli, vojaci povstania sa bránili tiež tvrdosťou, Cirkev ako taká nemala na tom podiel. Kto poznal situáciu zo skúsenosti alebo vie o nej z dokumentov, ten do týchto akcií a protiakcií nezaťahuje cirkev. Vtedy už vládol zákon vojny. 8. decembra 1944 bol vydaný Rozkaz č. 30 Hlavného štábu partizánskeho hnutia v znení: "Nelútostný boj so zradcami spomedzi obyvateľov a partizánov, vojakov a dôstojníkov, ktorí prešli do služieb nemeckých okupantov - to je najdôležitejšia úloha bojových akcií oddielov. Všetkých týchto nepriateľov nelútostne likvidovať a správy o tom rozšíriť v prostredí, odkiaľ sú" /Dokumenty, č. 338, s. 860/. - Ideu odporu proti nacizmu, ako každú veľkú ideu, uskutočňovali pritom ľudia. Medzi nimi popri známych osobnostiach boli aj ľudia menší, ba aj celkom malí. Poslední narobili vedeniu povstania mnoho problémov a starostí. Akokoľvek je to trápne, zneužitie SNP televíznym Seriálom proti cirkvi si žiada uviesť i ďalšie slová toho istého Rozkazu č. 30: "V mnohých dolinách, horách a lesoch sa nachádza značné množstvo rozptýlených oddielov a skupín partizánov, vojakov a dôstojníkov... Väčšina z nich... jednoducho prečkáva... A druhá časť, ktorá sa nazýva partizánmi, drancuje obyvateľstvo" /s. 861/. Takisto v správe poslanca F. Uhlíře pre Londýn zo 14. decembra 1944 sa písalo: "Poměry v partizánském hnutí nám vylíčil náčelník štábu partyzánů, sovětský plukovník Asmolov... Z jeho partyzánských brigád jsou nejlepší tři... I mezi partyzány byly případy nekázně, zvůle, takže tři partyzáni museli být pro vraždy a loupeže veřejně popraveni... Byly mezi partyzány také živly, jež se skutočným partyzánským hnutím neměly mnoho společného. Obyvatelstvo se některých těchto elementů zřejmě bálo" /Dokumenty, č. 563, s. 890/. - Snaha postaviť SNP do služby protináboženského boja a proti cirkvi, akú prejavili autori seriálu "Kríž v osídlach moci" je zlou službou národnej veci, je znehodnotením pravej obetavosti a osobného hrdinstva a bude nútiť historikov, ale i veriacich, aby tieto otázky študovali dôkladne priamo z prameňov, a nie z povrchnej propagandy ateizmu.

Televízny seriál "Kríž v osídlach moci" sa naposledy pokúsil zaútočiť na katolícku cirkev na Slovensku vylíčením súdnych procesov s tzv. Pohotovostnými oddielmi HG, ktoré sa konali v Bratislave a v Banskej Bystrici roku 1958 a v ktorých v každom bol súdený aj jeden

republike, proti robotníckej triede, že sa držali pápežských encyklík a boli proti socializmu. Ako veriaci sa však nemohli iného držať. Ak boli proti socializmu a ZSSR, tak v tej podobe, v akej ho ukázali svetu nekritickí ateisti tých čias. Na Slovensku básnik Ján Poničan písal verše: "Ľudia, zrúťte kostoly boha!" Ani veriaci, ani biskupi a kňazi, ani ľudová strana nemohli byť tým nadšení. A nemohli byť nadšení tým, čo sa už vtedy vedelo o spôsoboch šírenia ateizmu v ZSSR. Autori "Seriálu" znova zabudli, že všetko so všetkým súvisí. Prenasledovanie východných kresťanov bolo známe už v tridsiatych rokoch. A dnes sa o tom píše už otvorene na stránkach sovietskych časopisov.

K.M. Charčev, predseda Rady pre cirkevné otázky pri Rade ministrov ZSSR začiatkom roku 1988 v článku "Zakotvujúc slobodu svedomia" napísal: "Negatívne javy tridsiatych rokov: kult osobnosti, porušovanie zákonnosti, zvoľa a represie sa negatívne prejavili aj na politike voči náboženstvu, cirkvi a veriacim. Podporovali sa a zdôvodňovali voluntaristické, administratívno-direktívne opatrenia, opierajúce sa o zákazy a obmedzenia. Výsledkom bolo hromadné a neopodstatnené zatváranie kostolov, svojvoľné zaobchádzanie s duchovnými, ignorovanie zákonných práv veriacihh a náboženského cítenia, o čom sa dnes nedá hovoriť bez trpkosti... /Týždenník aktualít č. 11/1988, s.4-5/.

Autori seriálu "Kríž v osídlach moci" mohli vedieť, že ak mali veriaci, ľudová strana a cirkevné hierarchia obavy zo socializmu a ak pred ním varovali, bolo pre to mnoho vážnych dôvodov. V mene socializmu sa diali otrasné veci a svet o tom vedel. Dnes sa o tom píše otvorene aj u nás. Týždenník aktualít uverejnil začiatkom marca článok "Mlyny božie melú pomaly" /č. 10 zo 6.-12. marca 1989/. Píše sa v ňom: "Lazar Moisejev Kaganovič sa narodil roku 1893 v chudobnej židovskej rodine v Kyjevskej gubernii... Roku 1911 vstúpil do strany... Roku 1918 ho zvolili do Ústredného výboru... V rokoch 1933-1934... viedol... čistku v strane... Od roku 1935 bol ľudovým komisárom dopravy... ťažkého priemyslu... Bol nositeľom štyroch Leninových radov... Roku 1962 ho zo strany vylúčili... V novembri 1988 oslávil 95. narodeniny." - Článok o L.M. Kaganovičovi napísali pracovníci "Ústavu dejín KSSZ". Podľa neho na zasadaní byra moskovského výboru strany vylúčili 23.mája 1962 L.M. Kaganoviča jednomyseľne. - Pri vylúčení jeden z členov byra povedal priamo Kaganovičovi: "Vaše podpisy sú na aktoch vyše 30.000 pracovníkov strany, sovietov, armády, priemyslu a dopravy, odsúdených na trest smrti zastrelením..." - V článku sa ďalej píše: "Podľa zoznamov, podpísaných Stalinom, Molotovom, Kaganovičom a Malenkom, bolo zastrelených asi 230.000 ľudí." N. Dygaj, ďalší z členov byra, Kaganovičovi povedal: "Pamätám sa, ako sa po vašej návšteve Nižného Tagila zastrelil náčelník NKVD. Zastrelil sa neúspešne, niekoľko dní ešte žil a vysvetlil svoj čin: "Viac už nemôžem vyrábať nepriateľov!" /Týždenník aktualít, 10/89, s.12-13/.

Televízny seriál "Kríž v osídlach moci" s pátosom hovoril, že pápež Pius XI. svojou encyklikou Divini redemptoris o komunizme požehnal všetky kroky ľudáctva proti socializmu. Seriál však nehovoril, že encyklika bola vydaná proti tej podobe socializmu, ktorou Stalin, Kaganovič a Berija premenili stovky kostolov na múzeá, kaviarne, archívy a sýpky /Ogonok, 50/88, s. 3-5/. Pápež, pravda, vydal v tom čase aj encykliku "Mit brennender Sorge" proti nacizmu.

Podľa Seriálu údajne 2 000 kňazov bolo predsedami alebo tajomníkmi organizácií HSĽS. To bol asi celkový počet kňazov na Slovensku. Stovky z nich sa vôbec nezaoberali takouto verejnou činnosťou, iní ako biskup Kmeťko sa klonili k slovenskej vetve českej ľudovej strany. Skutočnosť, že sa kňazi na Slovensku vôbec zaoberali politickou činnosťou, mala svoje vážne historické príčiny. Autori Seriálu nebrali na to vôbec ohľad. Videli v tejto činnosti len boj o moc, zatiaľ čo ešte aj

Hitler sa dal informovať o historických reáliách na Slovensku, aby ich rešpektoval. V správe do Berlína z februára 1943 sa písalo: "Prvoradé postavenie, ktoré má kléruc vnútri slovenského národa, možno vysvetliť na základe historického vývoja... Kým Slováci patrili do Uhorska... nižší klérus... zostal bezprostredne v kontakte s národom... Pripadla mu aj vedúca úloha v slovenskom národe. A v Slovenskej ľudovej strane, založenej na začiatku storočia, mal klérus rozhodujúci podiel" /Slovenské národné povstanie, Dokumenty, Bratislava 1965, s. 52/.

Seriál "Kríž v osídlach moci útočil však nielen na biskupov, kňazov a veriacich na Slovensku. Útočil i na biskupov a cirkev v Čechách a na Morave, na Čechov a na prvú republiku vôbec, takže málokto zostal ušetrený. Česká katolícka hierarchia podľa Seriálu spolupracovala so slovenskou za buržoáziu. V prvej republike nebolo podľa Seriálu takmer nič dobré. Odstreľovali sa v nej komíny tovární a zdieralo sa. Svetová hospodárska kríza, s ktorou zápasil celý svet, sa tu na nepoznanie zjednodušila. Zjednodušil sa aj vzťah Slovákov a Čechov. Česi boli nepriatelia a zatvárali na Slovensku fabriky. Zatiaľ v skutočnosti Slováci čítali Karla Čapka a iné cenné české knihy, slovenskí katolíci spolupracovali s českými v mnohých oblastiach, v Prahe sa konal ich spoločný Katolícky deň za účasti kardinála Verdiera z Paríža, na Slovensku boli aj dobrí českí vzdelanci a profesori, ktorí Slovákom veľmi pomáhali.

Televízny seriál "Kríž v osídlach moci" videl však v týchto vzťahoch len "buržoáziu a klerikalizmus". V nespočetných obmenách záberov kňazov, kostolov, bohoslužieb, postáv biskupov, A. Hlinku a iných opakoval, že slovenskí klerikáli chceli rozbiť republiku a že ju nakoniec aj rozbili. V skutočnosti však zatiaľ čo ľudová strana zápasila stále o autonómiu pre Slovensko, nebola proti ČSR. Keď roku 1935 odstúpil prezident T.G.Masaryk, 14. decembra toho istého roka bol zvolený za nového prezidenta E. Beneš, a to "vlastne iba hlasmi ľudákov a slovenských agrárnikov"; píše historik /Slovensko, Dejiny, Bratislava 1971, s. 693. - V ďalšom: Dejiny/. Z predstaviteľov ľudovej strany mal na tom zásluhu najmä dr. Tiso, ktorého to po rokoch stálo život. Nový prezident autonómiu, sľúbenú do roka, neuskutočnil. Situácia sa nezmenila, zápas trval. Ako píše ten istý historik, "o niekoľko mesiacov mohla opozícia uverejniť štatistiky, podľa ktorých ak by sa obsadzovanie miest v ústredných úradoch, kde vtedy pracovalo 1,13 % Slovákov, bolo šlo dovtedajším tempom, dosiahli by Slováci, čo im podľa počtu obyvateľov patrilo, až o niekoľko sto rokov... Vysvetliť nepochopiteľnú pasívnosť oficiálnej vládnej politiky v slovenskej otázke v takom kritickom čase nie je jednoduché..." /Dejiny, s. 693/.

Rok 1938 mal byť v ČSR rokom jubilejným - 20. výročie vzniku republiky. Úradne sa mala zdôrazňovať štátna i národná čs. jednota. Slováci čs. národnú jednotu odmietali a presadzovali samobytnosť slovenského národa popri národe českom. Opierali sa o Pittsburskú dohodu a o trvalú vôľu slovenského národa. Najuvážlivejší ľudia v Čechách a na Morave sa usilovali toto ich národné cítenie chápať, a to i pre spoločné dobro života v republike.

R. 1938 sa diali v strednej Európe veľké zmeny. V marci 1938 bolo Rakúsko pripojené k Nemeckej ríši... Slovensko sa dostalo do priameho susedstva s ňou, celá ČSR bola ňou zovretá. Nemecko sa stalo vedúcou mocnosťou v stredoeurópskom priestore... O jeho priazeň sa uchádzali štáty ako Maďarsko, Poľsko, Rumunsko a Juhoslávia... Dávať však do súvisu zápas Slovenska za autonómiu s Hitlerom je historicky falošná perspektíva - tento zápas bol už pred Hitlerom a bol by sa rozvíjal i bez neho. Politici ľudovej strany odmietali nacistické novopohanstvo. Po atentáte na Dolfusa v Rakúsku napísali: "Títo národní socialisti

SNP vyjadrilo takmer všeobecne rozšírený odpor Slovenska proti ideológii a neľudskej praxi nacizmu a tak je aj známe vo svete. Autori seriálu "Kríž v osídlach moci" sa dopustili nenapraviteľnej chyby, že celé povstanie predstavili našej i svetovej verejnosti ako útok na Cirkev a na dnešných veriacich. Túto chybu bude namáhavé naprávať. Veriaci doma boli nad tým rozhorčení a svet sa tiež sotva na tejto jednostrannosti povzbudí. Veď historické problémy Slovenska sa študujú aj na zahraničných inštitúciách, a to podľa prísnych zásad vedeckej práce. Televízny Seriál zatiahol SNP do nepatričnej sféry propagandy ateizmu a tým uškodil mnohým veciam doma i v cudzine. Donucuje veriacich, aby sa bránili, aby veci študovali a úporne hľadali pravdu. Pôsobilo trápne, ako Seriál narábal s fotografiami a zábermi filmov, ako ukazoval streľbu, mŕtvoly, vyhorené domy a ako to všetko striedal zábermi kostolov, omší, krížov, postáv biskupov a poznámkami komentátora, "kam až to doviedol klérofašizmus za prezidenta kňaza". Vrcholom tendenčnosti bolo vylíčenie procesov s POHG. Všetko bolo zahrotené proti cirkvi, proti "farárom, ktorí vychovávali vrahov" atď. Z toho vyplývalo priam neslýchané tvrdenie, že takmer za všetky vraždy počas septembra a novembra 1944 boli najviac zodpovední "farári", že boli zodpovední za všetko ničenie a utrpenie, pretože "oni vychovávali vrahov". Réžia to stále ilustrovala a priam vnucovala ustavičnými obrazmi oltárov a bohoslužieb. Tendenčnosť pozbavila autorov Seriálu zmyslu pre mieru a túto chybu budú môcť len ťažko naprávať. Každý stratený život tých čias bol a zostal nenapraviteľným nešťastím a nešťastím bolo každé zničené ľudské bývanie. Ale pripisovať ta za vinu kostolom, oltárom, biskupom a cirkvi je nehistorické a nepravdivé. Treba mať na mysli, že do augusta 1944 nebolo na Slovensku ani jednej popravy a teda ani jedného násilne vyhasnutého života. Kostoly, kríže, omše a biskupi nemali priamo nič spoločné s vojenskými operáciami, uprostred ktorých sa Slovensko po auguste 1944 naraz ocitlo. Ozbrojený odpor voči Hitlerovi rátal s bojmi a ich následkami. V povstaní platila strašná logika vojny. V tejto donucujúcej logike vojny po vypuknutí povstania nemecké velenie armády okamžite zareagovalo, a reagovalo aj veliteľ povstania. Podľa dokumentov vysielač "Za slovenskú slobodu" z 30. augusta 1944 hlásil: "Vyhadzujte do povetria mosty, tunely, ničte železnice, telefónne a telegrafické spojenie, ničte fabriky a iné strategické objekty, pobíjajte Nemcov!" /Dejiny slov. nár. povstania 1944, Bratislava 1984, s. 372/. - V operačnom rozkaze gen. Viesta z 24. októbra 1944 sa nariadovalo: "Upozorňujem čo najdôraznejšie, že ničenie komunikácií musí byť prevedené veľmi dôkladne" /Dokumenty, č. 486, s. 754/. - V súhrnnej správe k 1.12.1944 o bojovej činnosti partizánskych jednotiek sa písalo: "Mosty vyhodené do vzduchu: 24 železničných, 33 cestných... rozbitých 46 rušňov, 548 vagónov, 1 tunel... 273 áut a traktorov... 2 železné huty, 5 baní, rušňové depo a železničná stanica Poltár, 2 elektrárne" /Dokumenty, č. 557, s. 759/. - Taká bola neúprosná logika vojny. Televízny Seriál to všetko zameral proti cirkvi. Zvlášť trápne boli zábery mŕtvol a hrobov, pretkávané znova a znova náboženskými symbolmi, oltármi a krížami. Mŕtvi však boli otrasným dôsledkom otrasnej vojny, ktorá sa prenesla i na Slovensko. Ak do augusta 1944 nebolo na Slovensku násilne mŕtvych, potom sa vo veľkom objavili na obochstranách bojov. Keď otvorím Dejiny, čítam v nich: "V posledných dvoch augustových týždňoch partizáni zintenzívnili činnosť natoľko, že na Slovensku vzbĺkla otvorená partizánska vojna. Partizáni prepadali komunikácie, sklady materiálu, likvidovali hitlerovcov a ich spolupracovníkov" /Slovensko, Dejiny, Bratislava 1971, s. 768 - v ďalšom: Dejiny/. Potom sa uvádzajú akcie v Turanoch, v Skalici, v Harmanci, na Vrútkach. Text znie: "Partizáni zlikvidovali skupinu nemeckých poľných žandárov... Pod Strečnom zničili nemeckú autokolónu... v Brezne zlikvidovali poslanca HSĽS Slameňa so skupinou osôb... Zajali v Martine z medzinárodného rýchlika nemeckú vojenskú misiu... a na druhý deň ju v kasárňach

k naturálnym obchodom, aký pozorovať v okolí... Ceny spotrebných tovarov na čiernom trhu sú 1-5 násobok úradnej ceny, často držia i pri cene úradnej, kým napr. v Čechách dostupujú až 100-200-násobku... Slovenský priemysel sa počas určitej konjunktúry... veľmi zmodernizoval... Mena českej koruny je úplne zruinovaná, mena slovenskej koruny sa pomerne slušne drží... /Dejiny slovenského národného povstania 1944, Bratislava 1984, III. zväzok, dok. č. 228, s. 338/.

Keď sa seriál "Kríž v osídlach moci" blížil k vypuknutiu povstania, umocnil organovú hudbu a sled obrázkov s krížmi, oltármi, sochami a bohoslužbami. Hlásateľ hovoril, že celá cirkevná hierarchia bola spojená s klérofašistickým štátom, ale že stroskotali všetky pokusy o spoluprácu s biskupmi pre začatie boja proti fašizmu. Ironicky sa uvádzalo, že biskup Škrábik ju odmietol s tým, že sa stará o spásu duší. - Irónia nebola namieste. Biskupi sa cez vojnové roky len zriedkakedy dotkli politiky, keď to bolo nevyhnutné. Absolútna väčšina kňazov sa venovala duchovenskej činnosti - starali sa o chrámy a bohoslužbu, krstili, sobášili a pochovávali, chystali si kázne a spovedali, učili v škole náboženstvo, dávali duchovné obnovy, exercície a ľudové misie. Slovenskí biskupi proti porušovaniu zákona a práv protestovali, ako to robia dnes biskupi v Južnej Afrike a inde, ale nebolo ich poslaním brať do ruky zbraň, ako ju neberú do rúk ani biskupi v Afrike. Ak boli proti nacizmu s jeho novopohanstvom a proti zanášaniu jeho ideí a metód do Slovenskej republiky, vyjadrovali to slovom, ale nebolo ich poslaním, aby proti tejto republike povstali. Aj v obnovenej ČSR mali potom výhrady proti mnohým veciam, ale nikdy nevyzývali na násilný odpor, lebo sa to nezhoduje s ich poslaním. K povstaniu sa nemohli pridať i preto, že bolo na začiatku neprehľadné, nebolo zjavné, kto za ním stojí a aké ciele sleduje. Hlavné osoby odboja o jeho začatí nevedeli, začalo sa s rozličnými presvedčeniami. Dr.G. Husák v správe z 5. februára 1945 pre vedenie KSČ písal: "Povstanie nevzniklo v momente pre nás priaznivom, jeho termín nám bol nanútený Nemcami a partizánmi" /Dokumenty 1965, s. 975/. K rozkazu veliteľstva armády z 31. augusta 1944, podpísanému gen. Viestom, je v dokumentoch pripojená poznámka: "Viest prirodzene v Bystrici nebol... podpísali ho na veliteľstve, aby rozkaz mal väčšiu váhu" /Dokumenty 1965, s. 381/. - Pohnútky vedúcich osobností i drobných ľudí boli rozličné. Hovorilo sa, že Slovensko bolo napadnuté nemeckými a maďarskými vojskami /Dokumenty, s. 363, 864/. V správe dr. Husáka sa písalo: "Mnohí vojaci vyhlasovali, že nebudú bojovať za ČSR a mnohí komunisti a iní žiadali spojenie so ZSSR... v Londýne sa nenašlo slovo o slovenskom národe" /Dokumenty, s. 951/. - Generál Viest sa vyjadroval za obnovu ČSR s odôvodňovaním, že "český... robotník a český remeselník sú svetoznámi svojou pilnosťou... chápavosťou... zatiaľ čo Slováci... sú trocha primitívnym... usilovným roľníckym národom... Horná intelektuálna vrstva na Slovensku je nadmieru tenká... musia svojich synov poslať študovať do zahraničia... Na to však slovenský roľník nemá ani veľké sklony"... - Preto gen. Viest odmietal slovenský štát /Dokumenty, č. 587, s. 1101-1102/. - Naproti tomu v správe dr. Husáka po povstaní z 5.februára 1945 do Moskvy sa písalo: "Slovenský národ bojoval súčasne proti Hitlerovi, Tisovi i Benešovi a vybojoval si postavenie samobytného národa, za ktorého nikdy iný nebude môcť hovoriť" /Dokumenty, s. 976/. V správe poslanca F. Uhlíra z cesty čs. vládnej delegácie do ZSSR a na Slovensko zo 14. decembra 1944 sa písalo o situácii za povstania: "Důstojnický sbor... byl nesourodý... Nepůsobilo také dobře, že se mnoho důstojníků snažilo dostat k týlovým jednotkám a do úřadu... Mužstvu chyběl potřebný výcvik a byla mezi nim patrna také ideová bezradnost a nejednotnost v nazírání na konečný cíl boje... Bylo tam znát směr československý, komunistický a neodvisle slovenský" /Dokumenty, č. 563, s. 877/.

hakenkreuzerskí sú najvážnejším nebezpečenstvom, ktoré môže preboriť beztak neistú rovnováhu Európy..., aj pokoj Európy" /Slovák, 1. august 1934/.

Keď v júni 1938 predložila HSĽS ďalší návrh na autonómiu Slovenska, a to i pre vnútorné upevnenie spokojnosti republiky uprostred Európy, ohrozovanej príšerou Hitlera, pomohla jej v tom návšteva delegácie slovenských spolkov z USA, ktorá priniesla originál Pittsburskej dohody. Vystúpil s ním 5. júna na verejnosti posledný raz A. Hlinka, ktorý potom 16. augusta 1938 v Ružomberku zomrel. Požiadavky autonómie sa v národe prijímali. Keď po voľbách roku 1938 klesol počet hlasov KSČ v Bratislave z 5.200 na 2.800 o 45 %, V. Široký to komentoval tak, že nebránili národné záujmy, zatiaľ čo "na Slovensku bola aj naďalej zástupcom národných záujmov slovenského ľudu Hlinkova strana". /Dejinná križovatka, Bratislava 1964, s. 27 - autori F. Beer, A. Benčík, B. Graca, J. Kren.../

Keď 12. septembra 1938 predniesol Hitler ostrý protičeskoslovenský prejav, bol to signál pre časť sudetských Nemcov, henleinovcov, k akcii. Dňa 13. septembra začali Hitlerovi naklonené živly medzi nimi v pohraničí nepokoje, obsadzovali železničné stanice, pošty, atď. Vláda v Prahe odpovedala vyhlásením štátneho. Henlein, vodca sudetských Nemcov, žiadal písomne Hitlera, aby ihneď obsadil pohraničné kraje Československa. Hitler predložil i poľské a maďarské teritoriálne požiadavky na ČSR... Čs. vláda vyhlásila 23. septembra 1938 mobilizáciu /Dejiny, s. 704/.

Televízny seriál "Kríž v osídlach moci" uvádzal, že Ľudová strana sa zhodovala a spolupracovala s Henleinom na zničení republiky. Historik napísal: "Ľudová strana sa... po henleinovskom puči od takéhoto násilného riešenia verejným prehlásením dištancovala" /Dejiny, s. 706/.

V septembri roku 1938 sa dala do pohybu priam lavína udalostí. Ministri zahraničia Chamberlain a Daladier chceli zachrániť Európu pred vojnou ústupkami. Československá vláda prijala návrh na sprostredkovanie štyroch veľmoci: Talianska, Nemecka, Anglicka a Francúzska. Ich konferencia sa zišla 29. septembra 1938 v Mníchove. Výsledkom bolo odstúpenie Sudet Nemecku. Dodatok k zmluve ukladal ČSR dohodnúť sa i s poľskou a maďarskou vládou o ich nárokoch... Čs. vláda sa rozhodla 30. septembra 1938 za prítomnosti prezidenta Beneša mníchovský diktát prijať... /Dejiny, s. 705/.

Seriál "Kríž v osídlach moci" zosilnil svoje útoky obrazmi i slovom proti "klerikalizmu a cirkvi na Slovensku" zvlášť v súvislosti s vyhlásením autonómie. Podľa Seriálu "klerikáli" paktovali s fašistami na zničení ČSR. Historik naproti tomu konštatoval: "HSĽS po celý rok 1938 ustavične rokovala s vládou, s Benešom, o rozšírení samosprávy Slovenska, o autonómii, o vstupe do vlády. Tým sa líši postoj HSĽS od postoja henleinovcov, ktorí si v podstate neželali, aby vláda ich požiadavky splnila"... /Dejiny, s. 700/.

V októbri 1938 sa autonómia Slovenska stala cieľom všetkých politických strán a všetkých Slovákov. Na 6. októbra 1938 bolo zvolané do Žiliny zhromaždenie predstaviteľov HSĽS, na ktoré prišli bez pozvania aj zástupcovia ostatných strán. Už 4. októbra prišiel do Bratislavy s návrhom autonómie aj jej niekdajší najväčší protivník dr. I. Dérer. Agrárna strana predložila 4. a 5. októbra až dva návrhy na autonómiu. Dr. Vl. Clementis vyjednával s predsedom národnej strany, aby sa cez ňu aj príslušníci KSČ mohli zapojiť do celoslovenského autonomistického hnutia, čo sa neuskutočnilo. /Svedectvo M. Kormana, šéfredaktora Robotníckych novín, denník "Čas, 7.I.1947/. V Žiline prítomní politickí reprezentanti Slovenska vypracovali tzv. Žilinskú dohodu, ktorou

bola ustanovená autonómia Slovenska a zostavená prvá autonómna slovenská vláda. Z jej piatich členov boli dvaja z Ľudovej strany, /Tiso a Ďurčanský/, dvaja zo strany agrárnej /Teplánsky a Lichner/ a jeden zo strany národnej /M. Černák/. Rokovania prebiehali spontánne, staré nepriateľstvá nik nepripomínal. Uskutočnilo sa národné zmierenie, ktoré nemalo predtým na Slovensku obdoby. Noviny všetkých strán vyzdvihovali túto veľkorysosť. V Čechách zavládla spokojnosť hlavne nad tým, že Republika bola zachránená. Jeden z najznámejších publicistov Ferd. Peroutka v časopise "Přítomnost" napísal: "Musíme byť... vďační, že Slováci, pokiaľ sú vedení Ľudovou stranou, vôbec sa odhodlávajú vytrvať pri republike a začleniť sa do jej rámca hoci uvoľneného. To jevec, ktorí si musíme nesmierne ceniť" /L. Lipscher, Ľudácka autonómia, Bratislava 1997, s. 143/. - Autonómia sa na Slovensku uskutočnila bez represálií voči bývalým nepriateľom, bez väzení, bez krvi, bez nútenej emigrácie.

Hneď ako bola vyhlásená autonómia Slovenska, autonómna vláda odišla do Prahy. Tam sa už 5. októbra prezident Beneš vzdal úradu. V rozlúčkovej reči pod dojmom udalostí, ktoré sa valili Európou, povedal, že "je nevyhnutné dohodnúť sa predovšetkým so Slovákmi"... a že "nezáleží na tej či onej koncesii..." /Š. Osuský, Beneš a Slovensko, Londýn 1943/. - Ústredná pražská vláda okamžite schválila rozhodnutie v Žiline, autonómiu Slovenska a jeho autonómnu vládu. Vláda generála Syrového v Prahe ešte 6. októbra telegraficky schválila dr. J. Tisu za ministra pre Slovensko. Na druhý deň schválila ďalších členov autonómnej vlády. Podobná vláda vznikla aj na Podkarpatskej Rusi. Tak sa stala skutkom autonómia Slovenska v rámci ČSR. Arcibiskup dr. Kmeťko dostal pri svedeckej výpovedi 6. januára 1947 otázku: "Považovali ste dohodu zo 6. októbra za počiatok zániku ČSR, alebo za pokus o záchranu republiky?" - Odpovedal: "Na konci vývoja HSĽS dosiahla vrchol svojich túžob a na schôdzke poslancov sa vyhlásilo, že ďalej nejdeme."

Do tohto všetkého sa primiešal pre ČSR a zvlášť pre Slovensko blen. Po neúspešných rokovaniach v Komárne a v Nemecku nasledovala tzv. Viedenská arbitráž, ktorou ministri Ribbentrop a Ciano rozhodli o pripojení južných území Slovenska k Maďarsku. Stalo sa tak 2. novembra 1938. - 8. novembra 1938 došlo k dohode predstaviteľov agrárnej a Ľudovej strany. Vyhlásenie o vytvorení celonárodnej strany podpísala aj strana ľudová, čs. národní socialisti a národná demokracia. Tak vznikla nová Strana slovenskej národnej jednoty. Pri voľbách do autonómneho slovenského snemu hlasovalo 97,5 % voličov "áno". - Krátko potom sa na ministerstvách v Prahe pre Slovákov zriadili tzv. štátne sekretariáty a ústredná vláda v Prahe sľúbila utvoriť vo vojsku 4.000 miest pre slovenských dôstojníkov, "pretože dovtedy len 4 % dôstojníkov boli Slováci" /Dejiny, s. 709/. - Vzťah Slovenska k republike zostal po ukončených zápasoch otvorený a korektný. Keď cez vianočné sviatky prišiel na pozvanie autonómnej vlády na Slovensko prezident dr. E. Hácha s členmi ústrednej vlády z Prahy, bol v Bratislave prijatý s pozornosťou a úctou ako hlava štátu, čo bol prejav bratského zmierenia. Takýto bol zásadný postoj kňazov a veriacich laikov voči republike, voči Čechám a Morave po dosiahnutí autonómie. Žiaľ, televízny seriál "Kríž v osídlach moci" o týchto pozitívnych historických skutočnostiach nič nevedel a nič z nich nepredložil verejnosti.

Londýne uvádzal na záver toto: "Slovensko sa za posledných 5 rokov v niekoľkých hľadiskách povznieslo. Dnes je veľmi protinemecky naladené... Slovenská vláda má voči Nemcom ešte dosť silné postavenie. Tomu možno ďakovať, že napr. po Keitlovej návšteve nedošlo k totálnej mobilizácii, o čo vtedy vlastne išlo... Vládne kruhy... sledujú politiku utilitaristického nacionalizmu... Nemožno poprieť, že vplyvom dnešnej priaznivej hospodárskej situácie na Slovensku panuje dnes presvedčenie v širokých vrstvách, že Slovensko by sa i po vojne vedelo samo udržať. Idea československého národa už ťažko nájde pôdu aj u bývalých reprezentantov tejto myšlienky u nás. Nebezpečné by bolo chcieť naraz legislatívnym aktom uskutočniť niečo, proti čomu pracoval doterajší vývoj a okolnosti" /Dokumenty, s. 186/. - Podľa tej istej "Správy pre čs. kruhy v Londýne" od M. Ruppeldta z konca roku 1943 o pomeroch na Slovensku, "literatúra a umenie neznačí zreteľný úpadok. Divadlo sa vzmáha pomerne najviac. Vynikajú pekné preklady Rázusovej-Martákovej v činohre i opere... Nové hry: Jánošík... Tanec nad plačom, Stodolova hra Mravci a cvrčkovia... V románovej tvorbe pekné veci má Rysuľa... Dominik Tatarka mal úspech svojím dielom v "Úzkosti hľadania... Ináč sa vydávajú nové vydania starých diel /Hronský, Urban, Figuli, Rázus/... Zakríknutí pacifisti... vystupujú v literárnych časopisoch /Elán, Tvorba, Pohľady/. Z mien spomeniem Miloša Krnu, Štiavnického, Procházku. Zo staršej generácie sa teraz častejšie ozýva Smrek, Lukáč, Kostra... V hudbe má pozoruhodné úspechy Suchoň, mladý Cikker... ďalej Kardoš a Moyzes..." /Dokumenty, s. 182/.

Medzi činných umelcov za Slovenského štátu patril aj Martin Benka. Roku 1939 sa vrátil z Prahy do Martina. R. 1940-41 viedol oddelenie kreslenia a maľovania SVŠT v Bratislave, predsedal Spolku slovenských výtvarných umelcov. Za Slovenského štátu publikovali svoje literárne práce i mnohí ďalší básnici: Ján Poničan uverejnil roku 1941 skladbu "Divný Janko", roku 1942 "Sen na medzi". L. Novomeský vydal roku 1939 zbierku "Svätý za dedinou", v rokoch 1940-1941 publikoval v Eláne cyklus básní, vydaných neskôr pod názvom "Pašovanou ceruzkou". Ján Kostra uverejnil zbierky "Moja rodná","Ozubený čas", "Všetko je dobre tak", "Puknutá váza", "Ave Eva", "Vietor nad cestou", a to v rokoch 1939-1943. Publikoval aj Ľudo Ondrejov, Margita Figuli. Andrej Plávka vydal r. 1941 román "Obrátenie Pavla" a roku 1942 zbierku "Tri prúty lipčeva". František Hečko uverejnil r. 1942 zbierku "Na pravé poludnie". Básnicky činný bol aj Pavol Horov - vydal "Nioba, maša matka" a "Zradné vody spodné" /1941,1942/, potom roku 1944 "Návraty".

Za Slovenského štátu publikovali i všetci nadrealisti - V. Reisel, J. Lenko, Štefan Žáry, Ján Rak, Pavel Bunčák, Ján Brezina, Ivan Kupec. Vyšlo i niekoľko ich spoločných zborníkov. Z prozaikov uverejňoval svoje práce D. Tatarka a iní. Ján Smrek redigoval Elán, do ktorého písali eseje A. Matuška, M. Považan, M. Chorváth a iní.

Ak seriál "Kríž v osídlach moci" vylíčil život národa za Slovenského štátu ako život pod vedením zločincov, ktorí za pomoci cirkvi všetko drancovali a strhli národ na dno, historické dokumenty hovoria inou rečou. V zbierke dokumentov, ktorá bola vydaná roku 1984 sa nachádza aj "Správa V. ilegálneho ústredného vedenia KSS o vývine na Slovensku po 6. októbri 1938, ktorú pre informáciu moskovského vedenia KSČ na rokovanie do Moskvy priniesol Karol Šmidke". - Bola napísaná 7. júla 1944 a medzitým v nej stálo: "Dnes je na Slovensku pomerne dosť tovaru, zásobovanie funguje vcelku dobre, oproti iným územiam /Čechy, Maďarsko, Nemecko, Poľsko/ je na Slovensku najlepšie, a to tak čo do výšky reálnych miezd, ako aj čo do možnosti zakúpenia tovaru. Platy zamestnancov a robotníkov sa mnohokrát zvyšovali, závody majú rôzne zásobovacie výhody, o nedostatku základných tovarov pre konzum nemôže byť ani reč. Slovenská koruna je v obchodnej Európe najlepšou menou, doma má predbežne plnú dôveru. Ľudia ukladajú peniaze, nie je tu útek

vykorisťovali a dávali drancovať svoju krajinu Nemcom a posielali svojich ľudí na smrť, a to za požehnávania vysokej hierarchie a cirkvi. Zatiaľ však za Slovenského štátu nedošlo ani k jedinej poprave, lebo prezident nepodpísal ani jediný rozsudok smrti. To nebolo samozrejmé - cez krutú vojnu ešte aj v neutrálnom Švajčiarsku dali popraviť v rokoch 1939-45 tridsaťtri odsúdených, ktorí hospodársky, vojensky alebo politicky ohrozovali postavenie štátu /H.R. Kurz, Nachrichtenzentrum Schweiz, Frenefeld n. Stuttgart 1972, s. 24/.

Televízny seriál útočil na údajné spojenie biskupov a kléru s nacistami a na to, že vo vysokoškolskom katolíckom domove "Svoradov" vychovávali mladých inteligentov-nacistov. Zatiaľ v Správe nemeckého vyslanectva v Bratislave pre Berlín z februára 1943 sa hlásilo, že "baštou... protinemeckého zamerania je katolícky študentský domov Svoradov"... - V hlásení bola aj poznámka o jezuitoch: "Netreba zvlášť zdôrazňovať, že stanovisko jezuitov je absolútne protinemecké..." - Spomína sa tam aj biskup dr. Buzalka, hlava Katolíckej akcie, "ktorého protinemecké zameranie je známe" /Slovenské národné povstanie. Dokumenty. Bratislava 1965, s. 52 a nasl. V ďalšom: Dokumenty/. - Výrazy "protinemecký" vo vtedajšej terminológii znamenali zrejme "protinacistický". Z tej istej správy pre Berlín vidno, ako ostro boli pozorované myšlienky na Slovensku. V prílohe č. 11 bol napríklad súhrn citátov zo slovenských katolíckych a evanjelických časopisov, "ktoré sa nacistom zdali, že sú v rozpore s nacistickou ideológiou" /Dokumenty, s. 45, v pozn. pod čiarou/.

Ak televízny seriál "Kríž v osídlach moci" po päťdesiatich rokoch zobrazoval a komentármi líčil o Slovenskom štáte len a len zlo, vtedajšia opozícia videla veci omnoho triezvejšie. Tak v správe pre čs. kruhy v Londýne od Radakoviča z Istanbulu z 5. marca 1943 sa hlásilo: "Vláda je stále rozdelená na dve skupiny... Skupina Tisova, ktorej, ako sa zdá, ležia predsa len na srdci záujmy slovenského ľudu, má taktiku opačnú. Dá Nemcom len to, čo musí, a riadi sa heslom: Nech sa vlk nažerie a ovca zostane celá... Podľa výsledku práce možno vcelku povedať, že nie síce mnoho, ale predsa len prevláda skupina Tisova" /Dokumenty, s. 61/.

Miloš Ruppeldt, člen jednej z odbojových skupín, písal zo štúdií v Madride koncom roka 1943 pre čs. kruhy v Londýne vo svojej správe: "Svoradovci snažia sa byť štátotvorne agilní a radi by za každú cenu udržali úplnú štátnu samostatnosť. S ostatnými sa zhodujú len v odpore voči Nemcom... Je to generácia novouvedomelá, pochádzajúca hlavne z katolíckych roľníckych rodín... Politicky sa snažia byť k Slovákom iného politického presvedčenia tolerantní, taktiež k Čechom... V zahraničí dnes študuje vyše 300 vysokoškolákov, z ktorých len malé percento sa regruntuje z tejto skupiny" /Dokumenty, s. 183/.

Historici už pred rokmi o Slovenskej republike konštatovali: "Režim bol miernym v rámci svojho typu... liberálny voči tým, čo mali to šťastie narodiť sa v slovenskej alebo nemeckej a k tomu "kresťanskej rodine". To bolo 95,66 % obyvateľstva /L.Lipták, Slovensko v 20. storočí, Bratislava 1968, s. 211/. - S. Falťan napísal: "Slovenským špecifikom bolo, že komunisti boli na jednej strane zatváraní a mučení, ale aj spod žaloby oslobodzovaní a prepúšťaní na slobodu. A dokonca aj po prepustení z väzenia ponechávaní v hospodárskych a štátnych inštitúciách" /Slovenská otázka v Československu, Bratislava 1968, s. 114/. - V spravodajstve z Istanbulu zo septembra 1944 pre čs. kruhy v Londýne sa uvádzalo, že podľa názorov L. Novomeského z roku 1944 "posledných päť rokov neboli roky stagnácie ani v kultúre ani v hospodárstve na Slovensku. Slováci si vychovali silnú vrstvu inteligencie" /Dokumenty, s. 457/.

M. Ruppeldt v uvedenej správe koncom roka 1943 pre čs. kruhy v

Televízny seriál "Kríž v osídlach moci" popustil najviac fantázii pri líčení udalostí okolo Slovenského štátu, jeho vzniku a života v ňom. Všetko bolo v ňom zahrotené proti náboženstvu a cirkvi. Obrazy sa tu mihali ešte rýchlejšie - obrazy kostolov a omší, postavy biskupov, striedané streľbou a mŕtvymi telami ľudí ako údajné ovocie práce cirkvi na Slovensku. Všetko tu bolo priam trestuhodne zjednodušené a jednostranne komentované. Jedinou odpoveďou na túto záplavu obrazov a slov, diktovaných vášňou, môže byť len nemeniteľné svedectvo skutočných historických dokumentov.

Historici konštatovali, že mníchovskou dohodou z 30. septembra 1938 nastal priam prevrat v politických pomeroch strednej Európy. Prestala byť oblasťou záujmov a vplyvu západných mocností a dostala sa pod výlučný vplyv Hitlera. Tým bol osud štátov tejto oblasti spečatený. Po nastúpení k moci sa Hitler stal doslova obávaným. Ak sa štátnici neuchádzali o jeho priazeň, nebolo ani jedného, ktorý by sa bol chcel s ním dostať do konfliktu. Keby to boli urobili po Mníchove českí alebo slovenskí politici, boli by vydali svoje národy priam smrteľnému nebezpečenstvu. Prezident ČSR E. Beneš sa v tejto beznádejnej situácii vzdal úradu a emigroval do Veľkej Británie.

Historici vedia, že Hitler, ktorý mal oddávna vytýčené svoje pevné ciele, pokračoval i po Mníchove vo svojej politike rozkladu v stredoeurópskom priestore. Slovákov rozličnými cestami povzbudzoval, aby išli poza autonómiu, Čechov zas varoval pred Slovákmi a nepriamo ich povzbudzoval proti nim. V tejto atmosfére už od decembra 1938 pripravovali niekoľkí ministri v Prahe vojenský prevrat proti autonómnej vláde na Slovensku. Prípravy opísal jeden z účastníkov /Dr.L. Feierabend, Ve vládách druhé republiky, New York, 1961, s. 110, 122, 137/. - Na druhej strane dával Hitler nádeje Maďarsku a Poľsku čo do možného rozdelenia Slovenska. Tým udržiaval napätie a neistotu v celej oblasti, v ktorej zvrchovaným činiteľom bol on sám. Za tejto neprehľadnej situácie v noci na 10. marca 1939 sa vláda v Prahe a prezident Hácha rozhodli pre upevnenie republiky k mimoriadne vážnemu činu: zosadili slovenskú autonómnu vládu a nastolili na Slovensku vojenskú diktatúru /Dejiny, s. 712/. - Do tristo osôb, ministrov, vysokých úradníkov, poslancov a iných bolo odvezených na Moravu a uväznených.

Vojenský prevrat z 10. marca 1939, uväznenie členov autonómnej vlády a poslancov bez ohľadu na ich parlamentnú imunitu, štátárium a streľba, to všetko boli nešťastné činy, ktoré Hitler nielen pozoroval, ale i podporoval a využíval pre svoje ciele. Čechám nechával zatiaľ voľnú ruku a tým ich nepriamo povzbudzoval, Slovákom sa zas ponúkol ako záchranca pred Čechmi i pred ostatnými susedmi.

Po vojenskom prevrate z 10. marca sa však Slováci neobrátili úrad ne na Hitlera o pomoc, ako sa čakalo a falošne tvrdilo. Slováci si napodiv zachovali rozvahu. Dr. Tiso prijal svoje zosadenie a odišiel s aktovkou v ruke do svojich Bánoviec. Potom prezident Hácha ustanovil novú autonómnu vládu na čele so Sidorom, Ten odmietol Hitlerovu požiadavku, aby vyhlásil samostatnosť Slovenska. Až potom dal Hitler pozvať do Berlína dr. J. Tisu. Ten po porade s ústavnými činiteľmi a po ich súhlase pozvanie na 13. marca 1939 prijal a odletel do Berlína.

O stretnutí dr. Tisu s Hitlerom historik po pol storočí napísal 15. marca 1989: "A. Hitler ho v 35-minútovom rozhovore postavil pred alternatívu: alebo vyhlási slovenský štát, alebo /Hitler/ ponechá Slovensko svojmu osudu"... Pritom predložili Tisovi pripravený text vyhlásenia samostatnosti, aby ho podpísal. A. Ribbentrop uprostred rozhovoru priniesol správu, že maďarské vojská sa zhromažďujú na južných hraniciach Slovenska... Hitler ešte povedal Tisovi, že treba konať "blitz schnell-bleskovo". Historik uzatvára: "J. Tiso, pridržiavajúc sa evo-

ľudovej teórie, odmietol vziať na seba zodpovednosť. Rozhodnutie prenechal snemu." /Pravda, 15.3.1989/. - To znamenalo telefonát novému predsedovi autonómnej vlády K. Šidorovi a žiadosť, aby prezident Hácha podľa Ústavy zvolal autonómny snem do Bratislavy. Až potom rozhodnutím Slovenského snemu došlo za týchto ťažkých okolností a časovej tiesne 14. marca 1939 k jednomyseľnému odhlasovaniu a po 12-tej hodine na poludnie k vyhláseniu Slovenského štátu.

Aké ťažké bolo rokovať s diktátorom Hitlerom v Berlíne, to prežil o niekoľko hodín po dr. Tisovi prezident Hácha s ministrom zahraničia Chvalkovským, ktorí po surovom nátlaku a hrozbách podpísali predložený text o likvidovaní ČSR a o kapitulácii jej armády. Dr. Chvalkovský potom so slzami v očiach povedal, že zachránili národ od zničenia, lebo Hitlerove vojská stáli už na hraniciach republiky. Zostane navždy skutočnosťou dejín, že katolícky kňaz, príslušník ľudovej strany a zodpovedný politický činiteľ vedel odolať v tom hroznom čase Hitlerovmu nátlaku, aby vyhlásil samostatnosť Slovenska a vznik štátu a že rozhodnutie o tom prenechal zákonnému slovenskému snemu, zvolanému prezidentom ČSR. Zlomený prezident Hácha s ministrom zahraničia republiky nemali v tejto situácii násilia a hrozieb síl odporovať diktátorovi a podpísali zánik štátu. To všetko je súčasťou nemeniteľných dejín. 15. marca vznikol Protektorát Čechy a Morava a Podkarpatská Rus vyhlásila tiež samostatnosť. V Prahe sa 15. marca ešte pred príchodom dr. Háchu objavil A. Hitler a jeho armáda. Na Podkarpatskú Rus vnikli maďarské vojská a krajinu obsadili. Prenikli aj na Slovensko a bombardovali Spišskú Novú Ves. Hitler pritom podporil ich nároky a sotva zrodená Slovenská republika musela znova odstúpiť časť svojho územia na východe až po Sobrance.

Ak seriál "Kríž v osídlach moci" ukazoval vznik Slovenského štátu len v obrazoch hrôzy, nemá to nič spoločné s históriou. Niekoľko obrázkov rozbitých obchodov nesúviselo so Slovenskou republikou, lež s vojenským prevratom z 10. marca 1939. - Historik napísal: "Nová... slovenská vláda na čele s Tisom, ktorá sa 14. marca 1939 ujala moci, nenarazila na nijaký odpor. Podriadilo sa jej aj velenie vojenských jednotiek na území Slovenska, četníctvo, polícia a štátne úrady" /Dejiny, s. 713/. - Ak má historik na mysli, za akých rozličných okolností a akým rozličným spôsobom vznikali v novších dejinách niektoré štáty, s akým krviprelievaním bol spojený vznik štátov v Indii a Pakistane, s akými stratami životov sú spojené tzv. oslobodzovacie hnutia v San Salvadore či na Filipínach, koľko krviprelievania stála zmena režimov v Iráne, v Etiópii, či v Pol Potovej Kambodži, jedno mu je jasné: Nech už Slovenská republika vznikla pod akýmkoľvek tlakom pomerov a hrozieb zvonka, zvnútra bola ustanovená bez jediného výstrelu, bez preliatia krvi a s výzvou slovenských legálnych politikov k národnému zbrataniu. Televízny seriál "Kríž v osídlach moci" mohol kombinovať najrozličnejšie obrazy, nemohol zmeniť túto základnú historickú skutočnosť.

Nie je možné v jednom liste zaujať stanovisko ku všetkým polopravdám a nepravdám o Slovenskom štáte a o živote v ňom, najmä pokiaľ ide o vzťahy cirkvi, biskupov, kňazov a veriacich k nemu, ktoré v znetvorenej podobe uviedol televízny Seriál. V prvom rade treba rozlišovať. Ani v jednej vláde Slovenskej republiky nebol kňaz. Kňazom bol prezident, ktorého moc bola ústavne odlíšená od výkonnej moci vlády. Členmi vlády boli laici, ktorí neboli činní z poverenia Cirkvi, lež na základe poverenia, ktoré vzišlo z volieb. Ani v slovenskom sneme, ani vo vláde neboli len katolíci. V skutočnosti, že prezidentom sa stal dr. Tiso, videli vo vtedajšej zmätenej situácii nielen katolíci, ale aj iní Slováci najlepšiu záruku proti hrozbe nacizmu.

Pokiaľ ide o vzťah miestnej cirkvi k Slovenskému štátu, jej stanovisko vyjadril arcibiskup dr. Kmeťko pri svedeckej výpovedi pred

viezli, "Tiso ponownie odmówił - Tiso znova odmietol" /H. Arendt, Eichmann in Jerusalem, New York 1964; Krakov 1987, s. 261-2/.

V správe Medzinárodnej konferencie Červeného kríža o činnosti v rokoch 1939-1947 sa písalo aj o vyvážaní židovských obyvateľov zo Slovenska, no uvádzalo sa aj to, že "súčasne veľká časť židovskej menšiny mohla zostať v krajine a v určitých chvíľach Slovensko sa dokonca považovalo za relatívne útočište pre Izraelitov z Poľska. Tí Židia, ktorí zostali na Slovensku, boli pomerne ušetrení až do povstania... koncom augusta 1944" /XVI. Conférence internationale de la Croix Rouge, Stockholm 1948, Vol. I./.

Ojedinelou zvláštnosťou Slovenska bol aj rabínsky inštitút so záhradou a dvorom v Nitre, kde s vedomím úradov a za podpory biskupského úradu študovali teológiu židovskí adepti cez celý Slovenský štát, až do vypuknutia povstania. Tam sa stretávali známi a rodinní príslušníci i židovskí utečenci /"Věstník židov. nábož. obcí v ČSSR, roč. XXXI. marec 1977, s. 6./.

Tak sa mnohí za Slovenského štátu, zvlášť i cirkevní činitelia, usilovali uskutočňovať to, čo povedal prezident proti radikálom 20. januára 1941 na tému "Slovenský národ musí zostať verný svojím tradíciám": "Viem, že na Slovensku... 99 % stojí za to, aby našim programom bolo ľudové Slovensko, a teda nie nacistické Slovensko. Nemáme príčinu, aby sme sa prefarbili... Máme svoj kresťanský sociálny program a budeme ho uskutočňovať." - Deň na to 21. januára 1941 uverejnil "Slovák" list "slovenského Nemca z Bratislavy", v ktorom stálo: "Nemecký národný socializmus bol podľa výrokov ríšskeho kancelára Hitlera vyrobený v Nemecku, pre Nemcov, a nie je vývozným článkom... Iba politickí štréberi a tí, čo sa chcú zaliskať a tak si vyslúžiť postup, ho uvádzajú na Slovensko" /Slovák, 21. januára 1941/.

Keď po 30. januári 1941 nový nemecký vyslanec H.E. Ludin navštívil prezidenta a varoval ho, aby nepočítal s porážkou Nemecka, dr. Tiso mu odpovedal: "Toto je tragédia môjho položenia: cítim, že požívam stále menej a menej dôvery predstaviteľov ríše... Keby som však mal získať túto dôveru činmi, ktorými by som stratil oporu v svojom národe, to by bolo pre mňa neznesiteľné. Radšej sa vzdám akejkoľvek verejnej činnosti" /Docum. German Foreign Policy, 1258/338145/.

Televízny seriál "Kríž v osídlach moci" nebral do úvahy naskrze nič z tohto krutého zápasu proti záplave zla, ktorá sa valila Európou v najstrašnejšej vojne sveta. Pre ‚Seriál' zlievalo sa všetko dohromady - politici, vláda, biskupi i cirkev podľa Seriálu všetci chceli konať a konali zločinne. Podľa Seriálu boli "klérofašisti". Tento termín nie je historiografický, je úžitkovo politický a ako taký je u objektívnych historikov prekonaný. Ak si dr. Tiso ako prezident podával ruky s Hitlerom či Ribbentropom, čo Seriál mnohonásobne ukazoval, robil to z nevyhnutnosti svojho úradu. To ale neznamená, že sa preto stal nacistom. Keď si čs. minister podáva ruku s činiteľmi Vatikánu alebo USA, to neznamená, že sa stal veriacim alebo kapitalistom. Prezident Tiso sa musel stretať ako verejný činiteľ štátu aj s nacistami, musel niekedy prekryť mierne činy silnými slovami. Aj dnešní politici trocha ináč hovoria a ináč robia. No za tieňom prezidenta a mnohých členov vlády slovenskí roľníci pokojne orali a siali, profesori prednášali, študenti sa učili, matky varili deťom, básnici a spisovatelia vydávali knihy ako nikdy predtým. A to všetko na ostrove, okolo ktorého zúrila najstrašnejšia vojna. Ak je úlohou politikov chrániť národ, kto by bol v tejto zúfalej situácii dosiahol viac. Neskôr uvediem ešte hodnotenia opozície.

Televízny seriál "Kríž v osídlach moci" ukazoval život za Slovenského štátu ako život, usmerňovaný zradcami národa, zločincami, ktorí

tívnom likvidovaní Židov "mit rücksichtsloser Härte - s bezohľadnou tvrdosťou". V tom čase zo Slovenska neodchádzal ani jediný židovský občan na vysídlenie do Poľska. Vyslanec Ludin hlásil z Bratislavy do Berlína, že židovská otázka na Slovensku sa rieši "smerom naspäť, ako to ukazuje iniciatívny návrh, ktorým sa má zmeniť židovský kódex".

8. marca 1943 uverejnili biskupi na Slovensku nový dokument - pastiersky list k židovskej otázke. Podľa neho nikoho nemožno trestať bez zistenia viny. Vinu treba v každom jednotlivom prípade najprv dokázať podľa platných zákonných noriem. Tento list čítali pri bohoslužbách všetci kňazi. Čítal ho v Bánovciach i dr. Tiso a dal ho čítať i svojmu kaplánovi.

V prvých dňoch marca 1943 dostal biskup Vojtaššák správu od židovských utečencov z Poľska o tom, čo sa deje so slovenskými židmi - hanebne a diabolsky ich zabíjajú v plynových komorách. Biskup Vojtaššák odovzdal hneď v tejto veci naliehavý list ministrovi vnútra a kópiu pápežskému nunciovi. Vláda vec okamžite prerokovala a zastavila všetky ďalšie transporty do Poľska. Keď nemecké úrady odmietli jej žiadosť o vyslanie vládnej delegácie do Poľska na miesto činu, aby sa presvedčila o stave vecí, transporty boli natrvalo zastavené.

Správa o zločinnom vraždení Židov v Poľsku znela v 20.storočí civilizácie priam neuveriteľne. Keď v júli 1942 reprezentant Svetového židovského kongresu Riegner vyslovil prvý raz obavy, či sa za deportáciami Židov na práce do Poľska neskrýva niečo horšie, americký vyslanec v Berne L. Harrison považoval jeho memorandum za "wild rumors - za poplašné správy". Keď sa Riegner obrátil aj na E. Beneša do Londýna, ten jeho správu označil za nepravdivú a neradil, aby sa uverejňovala. 6. novembra 1942 potom E. Beneš oznámil Svetovému židovskému kongresu, že po prešetrení vecí "Nemci nechystajú nijaké masové vraždenie Židov" /W. Laquer, The terrible secret, London 1980, s. 77-80/.

Riešenie židovskej otázky za Slovenského štátu je jednou z najväčších škvŕn, ktoré sa v tomto období objavili. Už vyvážanie židovských občanov s pôvodným úmyslom na práce sa priečilo kresťanskej morálke, pretože bolo kolektívnym trestom bez individuálneho zisťovania viny. Na zločinné vraždenie týchto ľudí v plynových komorách, ktoré potom v skutočnosti nasledovalo, nemožno nájsť primerané slová hrôzy a odsúdenia.

Pokiaľ ide o vinu prezidenta alebo dokonca katolíckej cirkvi na Slovensku v tejto veci, historici sú dnes po preštudovaní mnohých skutočností nepomerne objektívnejší, než sa prejavili autori seriálu "Kríž v osídlach moci". Tento Seriál dával najstrašnejšie zverstvá proti Židom do súvisu s fotografickými a filmovými zábermi kostolov, omší, biskupov a bohoslužby cirkvi. Seriál premietol dokonca strašný obraz buldozéra, ktorý zhŕňa ľudské kosti. Jeho autori však neuviedli, že ten buldozér nebol ani slovenský, ani katolícky. Podobné buldozéry azda nasadzoval Pol Pot v Kambodži pri zavádzaní svojej verzie ateizmu a nového sociálneho poriadku, pri ktorom vyničil fyzicky do dvoch miliónov ľudí.

Viacerí židovskí autori sú v posudzovaní otázky židovských občanov na Slovensku spravodlivejší. H. Arendt vo svojej knihe "Eichmann in Jerusalem" napísal, že postoj k židovskému obyvateľstvu za Slovenského štátu „sa odlišoval tak čo do spôsobov ako čo do obsahu od rasizmu Hitlerovho." Podľa neho najväčšou výčitkou Židom nebolo to, že patrili k inej rase, lež to, že boli bohatí, že na 4 % z počtu obyvateľov vlastnili 38 % národného majetku. Keď v decembri 1943 prišiel do Bratislavy Veesenmayer s tvrdým odkazom od Hitlera, aby sa pokračovalo vo vysídľovaní Židov, podľa H. Arendta "Tiso deportácie odmietol." A keď sa roku 1944 Veesenmayer znova objavil a žiadal, aby Židov vy-

Národným súdom 6. januára 1947: "Keď sme patrili maďarskému štátu, museli sme ho uznávať a podľa toho sa spravovať. Keď prišla Československá republika, otili a uznávali sme i túto. Keď sa utvoril Slovenský štát, ktorý bol medzinárodne uznaný, medzi nimi ho uznalo aj Rusko, uznávali sme i tento" /Úplný záznam tejto svedeckej výpovede uverejnili Katolícke noviny na jar 1947/.

Biskupom, kňazom a veriacim nebolo možné v praxi považovať Slovenský štát za "takzvaný". Arcibiskup Kmeťko to pri svojej svedeckej výpovedi vyjadril: "Jestli by voľakto povedal o štáte, že neuznáva tento štát, urobia s ním poriadok." - Pre uznávanie Slovenskej republiky mala však cirkev na Slovensku okrem vnútorných aj medzinárodno-právne dôvody. Z približne 50-tich vtedy existujúcich štátov bola Slovenská republika uznaná spolu tridsiatimi. Boli medzi nimi Švajčiarsko, Veľká Británia, Francúzsko, Čína, Belgicko, Švédsko, Libéria, Ekvádor a ďalšie. Po tom, čo bola 23. augusta 1939 podpísaná nemecko-sovietska zmluva, 16. septembra 1939 uznal Sovietsky zväz de facto i de jure Slovenskú republiku a nadviazal s ňou diplomatické styky. V tom istom čase bolo zatvorené v Moskve čs. vyslanectvo a bol vypovedaný vyslanec Z. Fierlinger, ktorý odišiel do Londýna. V januári 1940 začalo svoju činnosť v Bratislave Sovietske vyslanectvo na čele s diplomatom z povolania G. Puškinom.

Otázka absolútnej samostatnosti, či len relatívnej slobody konania vlády Slovenského štátu, nebola pre základný postoj cirkvi k tomuto štátu rozhodujúca. Čechy, Morava a Slovensko pre svoje geopolitické položenie medzi Západom a Východom nepožívali absolútnu samostatnosť a slobodu od čias Veľkej Moravy. A predsa štáty, v ktorých naše národy žili, bolo nevyhnutné rešpektovať. Slovenský štát nebolo možné odmietnuť len preto, že nemal atribúty absolútnej samostatnosti. Dr.Kmeťko to pred súdom vyjadril: "Keď neprijímate, rozdelíme vás na tri čiastky." Po pol storočí možno útočiť a zhŕňať nedostatky, chyby a previnenia činiteľov tohto štátu, no vtedy jeho uznanie bolo jedinou zodpovednou voľbou i pre cirkev. Dr. Šujan dal pred Národným súdom 6. januára 1947 arcibiskupovi Kmeťkovi otázku: "Čo dal Slovenský štát slovenskému národu zo strany mravnej? Bol to nejaký prínos?" - Dr. Kmeťko odpovedal: "Možno si predstaviť taký národ, ktorý by si nežiadal samostatnosť? Možno si predstaviť takého chudobného človeka, ktorý nechce mať samostatný domček a chce byť závislý od iného? Na to každý povie, že nie je možné predstaviť si taký národ alebo takého človeka." - Dr. Šujan: "Ale tá nezávislosť bola závislosť." - Dr. Kmeťko: "Ale bola desať ráz lepšia ako Protektorát."

Televízny seriál "Kríž v osídlach moci" nahromadil výčitky a odsúdenia, označil Slovenský štát za "klérofašistický" a uvádzal udalosti tak, ako by bol s nadšením poslal vojakov do Poľska. Historická skutočnosť bola omnoho zložitejšia. Bola taká, že sa mohol rozvíjať a žiť len v strastiplných pomeroch vtedajšej Európy. A tie boli zložité a priam zmätené. 23. augusta 1939 uzatvorili Ribbentrop s Molotovom zmluvu o neútočení, ku ktorej bolo pripojené aj ustanovenie o Poľsku. Prvého septembra 1939 napadol Hitler Poľsko a to od západu a juhu. 17. septembra vstúpili do Poľska vojská Sovietskeho zväzu od východu. Boje trvali necelé tri týždne a Poľsko bolo rozdelené medzi Nemecko a ZSSR. Bojom o Poľsko sa začala II. svetová vojna. Slovenská republika nechcela výboje, odmietla zaokrúhliť svoje hranice s Poľskom a prijala len neveľké územia, stratené v rokoch 1918 a 1938. Účasť slovenských vojakov na bojoch v Poľsku možno len úprimne ľutovať. Žiaľ, predtým i potom tiahli vojská bratských národov oboma smermi, a to i proti najvlastnejšej vôli národov, ba neraz aj ich vlád.

Vnútorný život v Slovenskej republike nebol tiež bez problémov. Ako v každom národe, aj na Slovensku sa našli príliš radikálni jednot-

livci, ktorí začali komplikovať život spoluprácou s nacistami, či už z nacionálnych, alebo sebeckých pohnútok. K týmto radikálom patril V. Tuka so svojím kruhom. A čoskoro v mestách a dedinách sa ako všade našli sebeci a hrubci rozličného pôvodu, hotoví slúžiť hocičomu. Radikáli tlačili najmä riešiť otázku židovských občanov Slovenska. Prezident a väčšina vlády sa stavali na odpor.

Televízny seriál "Kríž v osídlach moci" vytýkal Slovenskému štátu a cirkevnej hierarchii na Slovensku, že sa riadili encyklikami. To isté im vytýkali nacisti. Nemecký vyslanec Bernard hlásil do Berlína 18. apríla 1940, že slovenské zákonodarstvo sa opiera o encykliku Quadragesimo anno a "tým samým je už proti záujmom Ríše, tak ako je proti záujmom Nemecka židovské zákonodarstvo, ktoré odmieta rasovú myšlienku". - Toto všetko vyvolalo odpor najmä u Himmlera a Bormanna. Keď bol 28. mája 1940 vyslanec Bernard odvolaný do Berlína a do Bratislavy sa nevracal, vznikla na Slovensku rovno neistota, čo bude ďalej a rátalo sa s tým najhorším.

Aby udržal pod kontrolou radikálne skupiny, prezident Tiso zdôrazňoval od januára 1940 autoritatívny systém, ktorý mu „Seriál" výsmešne vytýkal. Bol to však vtedy podľa neho a podľa mnohých iných jediný spôsob, akým mohol prezident udržať odstredivé radikálne snahy v znesiteľných medziach, najmä pokiaľ išlo o predsedu vlády Tuku a o niektorých ľudí v Hlinkovej garde. Im adresoval prezident 21. januára 1940 tvrdé slová o disciplíne. Keď v máji 1940 odvolal Ribbentrop nemeckého vyslanca z Bratislavy na protest proti pomalosti vlády v zavádzaní opatrení najmä voči Židom, prezident sa znova odvolával na potrebu poriadku v štáte a podozrenia z nemeckej strany sa usiloval rozptýliť slovami: "Ja osobne ručím za úplne priateľské stanovisko Slovenska voči Nemecku." Dnes sa možno z týchto slov smiať, ale vtedy, keď išlo o všetko, keď radikálni jednotlivci predstavovali prezidenta nemeckým činiteľom ako nespoľahlivého a chceli vyzdvihnúť V. Tuku, prezident nemal iné východisko, ako chrániť Slovensko /Nem. dokumenty 371/208155/.

Toto všetko sa dialo v čase, keď Hitler začal 10. mája 1940 mohutnú ofenzívu na Západe - 13. mája kapitulovalo Holandsko, 28. mája Belgicko a 22. júna Francúzsko. Uprostred týchto udalostí prezident Tiso prehovoril 30. júna 1940 na zhromaždení katolíckych vysokoškolákov v Prešove: "My katolíci nepotrebujeme sa od nikoho učiť, my máme svoj systém... Katolicizmus, a nie nacizmus, musí preniknúť každou zložkou nášho života... Naša politika musí byť vedená katolicizmom. Každá iná politika by bola gangsterská politika, a politiku, ktorá je gangsterstvom, slovenský národ nepripustí, pretože sa vie, kam taká politika povedie... Bez katolíckej morálky niet kultúry, niet humanity. V duchovných potrebách my katolíci musíme byť sebestační, aby sme práve v týchto potrebách neboli odkázaní na import cudzích ideológií" /Slovák, 2. júla 1940/. To boli v čase Hitlerových víťazstiev na Západe príliš odvážne slová a vyjadrovali príliš miernu politiku. Jeho protivníci to využili.

Za týchto okolností a za napätia medzi umiereným prezidentom a radikálnym V. Tukom došlo na dni 27. a 28. júla 1940 k pozvaniu do Salzburgu, kde bol prezident uponížený a kde moc V. Tuku vzrástla, a to po priamom stretnutí s Hitlerom. V. Tuka po návrate zo Salzburgu na manifestácii 30. júla v Bratislave prehlásil, že "nastáva nová éra slovenského národného socializmu". Uponížený a zaskočený prezident sa prvý raz chcel vážne vzdať svojho úradu. Len na naliehanie mnohých zmenil svoj úmysel. Medzi inými L. Novomeský povedal jednému z poslancov Slovenského snemu: "Preboha, urobte všetko, len nech sa prezident nevzdáva. To by bol s nami všetkými koniec."

Po salzburskej porážke prezidenta a po upevnení pozície ministerského predsedu V. Tuku si tento vymohol zmocňovací zákon pre riešenie židovskej otázky vládou. Takto emancipovaná vláda vydala v septembri 1941 tzv. židovský kódex vo forme vládneho nariadenia, bez podpisu prezidenta. Kódex sa protivil základným ľudským i kresťanským zásadám. Zostala pri ňom len malá nádej - v porovnaní s protižidovskými zákonmi Nemecka a štátov ako Taliansko, Francúzsko, Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko, Belgicko, Holandsko, Dánsko, Nórsko, nehovoriac o štátoch priamo privtelených ríši ako Rakúsko, Protektorát Čechy a Morava a Generálny gubernát poľský, slovenský "kódex" mal dve veci, ktoré boli výnimkou: prezident republiky mal vyhradené právo priamo administratívne vyňať kohokoľvek z moci tohto zákona /časť X. § 255/ a po druhé zostávali v platnosti všetky výnimky, ktoré už predtým dal /§ 256/. To bola jediná, v danej situácii tlakov a násilia nie bezvýznamná hrádza proti záplave nespravodlivosti. A to bol dôvod, pre ktorý sa prezident na naliehanie mnohých ľudí už druhýkrát nevzdal svojej funkcie.

Po vyjdení tzv. židovského kódexu katolícki biskupi predložili prezidentovi a vláde 7. októbra 1941 protestné memorandum. Podobné memorandum adresovalo prezidentovi a snemu aj Združenie evanjelických kňazov. 12. marca 1942 adresovali katolícki biskupi znova protestný prípis vláde proti zamýšľanému vysťahovaniu Židov zo Slovenska. 23. marca 1942 na zasadnutí Štátnej rady Ján Pôsteny spolu s dr. J. Balkom zaujali veľmi kritické a odmietavé stanovisko proti zamýšľanému vysťahovaniu židovských občanov zo Slovenska. Potom nasledovali intervencie Vatikánu.

Keď v marci a apríli 1942 začali odchádzať prvé transporty so židovskými občanmi do Poľska, Katolícke noviny uverejnili z poverenia biskupov 26. apríla 1942 článok na obranu Židov. Vysťahovanie označovali za protiústavný a nemravný čin kolektívneho trestu, bez súdneho výroku o vine či nevine. Vtedy ešte nik nevedel, že odsunutí židovskí občania neodchádzajú na práce, ale že sa stanú obeťou diabolského likvidovania v hitlerovských táboroch smrti.

Nemeckým úradom sa zdali byť opatrenia proti Židom na Slovensku pomalé. V telegrame vyslanca Ludina z 26. júna 1942 do Berlína stálo: "Prevádzanie evakuácie Židov zo Slovenska je toho času na mŕtvom bode. Pod cirkevným vplyvom a koncepciou jednotlivých úradníkov dostalo asi 35.000 Židov zvláštne legitimácie, na základe ktorých nemusia byť evakuovaní." - Predkladanie a evidovanie výnimiek mal na starosti Dr. Neumann, šéf prezidentskej kancelárie. Podľa neho prezident udelil na 10.000 výnimiek, ktoré s rodinnými príslušníkmi predstavovali približne uvádzaných 35.000 osôb.

Cirkev sa v otázke židovských občanov neuspokojila len memorandami a protestnými prípismi. Pred Národným súdom dostal 6. januára 1947 arcibiskup dr. Kmeťko otázku: "Máte vedomosť o tom, že prostredníctvom úradu vašej diecézy bolo vybavených viac výnimiek Židom?" - Dr. Kmeťko: "Áno, vždy sme to robili prostredníctvom istého profesora teológie." - Dr. Žabkay: "Ktorý to bol?" - Odpoveď: "Dr. Ivan Murín". - Podobné žiadosti o výnimky dosvedčil pred súdom biskup M. Buzalka. Okrem toho arcibiskup Kmeťko pri svedeckej výpovedi pred Národným súdom 6. januára 1947 o dr. Tisovi povedal: "Je zistené, že vydanie židovského kódexu sa ako prezident nepodpísal... Viem, že Židia aj mne povedali, že je potrebné, aby Tiso zostal naďalej prezidentom, lebo že ak on tam nebude, všetci Židia zahynú do posledného" /Katolícke noviny 1947/. - Jeden z najväčších zločinných vykonávateľov prenasledovania Židov Adolf Eichmann pri vyšetrovaní pred súdnym procesom v Izraeli 22. júna 1960 do protokolu vyjadril slová, ktorými si nijako neuľahčil, lež skôr poškodil: "Tiso... raz aj povedal: "Ja som katolícky kňaz a nechcem mať s tým nič dočinenia".

Na jeseň roku 1942 sa v Obežníku strany v ríši písalo o defini-